

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН І СУСПІЛЬНИХ НАУК

**Методичні рекомендації з дисципліни
«ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ»**

*(для студентів ОС «Бакалавр»
денної форми навчання)*

Київ – 2023

УДК 93/94 477: (07)

Викладено загальні методичні рекомендації щодо вивчення дисципліни «Історія української державності» для студентів першого курсу денної форми навчання з усіх спеціальностей НУБіП України. Видання містить теми лекційних та семінарських занять, теми рефератів та рекомендації по їх написанню, контрольні питання до кожного модуля, список рекомендованої літератури. У додатках наведені критерії оцінки знань студентів, рекомендації щодо виконання індивідуальної науково-дослідної роботи та питання, на які необхідно звернути увагу при підготовці до іспиту тощо.

Рекомендовано до видання вченою радою гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України (протокол № 5 від 19 жовтня 2023 р.).

Укладачі:

д-р іст. наук, проф. С.О. Білан, О.М. Любовець, В.В. Стрілець; канд. іст. наук, доценти О.В. Булгакова, Б.П. Грушецький, Н.Б. Кравченко, О.М. Кропивко, Л.П. Лановюк, В.О. Хвіст.

Рецензенти:

доктор історичних наук, проф. Пиріг Р.Я.,
доктор філософських наук, проф. Калуга В.Ф.

Навчально-методичне видання

«Історія української державності»

(для студентів ОС «Бакалавр» денної форми навчання)

Видання друкується в авторській редакції

Підписано до друку 20.10.2023 р.

Ум. друк. арк. 9,2

Наклад 50 прим.

Формат 60 x 84 1/16.

Обл.-вид. арк. 6,88

Зам. № 354

Надруковано в ТОВ «Центр поліграфії «КОМПРИНТ»
м. Київ, вул. вулиця Васильківська, 32

З М І С Т

Цілі і завдання дисципліни «Історія української державності»	4
Загальні методичні рекомендації	7
Тематичний план лекцій	18
<i>Змістовий модуль 1. Українська державність: витоки, форми, тенденції</i>	18
<i>Змістовий модуль 2. На шляху до відродження державності (XX – початок XXI ст.)</i>	23
Теми та плани семінарських занять	30
<i>Змістовий модуль 1. Українська державність: витоки, форми, тенденції</i>	30
<i>Змістовий модуль 2. На шляху до відродження державності (XX – початок XXI ст.)</i>	53
Список рекомендованої літератури	75

Д О Д А Т К И

А. Критерії оцінки знань студентів	82
Б. Методичні рекомендації та вимоги щодо виконання індивідуальної науково-дослідної роботи (ІНДР)	87
В. Зразки оформлення титульного листа, плану та літератури при написанні рефератів та індивідуальних наукових досліджень	90
Г. Орієнтовні екзаменаційні питання	93
Д. Зразки тестового блоку екзаменаційного білету	97
Е. Приклади модульних тестових завдань	108
Ж. Приклади екзаменаційних білетів	127
З. Архітектурні шедеври Д. Дяченка у Голосієво	131
І. Положення про Київський політехнічний інститут	134
К. Історична довідка	135

ЦІЛІ І ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ»

Утвердження української державності супроводжується піднесенням національної свідомості в широких верствах суспільства, загальним зростанням інтересу до історичного минулого. Важливою складовою цього процесу стає викладання історії української державності у вищих навчальних закладах.

Історія української державності – це наука, що вивчає минуле народу, який жив на нашій землі з прадавніх часів, складаючи глибокі традиції, творячи високі зразки культури, створюючи та втрачаючи державні форми життя. Вітчизняна історіографія розглядає історичне минуле українського суспільства як суцільний безперервний процес, у ході якого були створені відповідні форми соціального існування, починаючи від первісного суспільства до розвинутих форм державного життя. Акцентується увага на історії території постійного перебування українського етносу, її відповідній еволюції, а також тих державних інститутах, що були витворені українським народом на всіх етапах його історичного буття.

Історія української державності включає в себе процеси виникнення і функціонування національних державних установ, національну державницьку думку та національно-визвольні змагання українців за відновлення своєї державності у період бездержавного існування України. Державність – комплекс політичних інститутів, що діють на території, населеній національною спільнотою, пов'язують її в компактну цілісність і забезпечують розвиток у сучасному й майбутньому. До головних рис державності належать: суспільна влада; система правових норм; населення і територія з визначеними кордонами.

Одним із найважливіших аспектів курсу є спростування думки, нібито український народ є нездатним до самостійного державного життя. Київська Русь, Галицько-Волинська держава, Київське князівство XV ст., Запорозька Січ, козацька держава часів Богдана Хмельницького, Гетьманщина, УНР і Українська держава XX ст., УСРР – УРСР — усе це ланки єдиного історичного процесу, який, попри всі драматичні повороти, відбивав постійне прагнення українського народу жити незалежним державним життям.

Курс ставить завдання ознайомити з основними етапами українського національно-визвольного руху, його конкретним змістом та організаційними формами. Значне місце посідає розкриття

діяльності українських політичних партій від початків їх заснування і до висвітлення сучасного процесу становлення багатопартійності в нашій країні. Передбачається всебічне висвітлення подій і переосмислення складних процесів, пов'язаних із боротьбою за українську державність у ХХ ст. Приділяється увага сучасним проблемам державотворення в незалежній Україні.

Курс розрахований на студентів аграрних вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації, які навчаються за освітньою програмою «бакалавр», має забезпечити реалізацію в навчальному процесі принципів історизму, науковості, об'єктивності в оцінці фактів, явищ, подій в історії української державності; сприяти формуванню державницького мислення, історичного осмислення та національної самосвідомості, активної позиції майбутніх фахівців, їх патріотичних та морально-етичних переконань. Його викладання передуює вивченню інших гуманітарних дисциплін, зокрема філософії, політології, соціології, основ економічної теорії, культурології.

Доцільність вивчення курсу в аграрному вузі зумовлена реальним станом суспільного розвитку в Україні та впливає з необхідності розв'язання таких завдань: – використання новітніх здобутків історичної науки у викладанні вітчизняної історії; – забезпечення реалізації в навчальному процесі принципів історизму і об'єктивності в оцінці фактів, явищ, подій; – гуманістичної спрямованості історичної освіти, орієнтованості її на пріоритет загальнолюдських цінностей; – досягнення наступності в історичній освіті на етапі вищої школи у порівнянні з загальноосвітньою школою; – формування у студентів цілісного уявлення про історичний розвиток українського народу; – виховання фахівців, здатних аналізувати та використовувати історичний досвід у вирішенні актуальних проблем сучасної української державності.

У результаті вивчення курсу студент повинен оволодіти новітніми історичними теоріями та концепціями, системою наукового підходу до аналізу проблем вітчизняної історії та набути навички роботи з першоджерелами та самостійного осмислення документів і матеріалів з історії української державності.

Основними формами підготовки студентів у системі вищої освіти є лекційні та семінарські заняття, самопідготовка студентів, написання ними рефератів та контрольних робіт тощо. Всі вони будуть використані при підготовці студентів денної форми навчання при опануванні програми з історії української державності та підготовки до складання іспиту.

Упорядники сподіваються, що дані методичні рекомендації допоможуть студентам успішно визначити правильні орієнтири при вивченні всього курсу історії української державності, нададуть їм змогу отримати ґрунтовні знання з данного курсу, які, в свою чергу, будуть їм корисними в подальшому житті.

ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Вивчення «Історії української державності» у НУБіП України передбачає такі форми організації навчального процесу: лекції, семінарські заняття, консультації, самостійна робота студентів під керівництвом викладача, виконання індивідуальних творчих завдань, написання реферативних робіт, а також інші форми роботи.

Структура навчальної дисципліни «Історія української державності»

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Українська державність: витоки, форми, тенденції												
Тема 1. Вступ до курсу «Історія української державності».	10	2	2			6	9					9
Тема 2. Генеза української державності в епоху середньовіччя: наукова полеміка	10	2	2			6	11	1	1			9
Тема 3. Литовсько-польський період української історії	10	2	2			6	10		1			9
Тема 4-5. Козацько-гетьманська держава (сер. XVII ст. – кін. XVIII ст.)	10	4	4			2	10	1				9
Тема 6. Відродження ідеї українського національного самовизначення та державності в XIX ст.	10	2	2			6	10		1			9

Тема 7. Нові тенденції в суспільно-політичному житті України на початку ХХ ст.	10	2	2			6	10		1			9
Разом за змістовим модулем 1	60	14	14			32	60	2	4			54
Змістовий модуль 2. На шляху до відродження державності (ХХ – поч. ХХІ ст.)												
Тема 8. Українська революція та альтернативи державотворення (1917-1921 рр.)	8	2	2			4	9	1				8
Тема 9. Радянська форма державності в Україні в умовах тоталітаризму	8	2	2			4	8		1			7
Тема 10. Україна і друга світова війна: нова парадигма	8	2	2			4	8		1			7
Тема 11. Зміни в політичному житті України (др. пол. 40–80-х рр. ХХ ст.)	8	2	2			4	9		1			8
Тема 12-13. Особливості державотворчих процесів в незалежній Україні	12	4	4			4	9	1				8
Тема 14. Україна і світ: геополітичний фактор в історичній ретроспективі	8	2	2			4	9		1			8
Тема 15. Аграрний сектор економіки України: історія та сучасність	8	2	2			4	8					8
Разом за	60	16	16			28	60	2	4			54

змістовим модулем 2												
Усього годин	120	30	30			60	120	4	8			108

Важлива роль у вивченні дисципліни належить лекції (від лат. *lectio* – читання), що є провідною організаційною формою навчання, засобом спрямування спільної діяльності викладачів і студентів на досягнення цілей навчання. Під час лекцій визначається зміст і наукова спрямованість предмета, розглядаються найважливіші проблеми, прокладається шлях до самостійного вивчення джерел та історичної літератури.

Лекційний план занять для студентів денної форми навчання охоплює 15 тем із курсу «Історія української державності» і розрахований на 30 годин. Студент повинен уважно слухати і конспектувати лекційний курс в окремому зошиті. Не радимо записувати лекцію слово в слово. Необхідно збагнути зміст проблем, коротко, тезисно занотувати сутність основних закономірностей та тенденцій історичного розвитку в період, що розглядається лектором, стисло відобразити в конспекті цікаві факти та хронологію подій, визначення і висновки, що звучали в лекції. Для швидкості запису бажано розробити та застосовувати особисту систему скорочень найбільш вживаних історичних термінів та понять.

Семинар (від лат. *seminarium* – розсадник) – це ефективна колективна форма контролю знань студентів, якому передують самостійне вивчення студентами різних історичних джерел і посібників. Така форма навчальної роботи може відбуватися у вигляді розгорнутих бесід, «круглого столу», конференцій, дискусій та ін.

На семінарських заняттях студенти, під керівництвом викладача, шляхом творчого обміну думок у процесі товариської дискусії поглиблюють і узагальнюють знання, здобуті на лекціях і під час самостійної роботи, вчать давати об'єктивну оцінку суспільним явищам, формувати власні погляди та активну життєву позицію, здобувають досвід усного виступу перед аудиторією.

Після проведення методичного заняття (2 год.), плани семінарських занять для студентів денної форми навчання охоплюють 14 тем із курсу «Історія української державності» і розраховані на 28 годин. Кожна тема розбита на окремі питання, які є розгорнутим планом для висвітлення певної проблеми. Плани семінарів не дублюють лекційного курсу, а розширюють і доповнюють його.

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Методичне заняття	2
2	Державотворчі традиції на території України в стародавню добу: гіпотези та докази	2
3	Державотворчі традиції Княжої доби	2
4	Українські землі у складі іноземних держав XIV – I пол. XVII ст.	2
5	Українська державність в II половині XVII ст.	2
6	Функціонування державних механізмів на українських землях у XVIII ст.	2
7	Суспільно-політичний рух в Україні у XIX ст.	2
8	Національно-демократичні сили в боротьбі за українську державність (поч. XX ст.)	2
9	Боротьба за відновлення державності українського народу (1917–1921 рр.)	2
10	Суспільно-політичний розвиток українських земель у міжвоєнний період	2
11	Проблеми української державності в роки Другої світової війни	2
12	Суспільно-політичні трансформації в Україні (1945–1991 рр.)	2
13	Теорія та практика державного будівництва в умовах незалежності України	2
14	Українська держава на сучасному етапі	2
15	Розвиток аграрного сектору України в історичній ретроспективі	2

Кожна історично вагома проблема, винесена на розгляд семінарського заняття або тема реферату, орієнтують студентів на широкомасштабне та комплексне її бачення, спрямовують на аналітичне мислення, на необхідність синтезувати, узагальнювати найхарактерніші тенденції історичного розвитку українського суспільства. Семінарські заняття мають сприяти розвитку творчої самостійності студентів, формувати їх інтерес до науки і наукових досліджень, розвивати культуру мови, вміння та навички публічного виступу, участі в дискусії. Самостійність суджень, вміння сформулювати власні висновки – найсуттєвіші орієнтири для семінарського заняття.

У ході підготовки до семінарського заняття студенти повинні вивчити рекомендовану літературу до теми, продумати відповіді на кожне питання, скласти орієнтовний план свого виступу. На семінарі студенти повинні уважно вислухати підготовлені доповіді, відповіді на ті чи інші питання, доповнювати свої записи новим матеріалом з виступів товаришів по групі і викладача, дати оцінку доповідям.

Готуючи кожен тему семінарів, студент обов'язково повинен ознайомитись з формулюваннями теми, питаннями плану, а вже потім, відбирати в літературі, що пропонується, саме той історичний матеріал, який висвітлює вказану проблему, а не проблему взагалі. При цьому важливо використовувати не один найбільш поширений та вдало написаний підручник, а саме список, комплекс літератури, який включав би і підручник, і збірники документів, і наукові дослідження. Важливо також орієнтуватися на найновіші видання, написані у світлі сучасної концепції історії України. Така література широко і в достатній кількості представлена в читальному залі бібліотеки університету. Крім цього, на кафедрі історії і політології створена електронна бібліотека підручників і посібників з курсів «Історія України» та «Історія української державності». Студенти, які не мають доступу до Інтернету, в будь-якій час можуть отримати необхідну інформацію на власні переносні електронні носії (USB, компакт-диски, планшети, смартфони тощо). З метою забезпечення методичною і навчальною літературою студентів, викладачами кафедри історії і політології використовуються можливості хмарної технології, де вони розміщують не тільки відповідну літературу з курсу «Історія української державності», але й тексти і презентації своїх лекцій, документальні і науково-популярні фільми з історії тощо.

Працюючи з відповідною літературою спочатку радимо уважно прочитати повну назву праці, переглянути зміст, з'ясувати структуру. Потім прочитайте вступ і заключну частину (висновки), бо в них можуть подаватися пояснення, чи доповнення, які допоможуть краще зрозуміти зміст усієї праці. За тим іде опрацювання тексту, відбір історичного матеріалу для висвітлення питань, що вказані в плані семінару. На завершальному етапі результати роботи з літературою оформляються в письмовому вигляді, у формі стислого конспекту.

Під час роботи на семінарських заняттях студенти повинні викладати свої думки конкретно, висвітлювати питання, опираючись на вивчений та законспектований матеріал і відповідний понятійний апарат, не просто перераховувати історичні події і факти, а вміти їх узагальнювати, намагатися знаходити закономірності та тенденції історичного розвитку, учитися аргументувати сказане, обов'язково робити висновки, що випливають зі сказаного. Під час відповіді можна користуватись конспектом. Високу оцінку студент отримує тоді, коли він вільно володіє матеріалом, користуючись конспектом, висвітлює питання своїми словами, а не читає, не відриваючись від тексту. Тому потрібно намагатися адаптувати книжну мову до розмовної, у своїх доповідях чи доповненнях уникати звичного зі

школи стилю історичного оповідання, надмірної кількості епітетів та метафор, а до записів слід звертатися лише при цитуванні джерел, чи статистичних даних.

Перший виступ на семінарі по одному з питань, що розглядаються, зазвичай називають доповіддю. Доповідачу для виступу відводять 15–20 хв., як правило із трибуни, перед групою. Під час виступу доповідача всі студенти уважно слухають, а потім бажаючі беруть участь у колективному обговоренні доповіді (з місця). Формами участі в обговоренні доповіді можуть бути зауваження, запитання, доповнення, позитивний, чи негативний аналіз доповіді та її розгорнута оцінка. Регламент участі в обговоренні доповіді – до 5-7 хв. на виступи, 3 хв. – доповнення.

Рекомендована література, поряд з іншою, включає найновіші на момент виходу даних рекомендацій монографічні дослідження, підручники та посібники з історії української державності. Також слід підкреслити, що пропонована до кожної з тем (семінарських занять та контрольних робіт) література аж ніяк не обмежує студента, а навпаки, стимулює його до подальших пошуків. У процесі пошуку та відбору літератури для підготовки до семінару студент може розширити оптимальний список літератури за рахунок найновіших наукових публікацій. Звісна річ, під час підготовки до семінарів не слід забувати і лекційний матеріал. Також особливо заохочується студентство до користування сучасною комп'ютерною мережею, Інтернет-версії слід опрацьовувати, а їх електронні адреси необхідно обов'язково заносити до списку використаних джерел та літератури.

Важливою складовою підготовки до семінарського заняття є самостійна робота студента з історичними джерелами та літературою. Зміст і спрямо-ваність цієї роботи визначається на лекціях. Самостійна навчальна робота не лише формує в студентів навички і вміння самостійного здобування знань, що важливо для здійснення неперервної освіти протягом усієї подальшої трудової діяльності, а й має важливе виховне значення, оскільки формує самостійність як рису характеру, що відіграє істотну роль у структурі особистості сучасного спеціаліста вищої кваліфікації.

Згідно з кількістю годин, що виділяються в НУБіП України на вивчення дисципліни «Історія української державності», визначені теми, що виносяться на самостійне опрацювання студентів. На самостійну роботу студентів у середньому відводиться 45 годин. Відповідно визначені теми, що виносяться на самостійне опрацювання студентів. Важливе значення має правильна побудова

самостійної роботи студента, яка включає кілька видів: ознайомлення і опрацювання тексту прочитаних підручника, посібника, монографії, наукової статті, твору, конспекту-вання, аналіз прочитаного. Конспект повинен складатися після прочитання першоджерел і бути коротким, передавати лише провідні ідеї, основний його зміст. У деяких випадках доцільно складати історичні схеми, хронологічні таблиці, карти тощо.

Теми курсу, винесені на самостійне опрацювання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Первісне суспільство і перші державні утворення на території України. Східні слов'яни. Зародження української державності. Київська Русь.	6
2	Галицько-Волинська держава – спадкоємиця Київської Русі. Українські землі у складі Великого князівства Литовського та інших держав. Українські землі у складі Речі Посполитої (II пол. XVI ст. – I пол. XVII ст.).	8
3	Виникнення українського козацтва. Запорозька Січ. Українська національна революція середини XVII ст. і становлення козацької державності. Наступ царизму на козацьку державність, правобережні та західноукраїнські землі під владою Польщі в другій половині XVII-XVIII ст.	8
4	Українські землі у складі Російської та Австрійської імперії (кін. XVIII – I пол. XIX ст.). Україна у другій половині XIX ст. Українське національне відродження. Український культурно-національний рух. Україна на початку XX ст. (1900 р. – лютий 1917 р.).	6
5	Українська національно-демократична революція 1917-1920 рр. Економічний та соціально-політичний стан України в 20-30-х роках XX ст.	8
6	Друга світова війна (1939-1945 рр.).	8
7	Україна в роки відбудови і подальшого розвитку народного господарства (1945-1950 рр.). Соціально-економічні та політичні процеси в Україні в другій половині 50-х – середині 80-х років. Поглиблення кризи тоталітаризму в СРСР і проголошення незалежності України (1985-1991 рр.).	8
8	Україна в умовах розбудови незалежності. Суть та основні напрями сучасної аграрної реформи.	8
	Разом	60

Самостійна робота з літературою та джерелами при підготовці до семінарських занять вимагає певних вмінь: складання плану, написання тез, витягів, конспектування тощо.

План – найкоротший вид записів: перераховані висвітлені в тексті питання, що передбачають виявлення логічної структури

матеріалу. Він не потребує багато часу для оформлення; може складатися просто під час читання; відображає послідовність викладення матеріалу джерела, що опрацьовується; розкриває зміст матеріалу і допомагає поновити в пам'яті прочитане; допомагає організації самоконтролю та прискорює опрацювання матеріалу. Щоб скласти простий план, потрібно вдумливо прочитати текст, з'ясувати його основну думку, визначити тему і підтеми, чітко й лаконічно їх сформулювавши, записати у вигляді пунктів. Для складання плану, крім підтем, визначають мікротеми тексту, що становитимуть підпункти складного плану.

Тези – ключові положення опрацьованого тексту, стисло сформульовані самим студентом і записані в тому порядку, в якому вони викладені в літературі (монографії, статті). Їх складання є важливим засобом розвитку логічного мислення; допомагає з'ясувати зміст прочитаного; привчає коротко формулювати власні думки, фіксувати увагу на сутності проблеми. Щоб скласти тези, слід прочитати текст, обміркувати його зміст, визначити головну думку та викласти основні положення. При цьому кожна теза записується окремо, з нового рядка та, для зручності, нумерується. Тези бувають простими, коли основні положення автора коротко формулюються «своїми словами», складними, коли наводяться не лише ключові положення, але й деякі аргументи, цитати (авторські тези) на доказ, та змішаними.

Витяг – це запис окремих, найбільш важливих місць тексту, де фіксується, як правило, фактичний, ілюстративний матеріал. Витяги необхідні для того, щоб вибрати з літературних джерел найбільш суттєве. Вони допомагають не тільки нагромадити необхідні відомості з тих чи інших питань та полегшити запам'ятовування, але й зібрати, зіставити, систематизувати матеріал із багатьох джерел. Оформляються на окремих картках (або вносяться до бази даних комп'ютера) у вигляді цитат або викладу думки автора у власному переказі. При цьому вказується прізвище та ініціали автора книги, її назва, видавництво, рік і місце видання, розділ, том, сторінка. Правильно зроблені витяги дозволяють значно полегшити самостійну роботу студента при підготовці до семінарських занять, екзаменів, написанні рефератів, контрольних, дипломних та курсових робіт, використовуючи підібраний і систематизований матеріал без постійного звертання до літературного джерела.

Конспектування – найбільш досконала форма запису в процесі самостійної роботи студента, що передбачає короткий виклад змісту статті, розділу книги, брошури, лекції, відео-, аудіо джерела

тощо та містить у собі і план, і тези, і витяги, і цитати, і самостійні спостереження, зауваження. Цінність конспекту полягає в тому, що він сприяє кращому запам'ятовуванню, дає можливість швидше відновити в пам'яті вивчене, систематизувати й узагальнити накопичений матеріал, розвиває критичне ставлення до інформації, допомагає виробити власний стиль викладу.

Грамотно складений конспект значно полегшує виступ на семінарському занятті, робить його цікавим та змістовним.

Однією із форм самостійної роботи є написання реферату.

Реферат (від лат. *refere* – доповідаю, сповіщаю) – це стислий виклад у письмовій формі та поданий усно основний зміст опрацьованих літературних джерел, присвячених певній темі. Разом з тим, студенту слід проаналізувати матеріал та висловити власні судження з проблеми, що вивчається, інакше реферат стає лише конспектом публікацій.

Написання рефератів сприяє формуванню вмінь і навичок роботи з науковою, навчально-методичною літературою та першоджерелами; розвиває мислення студентів та формує основи наукового – писемного й усного – мовлення (вміння самостійно творчо осмислювати, аналізувати, зіставляти та узагальнювати різні наукові концепції і конкретний матеріал, робити висновки); розширює загальний світогляд та поглиблює знання з дисципліни «Історія української державності»; формує вміння реферування та навички наукової діяльності (дослідницькі методи, самостійний пошук матеріалу, упорядкування списку використаної літератури, оформлення посилань тощо).

Вимоги до реферату:

- 1) реферат є самостійно виконаною роботою, мета якої – поглиблення та розширення знань;
- 2) тема реферату узгоджується з викладачем;
- 3) рекомендації по оформленню реферату визначаються викладачем (обсяг, формат, шрифт, інтервал тощо);
- 4) структура реферату:
 - титульний лист;
 - план (як мінімум 3 пункти, простий або складний);
 - вступ (визначається предмет дослідження, формулюються мета та завдання, які ставить перед собою студент, розкривається актуальність теми, її зв'язок із важливими проблемами сучасності, історія питання, короткий огляд використаної літератури);
 - основна частина (розкривається суть проблеми);

- висновок (формулюються основні висновки з усього сказаного, остаточна точка зору студента, яка склалася в результаті вивчення та аналізу літературних джерел);
 - список використаної літератури (не менше 3 джерел, поданих в алфавітному порядку та оформлених з урахуванням правил бібліографічного опису, причому використання лише навчальної або методичної літератури є показником низької якості виконаної роботи);
- 5) у тексті реферату необхідно робити посилання на авторів і літературні джерела при висвітленні того чи іншого питання;
 - 6) реферат має бути охайно оформленим, грамотно написаним. Записи ведуться з одного боку стандартних аркушів, що нумеруються, залишаючи ліворуч поля. На титульній сторінці вказується назва установи, де виконано роботу, тема реферату, прізвище, ім'я, по-батькові автора, курс, групу, факультет, де він навчається, керівника роботи, рік, місце написання роботи. Мова викладу – державна;
 - 7) реферат перевіряється та оцінюється керівником. Захист реферату є обов'язковим.

Також, студенти мають можливість поглиблювати знання з історії української державності на заняттях в науковому гуртку, при підготовці доповідей та виступів на науково-практичних конференціях, що проводяться на вузівському або міжвузівському рівні.

Характерною особливістю, під час вивчення курсу «Історія української державності» у НУБіП України, є застосування нових підходів оцінювання успішності студентів з урахуванням принципів кредитно-модульної системи (введена в якості експерименту в низці вищих навчальних закладів України з вересня 2004 р.), яка є складовою Болонського процесу – процесу творення загальноєвропейської системи вищої освіти. 19 травня 2005 р. тодішнім міністром освіти і науки України С. Ніколаєнком у Бергені було підписано Болонську декларацію й Україна офіційно долучилася до реформування національної системи освіти. Впровадження зазначеної нової системи зорієнтовано сьогодні на активізацію аудиторної та самостійної пізнавальної діяльності студента, підвищення рівня його теоретичної та практичної підготовленості.

З урахуванням вимог модульно-рейтингової системи при оцінюванні знань студентів, що застосовується в курсі «Історія української державності», передбачається виконання інтегральних тестових завдань, розроблених викладачами кафедри історії і

політології, для проведення тематичного або підсумкового модульного контролю знань студентів. З метою активізації навчального процесу, перевірки поточних, рубіжних (модульних), підсумкових знань студентів, викладач кафедри може запланувати проведення тестування, письмових контрольних робіт, колоквиумів як під час аудиторних занять, так і під час самостійної роботи під керівництвом викладача.

Модульний контроль проводиться після завершення семінарських занять і здійснюється за навчальним матеріалом, який розглядався в курсі «Історія української державності». Формою модульного контролю є письмові контрольні роботи та усне опитування студентів. До модульного контролю допускаються студенти незалежно від результату поточного контролю. Студентам, які не з'явилися на модульний контроль, виставляється нуль балів.

Курс з дисципліни «Історія української державності» як правило читається в першому семестрі на першому курсі всіх факультетів НУБіП України і логічно завершується складанням екзамену. Відповідно до «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України» (протокол Вченої ради № 6 від 20 лютого 2015 р.) екзамени для студентів денної форми навчання проводяться у письмовій формі за екзаменаційними білетами, кількість яких повинна бути не менше 30–ти (приклади білетів наведені в додатках), в яких передбачається комбінація з 2 екзаменаційних запитань і 10 тестових завдань різних типів (відкритих, закритих, вибіркових, на відповідність). Зміст екзаменаційних запитань і тестів відображає всі розділи і теми дисципліни «Історія української державності». Їх мета – оцінити рівень теоретичних і практичних знань студентів, здобутих у процесі вивчення дисципліни. За результатами оцінювання виводиться загальна сума балів, яка береться за основу при виведенні атестаційної оцінки. Тривалість екзамену – одна академічна година.

Отже, оцінка знань студента складається на основі модульно-рейтингової системи, в яку входять: а) робота на семінарах, як безпосередні виступи з повідомленнями, доповненнями, так і участь в обговоренні питань винесених на семінарське заняття; б) написання реферативної роботи на ряд тем запропонованих викладачем (перелік пропонується); в) виконання індивідуальних творчих завдань; г) виконання інтегральних завдань, в тому числі й у тестовій формі, при проведенні тематичного, проміжного, підсумкового контролю знань, в першу чергу для тих, хто з поважних причин був відсутній на заняттях; ґ) робота в науковому гуртку; д) заключним етапом вивчення курсу є модульні письмові контрольні, тестування та

письмовий іспит, що систематизують і закріплюють здобуті студентами знання. Критерії оцінювання знань студентів наведені у додатках.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І.

УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВНІСТЬ: ВИТОКИ, ФОРМИ, ТЕНДЕНЦІЇ

ЛЕКЦІЯ 1. ВСТУП ДО КУРСУ «ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ». (2 год.)

1. Предмет, завдання, методологічні принципи та джерела вивчення курсу «Історія української державності». Наукова періодизація історії державності на землях України.
2. Першопочатки державності на українських землях.
3. Розмаїття наукових концепцій та гіпотез етногенезу українців та їх державотворення.

Предмет і завдання курсу історії української державності. Значення курсу «Історія української державності» для фахової підготовки і виховання громадянської позиції та патріотизму, вироблення історичної свідомості. Наукова література з історії української державності. Основні методологічні принципи. Характеристика архівних і опублікованих джерел. Археологічні дослідження території України. Наукова періодизація історії української державності. Розвиток землеробства і скотарства. Перші протодержавні та державні утворення. кіммерійські, скіфські та сарматські племена. Їх суспільний, господарський устрій, традиції і побут. Античні міста-держави Північного Причорномор'я. Створення, розквіт та занепад Боспорського царства. Проблема «прабатьківщини» слов'ян в історіографії. Основні концепції слов'янського етногенезу. Археологічні культури слов'ян, що були поширені на сучасних українських землях. Виокремлення східних слов'ян. Розселення і заняття східних слов'ян, їх звичаї, вірування, побут. Антський племінний союз. Боротьба з готами, гуннами, аварами. Східнослов'янські племена і державно-племінні союзи VI–IX ст. Державотворчі чинники в суспільно-політичній еволюції східнослов'янських племен.

ЛЕКЦІЯ 2. ГЕНЕЗА УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ В ЕПОХУ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ: НАУКОВА ПОЛЕМІКА (2 год.)

1. Сучасні погляди на походження та формування держави

Київська Русь.

2. Особливості політичної організації Київської Русі.
3. Галицько-Волинська держава – спадкоємець Київської Русі.
4. Історична доля української державності в європейському контексті або чому Україна - це Європа?

Передумови утворення Київської Русі. Походження термінів «Русь», «Руська земля». Теорії походження Київської Русі. Проблеми періодизації. Внутрішні і зовнішні фактори розвитку Київської держави за князювання Олега, Ігоря, Ольги, Святослава. Відносини Русі з кочівниками. Військові походи князів. Розширення кордонів Руської держави. Етнічні процеси в Київській Русі. Етногенез українського народу. Русь і Візантія. Шляхи проникнення християнства на Русь. Хрещення Русі та його історичне значення. Київська митрополія. Володимир Великий і Ярослав Мудрий. Причини ослаблення влади київських князів. Володимир Мономах і його боротьба за державну єдність Русі. Причини роздробленості Русі. Політичний устрій і особливості системи державного управління та її історична трансформація. Соціально-економічні і політичні фактори об'єднання слов'ян. Утворення міст. Розвиток і характер землеволодіння. Соціально-економічний розвиток. Соціальна структура населення. «Руська правда». Культура Київської Русі. Міжнародні зв'язки і місце Київської Русі в історії Європи. Форми земельної власності. Зростання політичної та економічної могутності місцевих центрів. Розвиток міст, ремесла і торгівлі. Економічне і політичне зростання Галицького князівства. Особливості державного устрою. Внутрішня і зовнішня політика Ростиславичів. Ярослав Осмомисл. Протистояння експансії польських і угорських феодалів. Роман Мстиславович. Внутрішня боротьба за владу. Соціально-економічний розвиток та суспільно-політичний устрій Галицько-Волинського князівства. Виникнення і зростання міст. Боротьба Русі проти монголо-татарської навали. Спроби Данила Галицького організувати антиординську коаліцію європейських держав. Зовнішня політика Данила Галицького. Причини і наслідки втрати української державності. Історичне значення давньоруської держави. Роль України княжої доби у світовій історії.

ЛЕКЦІЯ 3. ЛИТОВСЬКО-ПОЛЬСЬКИЙ ПЕРІОД УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІЇ (2 год.)

1. Історико-політичний аспект іноземної експансії на українські землі.
2. Українські землі у складі Великого Литовського Князівства та

Польського королівства.

3. Українське суспільство в процесах інтеграції Литви і Польщі та створення Речі Посполитої.
4. Еволюція українського козацтва. Феномен Запорозької Січі.

Початок литовсько-польської експансії. Політика великих литовських князівств на українських землях. Суспільно-політичний устрій держави. Зміцнення Московської держави та її боротьба з Великим князівством Литовським за Сіверську землю. Кревська унія. Зростання впливу Польщі на Литву. Втрата українськими землями своєї автономії. Напади татар і турків на українські землі. Люблінська унія. Утворення Речі Посполитої. Україна під владою Польщі. Розвиток сільського господарства, ремесла, сільських і міських промислів. Торгівля. Зростання міст. Надання магдебурзького права українським містам. Формування панщинно-фільваркового господарства. Зростання залежності населення від магнатів і шляхти. Запровадження панщини. Юридичне оформлення кріпосного права. Руйнування общини. Категорії селян. Форми соціального протесту мас. Колонізація Лівобережної України. Поява підприємств мануфактурного типу. Культурний розвиток українських земель наприкінці XVI – на початку XVII ст. Покатоличення та полонізація місцевої знаті. Виникнення братств. Криза православ'я. Берестейська церковна унія. Посилення соціального і національно-релігійного гніту в Україні. Походження, джерела поповнення і час виникнення козацтва. Причини, час і місце заснування першої Запорозької Січі. Формування суспільно-політичного устрою Запорозької Січі. Козацька адміністрація. Старшина, заможні козаки і козацька сірома. Козацькі ради. Господарство, побут і звичаї козаків. Військове мистецтво. Духовний світ українського козацтва. Морські походи козаків на турецькі володіння. Козацькі повстання під проводом К. Косинського та С. Наливайка. Гетьман П. Конашевич-Сагайдачний. Наступ магнатів і шляхти на козацькі права і вольності. Спроба уряду взяти козаків під постійний контроль. Виникнення реєстрового козацтва. Козацькі повстання 20–30 років XVII ст.

ЛЕКЦІЯ 4-5. КОЗАЦЬКО-ГЕТЬМАНСЬКА ДЕРЖАВА: ПРОБЛЕМИ НАУКОВОГО ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ (4 год.)

1. Українська національна революція: дискусійні питання.
2. Державний лад Війська Запорізького.
3. Доба Руїни і втрата територіальної цілісності наприкінці XVII ст.
4. Ліквідація царизмом інституту української державності у

XVIII ст.

Посилення кріпосного гніту. Зростання національно-релігійного гноблення. Характер, рушійні сили і мета Національної революції. Богдан Хмельницький. Основні етапи війни. Українсько-російські зв'язки в роки війни. Переяславська угода 1654 р., її оцінка в історіографії. Ліквідація старого державного ладу і зародження української козацько-гетьманської держави. Її територія і адміністративно-територіальний устрій. Суспільний поділ на стани. Органи влади. Господарсько-фінансова політика. Дипломатична діяльність. Збройні сили. Створення коаліції проти Польщі. Війна України в союзі з Семигородом і Швецією. Гетьман Іван Виговський. Гадяцький договір. Юрій Хмельницький. Розчленування України на Правобережжя і Лівобережжя. Чорна рада. Гетьмани П. Тетеря та І. Брюховецький. Україна у політичних планах Росії, Польщі і Туреччини. Андрусівський мир. Гетьман Петро Дорошенко. Гетьмани Дем'ян Многогрішний та Іван Самойлович. Обрання гетьманом Івана Мазепи. Таємна дипломатія І. Мазепи. Обрання гетьманом Івана Скоропадського. Гетьман в екзилі Пилип Орлик та його «Конституція». Утворення Малоросійської колегії на чолі з С. Вельяміновим. Наказний гетьман П. Полуботок. Гетьман Д. Апостол. Діяльність Гетьманського уряду. Останній гетьман України К. Розумовський. Ліквідація Запорозької Січі. Зміна соціального і національного складу населення. Форми землеволодіння. Розвиток сільського господарства. Цехове ремесло та промисли. Торгівля. Адміністративно-політичний устрій Лівобережної України і Слобожанщини. Гайдамацький рух. Коліївщина. Рух опришків. Захоплення Росією Криму. Включення Правобережжя до складу Російської імперії.

ЛЕКЦІЯ 6. ВІДРОДЖЕННЯ ІДЕЇ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ ТА ДЕРЖАВНОСТІ В ХІХ ст. (2 год.)

1. Національно-державницька думка в період перебування України під владою Російської та Австро-Угорської імперій.
2. Модернізаційні процеси на українських землях: адміністративно-політична, соціально-економічна, культурно-освітня сфери.
3. Питання української державності в суспільно-політичному русі.

Повторне покріпачення селян. Поширення на українську козацьку старшину прав російського дворянства. Розвиток товарних відносин і криза феодальної системи господарювання. Стан сільського господарства. Промисловість. Торгівля. Транспорт. Загострення соціальних суперечностей. Особливості проведення селянської реформи 1861 р. на Україні. Реформи 60–70-х років XIX ст.: земська, міська, судова, фінансова, військова. Промисловий розвиток українських земель в пореформенну добу. Перехід від мануфактури до фабрики. Залізничне будівництво. Швидкий розвиток важкої промисловості в Донбасі і Придніпров'ї. Народження вітчизняної буржуазії. Кріпосницькі пережитки у землеволодінні і землекористуванні. Класи і стани українського суспільства. Поділи Речі Посполитої. Захоплення Австрією Галичини і Буковини. Закарпаття під владою Угорщини. Буковинські землі в складі Молдавського князівства. Витоки вищої аграрної освіти та науки в Україні. Харківський, Київський університети та Київський політехнічний інститут. Антикріпосницькі рухи в Галичині і на Буковині. Економічне становище Буковини і Закарпаття у складі Австрійської монархії. Діячі українського національного руху в Галичині. «Руська трійця». Західноукраїнські землі в революції 1848–1849 рр. Скасування панщини. Селянство в революції. Декабристи в Україні. «Південне товариство» і «Руська правда» П. Пестеля. «Товариство об'єднаних слов'ян». Повстання Чернігівського полку. Початок українського національного відродження. Кирило-Мефодіївське товариство. Їх програмні документи. Діяльність «Руської трійці». Суспільно-політичні рухи в Галичині. Москвофіли, радикали і народовці. Заснування і діяльність «Просвіт». Ліберальні й соціалістичні ідеї М. Драгоманова. ГРР. Польське повстання в Україні 1863 р. і його наслідки для українського національного руху. «Хлопоманство». В. Антонович. Українські громади. Їх наукова і освітня діяльність. «Братство тарасівців», «Молода Україна». Селянський рух. Поява народників і «ходіння в народ». Землевольці, народовольці та Чорний переділ в Україні. Робітничий рух. Марксистські гуртки. Перші соціал-демократичні організації.

ЛЕКЦІЯ 7. НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ В СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ УКРАЇНИ НА ПОЧАТКУ XX ст. (2 год.)

1. Політизація суспільного життя: формування політичних рухів та партій.
2. Розстановка суспільно-політичних сил напередодні національно-визвольної боротьби в Наддніпрянщині.

3. Український рух в Австро-Угорщині.

Українська Загальна Організація (УЗО). Виникнення перших політичних партій на західноукраїнських землях. РУРП. УНДП та УСДП. І. Франко. М. Павлик. Є. Левицький. К. Левицький. І. Труш. М. Грушевський. Земсько-ліберальна опозиція царизму. Українські і загальноросійські партії в Україні. РУП. Д. Антонович. М. Русов. М. Міхновський. УНП. УСДС. УСЛРП. В. Винниченко. С. Петлюра. М. Порш. УДП. О. Лотоцький. Є. Чикаленко. УРП. Б. Грінченко. С. Єфремов. УДРП. УПСР. УСП. Українська політична думка на початку ХХ ст. Студентський рух. Кооперативний рух. Демократична революція 1905–1907 рр. в Україні. Політичні партії і революція. Робітничі страйки в Україні після «кривавої неділі». Піднесення українського національного руху. Виникнення україномовної преси. «Просвіти» в українському русі. Українська думська громада. Столипінська аграрна реформа. Економічні і політичні наслідки реформи. Масове переселення українських селян до Сибіру і Далекого Сходу. Діяльність українських партій і організацій за пореволюційної доби. Робітничий і селянський рухи. Українське питання в Державній Думі. Західноукраїнські землі на початку ХХ ст. Поява українських організацій «Січ», «Сокіл», «Пласт». Культурно-просвітницький рух. Церковне життя. Активізація переселенського руху за океан. Життя української діаспори в США і Канаді. Україна в першій світовій війні. Воєнні дії на території України. Брусилівський прорив. Плани воюючих країн щодо українських територій. Національно-визвольний рух в умовах війни. Товариство українських поступовців. «Спілка визволення України». Антиукраїнська політика у новоствореному Галицько-Буковинському губернаторстві. Українські січові стрільці. Антивоєнний рух народних мас.

**ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.
НА ШЛЯХУ ДО ВІДРОДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОСТІ
(XX – початок XXI ст.)**

**ЛЕКЦІЯ 8. УКРАЇНСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ ТА
АЛЬТЕРНАТИВИ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ (1917-1921 рр.)
(2 год.)**

1. Передумови відродження української державності.
2. Пошук оптимальних моделей державного будівництва.
3. Українська революція 1917-1921 рр.: досягнення й прорахунки в державотворчих змаганнях.

Лютнева демократична революція 1917 р. Утворення Центральної Ради, її програма і соціальна база. I Універсал Центральної Ради. Утворення Генерального Секретаріату. II Універсал Центральної Ради. III Універсал Центральної Ради. Утворення Української Народної Республіки. Утворення в Україні маріонеткового радянського уряду. Агресія більшовицької армії. IV Універсал Центральної Ради. Підписання мирного договору з Німеччиною, Австро-Угорщиною, Туреччиною, Болгарією. Зайняття України німецькими та австро-угорськими військами. Прийняття Конституції УНР. Криза Центральної Ради навесні 1918 р. Гетьманський переворот. Українська Держава гетьмана П. Скоропадського: особливості внутрішньої і зовнішньої політики. Падіння гетьманського режиму. Утворення Директорії, її політика і соціальна база. Відновлення УНР. Спроби утвердити українську державність в умовах зовнішньої агресії. Утворення Західноукраїнської Народної Республіки. УГА. Акт злуки УНР і ЗУНР 22 січня 1919 р. Війна з Польщею. Національно-визвольний рух у Північній Буковині та на Закарпатті. Друга війна УНР з більшовицькою Росією. Встановлення радянської влади в Україні на початку 1919 р. Х. Раковський. Перша радянська конституція України. Політика більшовиків в Україні в 1919 р. Отаманщина. Зайняття України військами Денікіна. Політика Денікіна в Україні. Друге встановлення радянської влади наприкінці 1919 р. Варшавський договір. Радянсько-польська війна. Розгром Врангеля. Ризький мирний договір. Основні уроки української національної революції. Причини краху всіх спроб творення української національної держави у межах проживання етнічних українців. Кризові явища та занепад сільського господарства в період Першої світової війни. Вирішення аграрних питань в добу Центральної Ради. Аграрне питання в період Гетьманату, уряду гетьмана П. Скоропадського. Аграрний сектор часів Директорії УНР та ЗУНР.

ЛЕКЦІЯ 9. РАДЯНСЬКА ФОРМА ДЕРЖАВНОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ТОТАЛІТАРИЗМУ (2 год.)

1. Утвердження радянської форми державності в Україні (1917-1920 рр.).
2. Радянська Україна в системі «договірної федерації».
3. Суперечливий характер політичного і економічного розвитку Наддніпрянської України у 20–30-х рр. ХХ ст.

Вирішення «українського питання» в ході роботи Паризької мирної конференції (1919 р.). Новий поділ українських земель. Сен-Жерменський договір з Австрією (1919 р.). Рішення Ради послів (Великобританії, Франції, Італії, Японії) у березні 1923 р. Політика «воєнного комунізму». Перехід до нової економічної політики. Мета і цілі НЕПу в інтерпретації Леніна. Голод 1921–1923 рр. на півдні України: причини і наслідки. Аграрна політика. Поступове відродження сільського господарства. НЕП у промисловості. УСРР в системі «договірної федерації». Курс центрального партійно-державного керівництва на ліквідацію незалежності національних республік. «Автономізація» незалежних республік під виглядом утворення нової федерації – СРСР. Перші наслідки входження УСРР до складу Радянського Союзу. Конституція СРСР 1924 р. Сталінський курс на «всеосяжну колективізацію» селянських засобів виробництва. Курс на індустріалізацію країни. «Криза НЕПу» як результат відмови партійно-державного керівництва від «змички між містом і селом». «Ножниці цін». Хлібозаготівельні кризи. Політика коренізації, її особливості і наслідки. Досягнення і прорахунки українізації. Ставлення тоталітарного режиму до інтелігенції. Антицерковна політика державної партії. Завершення колективізації основної частини селянських господарств у 1931–1932 рр. Діяльність хлібозаготівельних комісій. Голодомор 1932–1933 рр. і його наслідки. Колгоспи в системі командної економіки після 1933 р. Відмова від продрозкладки. Політвідділи МТС і радгоспів. Репресії в Україні. Судові політичні процеси 30-х років. Чистка партії. Знищення керівництва КП(б)У. Згорання політики українізації. Національно-культурна політика державної партії в УРСР 30-х років. Боротьба з «буржуазним націоналізмом» і «націонал-ухильництвом». «Розстріляне відродження». Становище на західноукраїнських землях у міжвоєнний період. Українське питання в політиці Польщі, Румунії, Чехословаччини. Головні політичні партії і організації українського національно-визвольного руху. Організація українських націоналістів (Є. Коновалець, А. Мельник, С. Бандера). Роль греко-католицької

церкви в суспільно-політичному житті Західної України (А. Шептицький). Мюнхенська змова і доля Карпатської України (А. Волошин). Розвиток сільськогосподарської науки та освіти в Україні за радянської доби. Київський сільськогосподарський інститут. Вузи аграрного профілю у Харкові, Дніпропетровську та мережа сільськогосподарських шкіл, які готували середній технічний персонал для аграрного сектора. Репресії українських вчених-аграрників.

ЛЕКЦІЯ 10. УКРАЇНА І ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА: НОВА ПАРАДИГМА (2 год)

1. Українське питання у міжнародних відносинах напередодні та на початку Другої світової війни.
2. Внесок українського народу в перемогу над нацизмом.
3. Історико-правові наслідки Другої світової війни для української державності.

Укладення пакту Молотова-Ріббентропа. Початок Другої світової війни. Вступ Червоної Армії на територію Західної України. Територіальні вимоги радянського керівництва до Румунії. Включення основної частини західноукраїнських земель до складу УРСР та їх радянізація. Напад Німеччини та її союзників на СРСР. Початок Великої Вітчизняної війни. Катастрофічні поразки 1941 р. Танкове побоїще в районі міст Дубно, Луцьк, Броди, Рівне. Оборона Києва, Одеси і Севастополя. Бої за Донбас. Початок партизанської боротьби. Харківська битва. Генеральний наступ гітлерівських військ влітку 1942 р. на півдні. Німецький окупаційний режим. План «Ост». Адміністративний устрій окупованої України. Розгортання комуністичного і націоналістичного партизанського рухів проти окупантів. Утворення Української повстанської армії. Нова програма і тактика Організації українських націоналістів. Бої за визволення. Житомирсько-Бердичівська операція (грудень 1943 - січень 1944 рр.); Корсунь-Шевченківська операція (січень-лютий 1944 рр.); Рівненсько-Луцька операція (січень-лютий 1944 рр.); Криворізька операція (січень-лютий 1944 рр.); Наступ на півдні. Визволення Одеси, Миколаєва (березень-квітень 1944 рр.); Визволення Криму (квітень-травень 1944 рр.); Львівсько-Сандомирська операція (липень-серпень 1944 рр.); Східно-Карпатська операція (вересень-жовтень 1944 рр.). Повне звільнення України від німецьких військ восени 1944 р. Початок відбудовчих робіт. Особливості відбудови економіки України в умовах війни. Демографічні наслідки війни. Об'єднання українських

земель. Вклад українського народу в розгром нацистської Німеччини. Вхідження України в ООН.

ЛЕКЦІЯ 11. ЗМІНИ В ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ УКРАЇНИ (друга половина 40–80-х рр. ХХ ст.) (2 год.)

1. Особливості повоєнного періоду: об'єктивні умови і суб'єктивні фактори.
2. Спроба лібералізації політичного режиму (1953-1964 рр.)
3. Наростання кризових явищ у політичному житті України у 60–80-х рр. ХХ століття.

Труднощі відбудови народного господарства. Голод 1946–1947 рр. насильницька колективізація в західних областях України. Нова хвиля масових репресій. Ліквідація Української греко-католицької церкви. Підпільно-партизанська боротьба ОУН–УПА зі сталінським режимом. Операція «Вісла». Україна після смерті Сталіна. Передача Кримської області до складу УРСР. Реформи М. Хрущова, їх суперечливий і непослідовний характер, загальна спрямованість і значення. Реформи середини 60-х років, їх згортання консерваторами в партійно-державному керівництві. Деформації в структурі економіки України, хижацька експлуатація її багатств, будівництво хімічних підприємств, атомних електростанцій. Наростання екологічної небезпеки. Екстенсивний розвиток сільського господарства, шкідливість кампанії щодо ліквідації «неперспективних» сіл. Україна в єдиному народно-господарському комплексі СРСР. Економічна політика в період перебудови центрального уряду і Україна. Спроби лібералізації політичного режиму. Критика культу особи Сталіна. Початок реабілітації жертв сталінських репресій. Поява дисидентів в Україні. Зародження руху «шестидесятників», їхня роль у національно-культурному житті. Зупинення реабілітації і замовчування злочинної діяльності Сталіна. Звільнення П. Шелеста. В. Щербицький як провідник русифікаторської політики центру. Політичні репресії 60–70 років. Розгортання правозахисного та дисидентського руху. Репресивні дії органів КДБ. Спроби М. Горбачова реформувати суспільство. Чорнобильська катастрофа та її наслідки. Відновлення критики сталінізму. Зростання політичної активності народу. Гальмування перебудовчих процесів в Україні. Національне пробудження українського народу. Реабілітація політичних в'язнів. Викриття злочинів тоталітарного режиму.

ЛЕКЦІЯ 12-13. ІСТОРИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ПРОЦЕСІВ В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ (з 1991 р.) (4 год.)

1. Незалежна Українська держава: шляхи легітимізації.
2. Історичний вимір конституційного процесу та його роль у політичному реформуванні України.
3. Політична система України: шляхи демократичних перетворень.
4. Українські вектори міжнародної політики.
5. Російська агресія проти України 2014-2023 рр.

Перші кроки в демократизації суспільного життя і утворення нових політичних партій і громадських об'єднань. Прийняття Декларації про державний суверенітет України. Курс національно-демократичних сил на утвердження державного та економічного суверенітету республіки, проголошення незалежності України. Заборона діяльності КПУ. Пробудження релігійного життя. Загальноукраїнський референдум 1 грудня 1991 р. і вибори Президента України. Л. Кравчук – Перший Президент України. Угода про Співдружність незалежних держав. Затвердження державної символіки України. Створення правової бази розвитку України як незалежної держави. Зміцнення державних кордонів. Формування Збройних сил і Військово-Морського Флоту, Національної гвардії, Служби безпеки, митної служби. Перехід від авторитарно-тоталітарної системи суспільного устрою до демократичного суспільства і правової держави. Генеза, сутність і функції держави. Форми державного правління. Форми державного устрою. Конституційний процес та прийняття Конституції. Політичний спектр сучасних політичних партій. Інститут президентства. Парламент. Уряд. Суд. Поєднання безпосереднього народовладдя зі здійсненням влади через органи державної влади і місцевого самоврядування. Побудова громадянського суспільства. Вдосконалення діяльності засобів масової інформації. Кризові явища сучасної політичної системи. Прийняття Верховною Радою України нормативних актів щодо реформування економіки, переходу до ринкових відносин, приватизації, їх суперечливий характер. 1991–1996 рр. — економічний спад. Інфляція. Приватизація. Негативна роль «тіньової економіки». Вихід з рубльової зони. Купони. Запровадження національної грошової одиниці. 1997–2007 рр. — відносна макроекономічна стабілізація в окремих сегментах економіки і фінансів. Фінансова криза 1998 р. Реалізація програми «Реформи заради добробуту». 2008–2015 рр. — фінансово-економічна криза та посткризовий період.

Російське збройне вторгнення в Крим у лютому-березні 2014 року (з подальшим початком тимчасової окупації півострова Росією 20 лютого 2014). Війна на сході України (на Донбасі) з квітня 2014 року, яка розпочалася зі створення під прикриттям «народних» виступів спецслужбами РФ терористичних так званих Донецької і Луганської «народних республік» та тривала до початку широкомасштабного вторгнення. Широкомасштабне вторгнення Росії в Україну з 24 лютого 2022 року, яке розпочалося після тривалого військового нарощування та визнання Росією своїх маріонеткових утворень ДНР та ЛНР як незалежних держав.

ЛЕКЦІЯ 14. УКРАЇНА І СВІТ: ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ФАКТОР В ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ (2 год.)

1. Суверенна Україна в сучасному геополітичному просторі.
2. Україна і європейський інтеграційний процес.
3. Східна та західна українська діаспора в міждержавних стосунках.

Міжнародне визнання сучасної незалежної української держави. Польща та Канада. Встановлення дипломатичних відносин. Офіційні візити перших осіб держави. Міжнаціональні відносини і їх правове регулювання в Україні. Кристалізація головних зовнішньополітичних інтересів і пріоритетів, що зформувалися на засадах основоположних для нашої держави документів – Декларації про державний суверенітет та Акта про незалежність України. Кримська автономія. Участь в роботі Організації Об'єднаних Націй. Формування представництва у міжнародних організаціях, входження до світового співтовариства. Концепція зовнішньої політики України. Набуття Україною без'ядерного статусу 1994 р. Зовнішньополітичні акції України щодо зміцнення миру і співробітництва, припинення військових конфліктів. Участь України у миротворчих заходах під егідою ООН, у програмі «Партнерство заради миру», в діяльності Ради Європи. Основні геополітичні аспекти зовнішньої політики України. Встановлення, підтримка та всілякий розвиток економічних, культурних, науково-технічних відносин з усіма країнами світової спільноти. Україна і Співдружність незалежних держав. Подальший розвиток взаємовигідних відносин з колишніми республіками СРСР, особливо з Грузією, Азербайджаном, Узбекистаном і Молдовою в рамках ГУУАМ. Розвиток взаємовигідних відносин з країнами Чорноморського та Середземноморського басейнів. Технології навчання, педагогічні прийоми, наукова діяльність значно відстають від світової практики, що негативно позначається на якості підготовки

фахівців. Аналогічна ситуація відбувається і з аграрною наукою, яка представлена в першу чергу системою установ Національної академії аграрних наук, а також системою досліджень в межах вищих навчальних закладів. Сьогодні Національна академія аграрних наук також знаходиться на стадії пошуку шляхів реформування. Україна майже втричі менше виділяє коштів на науку в порівнянні з середнім показником по країнах Євросоюзу. У проекті «Єдиної комплексної стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій України на 2015-2020 роки» урядом декларується мета підвищення ефективності державних витрат на вищу освіту й наукові дослідження, реформування державних університетів і науково-дослідних інститутів, забезпечення високої якості та актуальності знань, що здобуваються студентами та дослідниками. Значна увага приділяється налагодженню міжнародного співробітництва, підвищенню рівня інтернаціоналізації аграрної освіти. Важливим критерієм якості освіти у контексті світових тенденцій є участь у міжнародних конференціях, публікації в міжнародних виданнях, викладання в закордонних навчальних закладах та залучення кращих іноземних професорів до навчального процесу в Україні. Формування української діаспори. Основні хвилі міграції населення за межі України. Формування східної діаспори та основні райони заселення: Сибір, Далекий Схід, Середня Азія, Казахстан, Північний Кавказ. Формування західної української діаспори. Причини міграцій українців до країн Північної та Південної Америки та деяких європейських країн. Наймолодша українська діаспора Австралії. Міграції з України після проголошення незалежності. Українська діаспора на сучасному етапі. Участь української діаспори в державотворчому процесі.

ЛЕКЦІЯ 15. АГРАРНИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ (2 год.)

1. Першопочатки аграрного розвитку на українських землях. Трипільська цивілізація.
2. Агрокультура і сільськогосподарська техніка доби Середньовіччя.
3. Наукова революція в природознавстві XVII ст. та її вплив на аграрний розвиток.
4. Аграрна освіта і наука в умовах наукового та технічного прогресу II пол. XIX – початку XXI ст.
5. Історія НУБіП України. Внесок учених НУБіП України у розвиток вітчизняної науки і техніки.

Нагромадження людиною знань про навколишній світ за часів кам'яного віку. Причини, суть та наслідки неолітичної революції. Трипільська культура – одна з основних давньоземлеробських культур мідної доби. Землеробство і скотарство в Київській Русі. Витоки вищої аграрної освіти та науки в Україні. Розширення мережі сільськогосподарських навчальних закладів у кінці XIX ст. – на початку XX ст. в Україні. Створення сучасної ринкової структури виробництва. Підготовка сучасних високоосвічених фахівців, здатних забезпечити реформування аграрної економіки. В умовах масового безробіття, демографічної кризи сільськогосподарські навчальні заклади переживають непростий час. Система підготовки кадрів вузького профілю за радянським зразком віджила себе. Тому коледжі та університети активно реформуються, вивчають міжнародний досвід, розширюють сферу підготовки фахівців не тільки з сільськогосподарських професій. Сусідні країни повели активну роботу щодо залучення нашої молоді до навчання у своїх вишах. Реформування сільськогосподарської освіти, науки, як і для, до речі, промисловості повинно відбуватися одночасно з реформуванням аграрного виробництва, відродженням українського села. В лютому 2015 року уряд передав сільськогосподарські ВНЗ у сферу управління Міністерства освіти і науки України. Нині аграрна освіта більш тісно інтегрується із загальною системою освіти країни. Незважаючи на те, що вища школа України сьогодні також зазнає активних змін, перебуває на перехідному етапі, що зумовлено набранням чинності Закону України «Про вищу освіту» (2014 р.), триває реорганізація роботи аграрних вищих навчальних закладів. Йдеться про поглиблену автономію, самостійність, самоврядність, пошук нових сфер застосування свого потенціалу. В умовах формування ринкового господарства, інституційних змін в економіці України, радикальних перетворень у відносинах власності важливого теоретичного і практичного значення набувають проблеми економічного та соціального розвитку агропромислового комплексу як пріоритетного сектора економіки країни. Від їх успішного вирішення значною мірою залежить розвиток інших галузей народного господарства, продовольча безпека держави, фінансове забезпечення потреб країни, формування внутрішнього і зовнішнього ринків, підвищення добробуту населення України. Нині можна констатувати, що, незважаючи на всі складності, в останні роки відбуваються певні позитивні зрушення в реформуванні сільського господарства. На основі визначеної програми здійснення аграрної реформи, особливо після проголошення курсу на радикальні економічні перетворення

активізувалось формування сучасної ринкової економіки на засадах багатокладного господарювання

ТЕМИ ТА ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінар 1. Методичне заняття (2 год.)

1. Методика підготовки виступів і рефератів на семінарах.
2. Організація індивідуальної та самостійної роботи.
3. Критерії оцінювання знань студентів.

На *методичному занятті* робиться акцент на місці і ролі лекційних і семінарських занять в системі вивчення курсу «Історія української державності». Викладач знайомить студентів з навчальною і методичною літературою, яка зберігається на web-сайті кафедри в електронному варіанті (Pdf, DjVu, Doc). Після знайомства з студентською групою проводиться експрес-опитування з метою виявлення шкільного рівня знань з історії України, а також обмін електронними поштами. При необхідності можна створити електронну пошту групи, що спростить обмін літературою, кіно-, фото- файлами та забезпечить особисте звітування студентів про виконання індивідуальних науково-дослідних робіт (ІНДР) у вигляді рефератів, презентацій тощо. Варто на занятті також познайомити студентів з організацією самостійної роботи та методикою підготовки доповідей (рефератів) і виступів на семінарських заняттях, практичною роботою в читальному залі з історичною літературою або з алгоритмом пошуку історичної літератури, що викладена на спеціальних web-сайтах. В кінці необхідно навести розрахунок рейтингу знань студентів з дисципліни «Історія української державності».

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І.

УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВНІСТЬ: ВИТОКИ, ФОРМИ, ТЕНДЕНЦІЇ

Семінар 2. Державотворчі традиції на території України в стародавню добу: гіпотези та докази (2 год.)

1. Державні утворення киммерійців, скіфів, сарматів, готів, гунів. Грецькі міста-поліси.
2. Концепції етногенезу слов'ян. Версії україногенезу.
3. Становлення і розвиток державності у східних слов'ян.

Розпочинаючи *перше питання*, розкрийте основні періоди розвитку людини на території України в первісну добу. Проаналізуйте

первісні релігійні уявлення, соціальні та економічні відносини, неолітичну революцію. Окремо зупиніться на найбільш вивченому періоду енеоліту – трипільській археологічній культурі. Зосередьте увагу на процесі формування, становлення, розвитку та занепаду перших державних утворень прийшлих кочових племен *кіммерійців, скіфів, сарматів*. Варто показати розвиток соціально-економічної, політичної сфери, культури та їх побуту. Проаналізуйте причини та наслідки античної колонізації Північного Причорномор'я, а також політичні, економічні та культурні зв'язки грецьких полісів з сусідніми народами.

Друге питання вимагає роз'яснення однієї з центральних в історичній науці проблем походження народу. Назвіть найбільш відомі теорії походження слов'ян. Студенту слід усвідомити важливість міграційних процесів, які відбувались у ході великого переселення народів II-VII ст., у результаті яких східнослов'янські племена зайняли величезну територію Східної Європи від Причорномор'я до Прибалтики і верхів'я Волги, від Карпатських гір до Поволжжя. В результаті було інтегровано чимало етнічних утворень, які в подальшому лягли в основу багатьох сучасних народів. Українці – не виняток у цьому процесі. Вони прямі етно-культурні спадкоємці давньоіранських (скіфи, сармати), давньотюркських (гуни, булгари), угро-фінських (мурома, меря, чудь, мордва) і давньослов'янських (склавіни, анти) етнічних груп. Доведіть, що склавіни та анти – предки українського народу, визначте територію, яку вони заселяли. Що становило основу їхнього господарського життя? Зупиніться на особливостях суспільно-політичного устрою склавинів та антив.

У третьому питанні дослідіть процес формування великих протодержавних союзів слов'янських племен – дулібів, древлян, сіверян, полян. Розкажіть про об'єднання окремих племен та їхніх союзів в надсоюзи. Далі варто розглянути осередки державності східних слов'ян у VIII–IX ст. – *Артанія, Славія, Куявія*. Якими були соціально-економічні відносини східних слов'ян у цю добу? Зверніть увагу на суттєві зміни, що відбулися у суспільному ладі слов'ян.

Рекомендована література:

1. Баран В. Д. Давні слов'яни. – К.: Альтернативи, 1998. – 336 с.
2. Бойко О. Д. Історія України. Навчальний посібник / Бойко О.Д. – К.: Академвидав, 2006. – С. 9 – 39.
3. Брайтчевський М. Вступ до історичної науки. – К.: КМ Академіка, 1995. – 168 с.

4. *Бунятян К. П.* Давнє населення України. Навчальний посібник. – К.: Либідь, 1999. – 228 с.
5. *Бунятян К. П., Мурзін В. Ю., Симоненко О. В.* На світанку історії. – К.: Альтернативи, 1998. – 336 с.
6. *Децинський Л. Є.* та ін. Історія України та її державності. Курс лекцій: Навч. посібник / Л. Є. Децинський, С. В. Терський, І.Я. Хома та ін. – Львів: «Львівська політехніка», 2009. – Тема 1. – С. 14 – 31.
7. *Ісакова Н. П., Кропивко О. М., Паламарчук Н. І.* Історія України (в схемах і таблицях). Навчальний посібник для студентів аграрних закладів III-IV рівня акредитації. – Київ: Аграрна освіта, 2005. – 204 с.
8. Історія української державності: практикум: [Навчальний посібник] / В.О. Хвіст. – К.: ЦП «Компринт», 2017. – 520 с.
9. *Залізник Л.* Первісна історія України. – К.: Вища шк., 1999. – 263 с.
10. *Залізник Л.* Походження українського народу. – К.: ПБП Фотовідеосервіс, 1996. – 80 с.
11. *Крижицький С. Д., Зубар В. М., Русяєва А. С.* Античні держави Північного Причорномор'я. – К.: Альтернативи, 1998. – 352 с.
12. *Лозко Г.* Українське народознавство. – К.: Зодіак-ЕКО, 1995. – 368 с.
13. *Павленко Ю. В.* Передісторія давніх русів у світовому контексті. – К.: Фенікс, 1994. – 416 с.
14. Політична історія України: Посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В. І. Танцюри. – К.: Академія, 2001. – С. 13 – 30.
15. *Толочко П. П., Козак Д. Н., Моця О. П.* та ін. Етнічна історія давньої України. – К.: Інститут археології НАН України, 2000. – 280 с.
16. *Толочко А. П.* Очерки начальной руси / Алексей Толочко. – Киев; Санкт-Петербург: Лаурис, 2015. — 336 с.
17. *Шевчук В. П., Тараненко М. Г.* Історія української державності: Курс лекцій: Навч. посібник. – Київ: Либідь, 1999. – Лекція 1. – С. 9 – 17.

Теми рефератів:

- *Перші ознаки ранньокласового суспільства: кіммерійці, скіфи, сармати.*
- *Скіфи на території України.*
- *Елінська цивілізація на території сучасної України.*
- *Античні міста-держави у Північному Причорномор'ї та Криму.*

- *Тюркська державність на території сучасної України.*
- *Епоха Великого переселення народів на теренах Південно-Східної Європи.*
- *Слов'яни в давні часи.*
- *Перші слов'янські археологічні культури.*
- *Слов'янські племена на території України: теорії походження, розселення, заняття.*
- *Літописні слов'янські племена в Україні, початок їх державності.*
- *Концепції українського етногенезу.*

Семінар 3. Державотворчі традиції Княжої доби. (2 год.)

1. Етапи розвитку Київської Русі.
2. Державно-політичний устрій Київської Русі.
3. Напрями міжнародної політики княжого періоду.
4. Еволюція інституту державності в Галицько-Волинському князівстві.

У першому питанні розкрийте основні етапи розвитку Київської Русі: 1 етап – виникнення і становлення Давньоруської держави (к. IX – X ст.); 2 етап – піднесення та розквіт Київської Русі (к. X – сер. XI ст.); 3 етап політичної роздрібненості Київської Русі (к. XI – сер. XIII ст.).

Розгляд другого питання передбачає характеристику політичного устрою Київської Русі як ранньофеодальної держави з монархічною формою правління. Необхідно показати певні трансформації, яких впродовж IX–XII ст. вона зазнала. Розглядаючи політичний устрій Київської держави, необхідно зосередити увагу на основних інститутах державної влади (князь, боярська рада, віче). Покажіть, яку роль відігравала княжа дружина на різних етапах розвитку держави. На кінець відповіді зробіть власний висновок.

Під час підготовки відповіді на третє питання студентам доцільно зосередити свою увагу на активній зовнішньополітичній діяльності Русі (походи Олега, Ігоря на Візантію, дипломатичні кроки Ольги, Ярослава, Володимира та ін.). Найвищої військової могутності Русь досягла за часів Святослава, який одержав блискучі військові перемоги у Волзькій Булгарії, Хозарії, Болгарії (на Балканах), Візантії, печенізьких степах. Надзвичайно зріс її міжнародний авторитет після прийняття християнства, про що свідчили шлюбні зв'язки членів княжої родини з володарями багатьох держав Європи (Візантія, Німеччина, Франція, Угорщина, Польща, Норвегія тощо).

Розкриваючи *четверте питання* проаналізуйте основні етапи Галицько-Волинської держави: I етап (1199–1205) — утворення та становлення. II етап (1205–1238) — тимчасовий розпад єдиної держави. III етап (1238–1264) — об'єднання та піднесення, активна боротьба із золотоординським ігом. IV етап (1264–1323) — стабільність та піднесення. Після смерті Данила Галицького князівство знову втрачає свою єдність: його землі поділено між трьома нащадками князя — Левом, Мстиславом і Шварно. V етап (1323–1340) — поступовий занепад.

Рекомендована література:

1. Білик Б. І. Етнополітична історія України (860-1900 рр.). – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2002. – 245 с.
2. Бойко О. Д. Історія України. Навчальний посібник / Бойко О.Д. – К.: Академвидав, 2006. – С. 40 – 94.
3. Дещинський Л. Є. та ін. Історія України та її державності. Курс лекцій: Навч. посібник / Л. Є. Дещинський, С. В. Терський, І. Я. Хома та ін. – Львів: «Львівська політехніка», 2009. – Тема 2 – 3. – С. 32 – 72.
4. Іванченко Р. П. Історія без міфів: Бесіди з історії укр. державності: навч. посібник / Р. П. Іванченко. 3-є вид., переробл. і допов. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2014. – С. 9 – 94.
5. Ісакова Н. П., Кропивко О. М., Паламарчук Н. І. Історія України (в схемах і таблицях). Навчальний посібник для студентів аграрних закладів III-IV рівня акредитації. – Київ: Аграрна освіта, 2005. – 204 с.
6. Історія української державності: практикум: [Навчальний посібник] / В.О. Хвіст. – К.: ЦП «Компринт», 2017. – 520 с.
7. Котляр М. Ф. Галицько-Волинська Русь. – К.: Альтернативи, 1998. – 336 с.
8. Малик Я., Вол Б., Чуприна В. Історія української державності. – Львів: Світ, 1995. – С. 3 – 32.
9. Політична історія України: Посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В. І. Танцюри. – К.: Академія, 2001. – С. 30 – 75.
10. Толочко П. П. Київська Русь. – К.: Абрис, 1996. – 360 с.
11. Толочко О. П., Толочко П. П. Київська Русь. – К.: Альтернативи, 1998. – 352 с.
12. Толочко П. П. Від Русі до України. – К.: Абрис, 1997. – 400 с.
13. Толочко П. П. Літописи Київської Русі. – К.: Київська Академія Євробізнесу, 1994. – 88 с.

14. Шевчук В. П., Тараненко М. Г. Історія української державності: Курс лекцій: Навч. посібник. – Київ: Либідь, 1999. – Лекції 2 – 3. – С. 18 – 53.

Теми рефератів:

- *Історичні постаті давньоруської історії (на вибір).*
- *Стародавній Київ.*
- *Передумови утворення та концепції походження держави Київська Русь, їх оцінка в сучасній історіографії.*
- *Періодизація політичної історії Київської Русі.*
- *Суспільно-політичний устрій Київської Русі (кін. IX – поч. XIV ст.).*
- *Внутрішня та зовнішня політика князя Святослава.*
- *Від язичництва до християнства.*
- *Зовнішньополітичні пріоритети Київської Русі.*
- *Галицько-Волинське князівство та його місце в розбудові української державності.*
- *Причини та наслідки феодалної роздробленості Київської Русі. Її значення в історичній долі українського та інших слов'янських народів.*
- *Монголо-татарське іго в слов'янській історії.*
- *Проблеми етногенезу українського народу (IX – XIII ст.).*
- *Русь у працях іноземних мандрівників та хроністів.*
- *Київська держава у міжнародних відносинах IX – XII ст.*
- *Запровадження християнства як державної релігії на Русі.*

**Семінар 4. Українські землі у складі іноземних держав
XIV – I пол. XVII ст. (2 год.)**

1. Інтеграційні процеси на українських землях (II-а пол. XIV – сер. XVI ст.).
2. Державно-політичний устрій на українських землях в складі Речі Посполитої (II-а пол. XVI – I пол. XVII ст.).
3. Генеза та розвиток українського козацтва як соціальної і державотворчої сили.
4. Запорозька Січ – українська козацька демократична республіка.

При відповіді на *перше питання* доцільно пригадати, що упродовж другої половини XIV ст., після смерті останнього князя Галицько-Волинської держави, західноукраїнські землі були анексовані

іноземними державами. Більшу їх частину, зокрема Галичину і Західну Волинь, захопило Польське королівство (остаточно у 1387 р.). Залишки Волині та більшу частину України (Чернігово-Сіверщина, Поділля, Київщина, Брацлавщина та Переяславщина) приєднає до себе Велике князівство Литовське. Буковина з Бессарабією з середини XIV ст. були включені до Молдовського князівства.

Розкриваючи *друге питання*, слід акцентувати увагу на причинах та етапах завоювання українських земель Королівством Польським та Великим князівством Литовським. Розкрити особливості боротьби за владу між Ягайло та Вітовтом. Дати аналіз Кревській унії. Окремо необхідно зупинитися на внутрішній політиці іноземних держав на захоплених територіях. Коротко дати їй оцінку, а також зробити порівняльний аналіз діяльності польської та литовської адміністрації. З'ясувати причини підписання Люблінської унії та дати їм історичну оцінку. Також необхідно зробити аналіз умов унії, виявити її наслідки для українських земель. Далі окремо зупинитись на основних характеристиках політичного та економічного становища українських земель у складі Речі Посполитої. Слід зосередитись на формуванні цілісного наукового світогляду в розумінні закономірностей розвитку аграрної освіти і науки як унікального історико-культурного феномену. Розкрийте поняття, предмет та завдання аграрної освіти і науки та визначте закономірності розвитку аграрної освіти і науки з найдавніших часів. Охарактеризуйте сновні етапи становлення і розвитку аграрної освіти і науки на українських землях; взаємозв'язок природничих, технічних та соціогуманітарних наук та усвідомлення цілісності науки як соціокультурного феномену.

У *третьому питанні* покажіть генезис, характерні риси та особливості виникнення українського козацтва. Назвіть та обґрунтуйте існуючі в історичній науці теоретичні обґрунтування походження та першопочатків козацтва як такого.

У *четвертому питанні* розкажіть про появу перших Січей (причини, час, місце, засновників, сферу, форми і методи діяльності). Охарактеризуйте Запорозьку Січ як козацьку державу за такими ознаками як військовий та територіальний устрій, форма правління, правова (судочинство) система, релігійно-церковна, освітньо-виховна тощо. Необхідно також висвітлити роль Запорозької Січі та її гетьманів у суспільно-політичному житті українських земель у зазначений період. Покажіть відношення до Січі та запорозького козацтва представників різних соціальних верств населення, урядів сусідніх держав (Польської, Литовської, Московської, Турецької, Кримського ханства, Швеції та ін.).

Рекомендована література:

1. *Бойко О. Д.* Історія України. Навчальний посібник / О. Д. Бойко. – К.: Академвидав, 2006. – С. 95 – 125.
2. *Голобуцький В.* Запорозьке козацтво. – К.: Вища школа, 1994. – 539 с.
3. *Дециньський Л. Є.* та ін. Історія України та її державності. Курс лекцій: Навч. посібник / Л. Є. Дециньський, С. В. Терський, І.Я. Хома та ін. – Львів: «Львівська політехніка», 2009. – Тема 4. – С. 73 – 99.
4. *Іванченко Р. П.* Історія без міфів: Бесіди з історії укр. державності: навч. посібник / Р. П. Іванченко. 3-є вид., переробл. і допов. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2014. – С. 95 – 112.
5. *Ісакова Н. П., Кропивко О. М., Паламарчук Н. І.* Історія України (в схемах і таблицях). Навчальний посібник для студентів аграрних закладів III-IV рівня акредитації. – Київ: Аграрна освіта, 2005. – 204 с.
6. Історія української державності: практикум: [Навчальний посібник] / В.О. Хвіст. – К.: ЦП «Компринт», 2017. – 520 с.
7. Політична історія України: Посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В. І. Танцюри. – К.: Академія, 2001. – С. 76 – 101.
8. *Русина О. В.* Україна під татарами і Литвою. – К.: Альтернативи, 1998. – 320 с.
9. *Скальковський А. О.* Історія Нової Січі, або останнього коша запорозького. – Дніпропетровськ: Січ, 1994. – 678 с.
10. *Шевчук В. П., Тараненко М. Г.* Історія української державності: Курс лекцій: Навч. посібник. – Київ: Либідь, 1999. – Лекція 4. – С. 54 – 70.
11. *Щербак В.* Українське козацтво: формування соціального стану II пол. XV – сер. XVII ст. – К.: КМ Академія, 2000. – 300 с.
12. *Яворницький Д. І.* Історія запорозьких козаків. – У 3-х томах. – Т. 1. – К.: Наукова думка, 1990. – 592 с.; Т. 2. – К.: Наукова думка, 1990. – 560 с.; Т. 3. – К.: Наукова думка, 1993. – 560 с.
13. *Яковенко Н. М.* Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII ст. - К.: Наукова думка, 1993. – 416 с.

Теми рефератів:

- *Україна в період литовсько-польської колонізації.*
- *Політичний устрій Великого князівства Литовського.*
- *Запровадження магдебурзького права в українських містах.*

- *Проблема походження українського козацтва в історичній літературі.*
- *Формування українського народу та козацтва.*
- *Козацтво як впливовий чинник міжнародного життя.*
- *Запорозька Січ – християнська демократична козацька республіка.*
- *Запорозька Січ, її устрій та військово-політична організація.*
- *Історичні портрети козацьких ватажків (за вибором студента).*
- *Козацька символіка.*
- *Петро Сагайдачний і створення козацького війська*
- *Військове мистецтво запорозьких козаків.*
- *Морські походи запорозьких козаків.*
- *Господарська діяльність в Запорозькій Січі.*
- *Релігійне життя в Україні в XIV – XVI ст.*
- *Православна церква в боротьбі за консолідацію українського суспільства.*
- *Крим і Україна.*
- *Політичні причини та наслідки Люблінської унії.*

Семінар 5. Українська державність в II половині XVII ст. (2 год.)

1. Причини та основні етапи Української національно-визвольної революції.
2. Козацько-гетьманська держава: суспільно-політична та соціально-економічна організація.
3. Українсько-московські відносини: тенденції та характер.
4. Українсько-польське відносини: особливості та наслідки.

При розкритті *першого питання* проаналізуйте процес розробки Б. Хмельницьким політичної концепції козацької держави, назвіть основні етапи боротьби за її реалізацію. Вкажіть найважливіші й визначальні причини Великого повстання, його соціальну базу та основні етапи Української національно-визвольної революції.

У *другому питанні* охарактеризуйте ознаки утвореної в ході революції козацької держави: політичну владу, територію, політично-адміністративний устрій, суд і судочинство, правову систему, зміни соціально-економічного устрою, фінансову систему та податки, збройні сили, міжнародну діяльність. Розкрийте аграрну політику доби Хмельниччини. Покажіть як Визвольна війна змінила становище селян.

У *третьому питанні* прослідкуйте розвиток українсько-російських зв'язків. Визначте основні причини, які змусили Б. Хмельницького піти на союз з московським царем. Дайте характеристику Переяславської Ради. Розкрийте зміст «Березневих статей» Б. Хмельницького 1654 р. Як розцінювали перспективи союзницьких відносин Козацько-гетьманська держава та Московське царство? Варто акцентувати увагу на певній невизначеності у міждержавних стосунках, що згодом призвело до погіршення відносин між гетьманською адміністрацією і російським урядом. Доведіть, що Москва розглядала цей договір насамперед як засіб до включення під свою зверхність усіх земель, що входили колись до складу давньоруської держави, тоді, коли Б. Хмельницький та його наступники прагнули використати мілітарну допомогу російської держави для остаточного розгрому Польщі й утвердження власної державної незалежності.

В *четвертому питанні* необхідно проаналізувати геополітичні інтереси Речі Посполитої щодо українських земель. Розкрийте обставини, в яких розпочав своє гетьманування І. Виговський. Проаналізуйте та дайте оцінку Гадяцькій угоді. Розкрийте умови приходу до влади Ю. Хмельницького та проаналізуйте зміст Переяславських статей. Які обставини змусили Ю. Хмельницького переорієнтуватися на бік Польщі? Дайте характеристику укладеному українсько-польському Слободищенському трактату, за яким відновлювалися основні положення Гадяцької угоди. Покажіть процес втрати Україною політичної і територіальної цілісності, апогеєм якого стало укладання Вічного миру між Московським царством та Річчю Посполитою у 1686 р. У чому суть цього договору? Які наслідки його для України? У чому полягають історичні уроки тієї трагічної доби в історії для української нації?

Рекомендована література:

1. *Апанович О.* Українсько-російський договір 1654 р.: Міфи і реальність. – К.: Варта, 1994. – 95 с.
2. *Багалій Д. І.* Історія Слобідської України. – Харків: Дельта, 1993. – 256 с.
3. *Бойко О. Д.* Історія України. Навчальний посібник / Бойко О.Д. – К.: Академвидав, 2006. – С. 145 – 174.
4. *Гуржій О.* Українська козацька держава в другій половині XVIII століття: кордони, населення, право. – К.: Основи, 1996. – 223 с.

5. *Децинський Л. Є.* та ін. Історія України та її державності. Курс лекцій: Навч. посібник / Л. Є. Децинський, С. В. Терський, І.Я. Хома та ін. – Львів: «Львівська політехніка», 2009. – Тема 5 – 6. – С. 122 – 166.
6. *Іванченко Р. П.* Історія без міфів: Бесіди з історії укр. державності: навч. посібник / Р. П. Іванченко. 3-є вид., переробл. і допов. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2014. – С. 113 – 160.
7. *Ісакова Н. П., Кропивко О. М., Паламарчук Н. І.* Історія України (в схемах і таблицях). Навчальний посібник для студентів аграрних закладів III-IV рівня акредитації. – Київ: Аграрна освіта, 2005. – 204 с.
8. Історія української державності: практикум: [Навчальний посібник] / В.О. Хвіст. – К.: ЦП «Компринт», 2017. – 520 с.
9. *Мельник Л. Г.* Боротьба за українську державність (XVII століття). – К.: Освіта, 1995. – 192 с.
10. *Мельник Л. Г.* Політична історія Гетьманщини XVIII століття у документах і матеріалах. – К.: ІЗМН, 1997. – 140 с.
11. Політична історія України: Посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В. І. Танцюри. – К.: Академія, 2001. – С. 102 – 133.
12. *Смолій В. А., Степанков В. С.* Українська національна революція XVII ст. (1648 – 1676 рр.). – К.: Альтернативи, 1999. – 352 с.
13. *Шевчук В. П., Тараненко М. Г.* Історія української державності: Курс лекцій: Навч. посібник. – Київ: Либідь, 1999. – Лекція 5 – 6. – С. 71 – 113.

Теми рефератів:

- *Україна в період литовсько-польської колонізації.*
- *Політичні тенденції в українському суспільстві в середині XVII ст.*
- *Військове мистецтво козаків під час української національної революції.*
- *Утворення Козацької гетьманської держави – Військо Запорозьке.*
- *Зовнішня політика Української козацької держави часів Хмельниччини.*
- *Українсько-московський договір 1654 р.*
- *Ускладнення міжнародного становища України після Переяславської Ради.*
- *Державницькі процеси в Гетьманщині.*

- *Вплив Хмельниччини на формування української народності.*
- *Штрихи до історичних портретів державних та громадських діячів Правобережної та Лівобережної України (за вибором студента).*

Семінар 6. Функціонування державних механізмів на українських землях у XVIII ст. (2 год.)

1. Перманентний характер політичної кризи Гетьманщини.
2. Зміна політико-правового статусу Правобережжя.
3. Розвиток національно-визвольних ідей на західноукраїнських землях.

Підготовку до *першого питання* необхідно почати з всебічного аналізу гетьманування І. Мазепи та подій Північної війни. Доцільно розпочати це питання з розгляду історичного портрету І. Мазепи. Дайте характеристику Коломацьких статей. Покажіть та проаналізуйте гетьманські (І. Скоропадський, П. Полуботок, Д. Апостол, К. Розумовський) та безгетьманські (І Малоросійська колегія, Гетьманський уряд, ІІ Малоросійська колегія) періоди. Зверніть увагу на темпи, форми, методи, інтенсивність та результативність колоніальної політики російського самодержавства щодо українських земель у межах окреслених етапів. Покажіть хвилеподібність, безперервність та поступальність процесу посилення наступу царизму на автономні права України: обмеження влади гетьмана та контроль за нею, економічні утиски, експлуатацію демографічного потенціалу, культурні обмеження тощо. З'ясуйте причини, які обумовили подібний курс Російської імперії. Коротко охарактеризуйте акції (зміни адміністративно-територіального устрою на українських землях, ліквідація гетьманства (1764 р.), знищення Запорозької Січі (1775 р.) тощо), внаслідок яких було остаточно ліквідовано козацьку автономію. Окремо зупиніться на гуманістичних ідеях діячів братств та Києво-Могилянської академії.

Виклад *другого питання* варто розпочати з аналізу причин, чому після руїни, і Полтавської катастрофи, на Лівобережжі українське населення жило в умовах Гетьманщини, а Правобережна Україна залишалася під владою Речі Посполитої. Особливістю розвитку Правобережжя було те, що носієм української ідеї тут залишався селянин, часто неосвічений, позбавлений своїх політичних інститутів, безпорадний перед жорстоким національним, соціально-економічним і релігійним гнітом. Важливо зрозуміти, що перетворення Росії на одну з найсильніших держав у Європі призвело до формування в основному

кордонів сучасної України. Внаслідок поразки Туреччини в двох російсько-турецьких війнах Російська імперія приєднала велику територію (Новоросію) навколо Азовського і Чорного морів, включаючи Крим (1783 р.). Анархія шляхти, масові селянські виступи, рух гайдамаків і опришків, внутрішні протиріччя політичного і соціально-економічного розвитку призвели до занепаду Речі Посполитої. В результаті трьох поділів польської держави (1772, 1793, 1795 рр.) до Росії відійшла Правобережна Україна: Київщина, східна Волинь, Поділля, Берестейщина, до Австрії – західна Волинь, Галичина, Закарпаття, частина Буковини.

Починаючи розгляд *третього питання*, студентам варто коротко згадати – під владою яких іноземних держав перебували західноукраїнські землі Галичина, Буковина і Закарпаття. Наприкінці XVIII ст. внаслідок трьох поділів Польщі західноукраїнські землі площею понад 60 тис. кв. км з населенням 2,5 млн. осіб (у тому числі 2 млн. українців) стали австрійськими провінціями. Східна Галичина разом із частиною польських земель входила до складу «королівства Галиції та Лодомерії» з центром у Львові. Західноукраїнське населення жило в умовах жорстокого соціально-економічного визиску з боку феодально-абсолютистської монархії, за виключенням 70-80-х рр. XVIII ст., коли були проведені аграрна, адміністративна, освітня і релігійна реформи, це припало на часи імператриці Марії-Терезії (1740-1780) та її сина Йосифа II (1780-1790). Реформи позитивно вплинули на політичну модернізацію краю, покращили становище селян і греко-католицької церкви. Проте, після смерті останнього цісаря, поміщики змогли майже повністю відновити свої колишні права та привілеї, що серйозно загальмувало духовний поступ українців, розвиток національного руху. У Галичині тривав початий ще значно раніше процес колонізації, на Закарпатті – мадяризації, на Буковині – румунізації. Отже, йдеться про подвійний, а то й потрійний національний та соціальний гніт. І все ж національно-визвольні процеси і тут набирали сили. Активну участь у них брало уніатське духовенство, селяни, що називали себе «опришками».

Рекомендована література:

1. *Багалій Д. І.* Історія Слобідської України. – Харків: Дельта, 1993. – 256 с.
2. *Бойко О. Д.* Історія України. Навчальний посібник / Бойко О.Д. – К.: Академвидав, 2006. – С. 175 – 208.
3. *Гуржій О.* Українська козацька держава в другій половині XVIII століття: кордони, населення, право. – К.: Основи, 1996. – 223 с.

4. *Гуржій О. І., Чухліб Т. В.* Гетьманська Україна. – К.: Альтернативи, 1999. – 304 с.
5. *Дециньський Л. Є.* та ін. Історія України та її державності. Курс лекцій: Навч. посібник / Л. Є. Дециньський, С. В. Терський, І.Я. Хома та ін. – Львів: «Львівська політехніка», 2009. – Тема 6 – 7. – С. 167 – 188.
6. *Іванченко Р. П.* Історія без міфів: Бесіди з історії укр. державності: навч. посібник / Р. П. Іванченко. 3-є вид., переробл. і допов. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2014. – С. 161 – 212.
7. *Ісакова Н. П., Кропивко О. М., Паламарчук Н. І.* Історія України (в схемах і таблицях). Навчальний посібник для студентів аграрних закладів III-IV рівня акредитації. – Київ: Аграрна освіта, 2005. – 204 с.
8. Історія України: нове бачення / За ред. В. А. Смолія. – Т. 1. – К.: Україна, 1995. – 351 с.
9. Історія української державності: практикум: [Навчальний посібник] / В.О. Хвіст. – К.: ЦП «Компринт», 2017. – 520 с.
10. *Мельник Л. Г.* Гетьманщина I-ої чверті XVIII століття. – К.: ІЗМН, 1997. – 232 с.
11. Політична історія України: Посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В. І. Танцюри. – К.: Академія, 2001. – С. 134 – 150.
12. *Січинський В.* Чужинці про Україну. Вибір з описів подорожей по Україні та інших писань чужинців про Україну за десять століть. – К.: Довіра, 1992. – 256 с.
13. *Шевчук В. П., Тараненко М. Г.* Історія української державності: Курс лекцій: Навч. посібник. – Київ: Либідь, 1999. – Лекція 7. – С. 114 – 139.

Теми рефератів:

- *Система договорів між Гетьманщиною та Російською державою.*
- *Політика Москви, Польщі, Туреччини відносно України в роки Руїни.*
- *Пилип Орлик та його Конституція 1710 р.*
- *Політика українських гетьманів в період Руїни.*
- *Поділ України та його наслідки для державності українського народу.*
- *Запорозька Січ в роки Руїни. Іван Сірко.*
- *Антикріпосницькі рухи на українських землях.*

- *Гайдамацький рух у XVIII ст. Коліївщина/*
- *Слобідська Україна.*
- *Історичні портрети українських державних діячів (на вибір).*
- *Ліквідація козацького самоврядування та Запорозької Січі.*
- *Доля козаків після ліквідації Запорозької Січі.*
- *Кошовий отаман Петро Калнишевський.*

Семінар 7. Суспільно-політичний рух в Україні у XIX ст. (2 год.)

1. Українська національна ідея I пол. XIX ст.
2. Західноукраїнські землі в національному відродженні II пол. XIX ст.
3. Особливості українського національно-визвольного руху II пол. XIX ст. у Наддніпрянській Україні.

При обговоренні *першого питання* вкажіть на причини зростання у суспільстві опозиційності до самодержавної влади. Охарактеризуйте діяльність декабристських організацій, зосередивши основну увагу на змісті програмних документів товариств дворянських революціонерів, зокрема, Південного (1821 р) та «Об'єднаних слов'ян» (1823 р.). Зверніть увагу на те, як декабристи бачили вирішення національного питання. Назвіть причини поразки та дайте оцінку діяльності декабристів. Вкажіть на загальні тенденції суспільно-політичного розвитку в Російській імперії, в контексті яких у Наддніпрянській Україні виникла громадсько-політична організація – Кирило-Мефодіївське товариство (1846–1847 рр.). Розповідаючи про його діяльність проаналізуйте склад його засновників та членів. Дайте оцінку програмним документам – «Книга буття українського народу» («Закон Божий»), «Статут Слов'янського товариства св. Кирила і Мефодія». Визначте роль товариства у національно-визвольному русі.

В *другому питанні* покажіть, що в Західній Україні, яка була під владою Австро-Угорської імперії, відбувались такі ж самі процеси, що і в Наддніпрянській Україні, але з врахуванням особливостей, що історично склалися в цьому регіоні. Розкрийте діяльність перших українських політичних організацій в західно-українських землях, зокрема «Руської трійці», Головної Руської Ради (1848–1851 рр. та інших організацій. Далі покажіть політизацію національного руху (народовці, москвофіли, радикальні демократи). На конкретних фактах покажіть ознаки кризи феодально-кріпосницької системи в Австрійській імперії, до складу якої входили західноукраїнські землі.

Виділіть особливості здійснення реформ у імперії. Зверніть увагу на те, що під тиском народних мас правлячі кола імперії були змушені у 1848 році в Галичині та Буковині звільнити селян від феодальної залежності, скасувати кріпосне право, а також задовольнити деякі вимоги в культурі, мові тощо (наведіть конкретні факти).

Відповідаючи на *третьє питання*, розкрийте суть загальнодержавної кризи, яку в середині ХІХ ст. переживала Російська імперія. Поясніть чому самодержавство пішло на проведення кардинальних реформ. Дайте оцінку селянській реформі 1861 р. та наступним буржуазним 60–70 х рр. – земської (1864 р.), судової (1864 р.), міської (1870 р.), військової 1862–1874 рр.), фінансової (1862 р.) та освітньої. Проаналізуйте, яке мали значення ці реформи для українських земель, що входили до складу Росії? Проаналізуйте причини і суть українського національного відродження в Наддніпрянській Україні, його етапи та еволюцію. Коротко охарактеризуйте напрями, форми та методи діяльності народників в Україні. Розкрийте причини появи перших українських політичних організацій та партій (лідери, активні діячі, гасла та програмні вимоги, соціальна база, форми та методи діяльності).

Рекомендована література:

1. *Бойко О. Д.* Історія України. Навчальний посібник / Бойко О.Д. – К.: Академвидав, 2006. – С. 209 – 280.
2. *Верига В.* Нариси з історії України (кінець ХVІІІ – початок ХХ ст.). – Львів: Світ, 1996. – 447 с.
3. *Дециньський Л. Є.* та ін. Історія України та її державності. Курс лекцій: Навч. посібник / Л. Є. Дециньський, С. В. Терський, І.Я. Хома та ін. – Львів: «Львівська політехніка», 2009. – Тема 8. – С. 189 – 222.
4. *Іванченко Р. П.* Історія без міфів: Бесіди з історії укр. державності: навч. посібник / Р. П. Іванченко. 3-є вид., переробл. і допов. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2014. – С. 213 – 264.
5. *Іванова Л. Г., Іванченко Р. П.* Громадівський рух 60-х рр. ХІХ ст. в Україні: проблеми, ідеологія. – К.: МІЛП, 1999. – 128 с.
6. *Ісакова Н. П., Кротивко О. М., Паламарчук Н. І.* Історія України (в схемах і таблицях). Навчальний посібник для студентів аграрних закладів ІІІ-ІV рівня акредитації. – Київ: Аграрна освіта, 2005. – 204 с.
7. Історія української державності: практикум: [Навчальний посібник] / В.О. Хвіст. – К.: ЦП «Компринт», 2017. – 520 с.

8. *Крижанівська О. О.* Таємні організації в Україні. Масонський рух у XVII – на початку XX століття. – К.: Аквілон-Прес, 1998. – 134 с.
9. *Павко А. І.* Політичні партії, організації в Україні: кінець XIX – початок XX століття; зародження, еволюція, діяльність, історична доля. – К.: Знання, 2001. – 112 с.
10. Політична історія України: Посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В. І. Танцюри. – К.: Академія, 2001. – С. 151 – 181.
11. *Сарбей В. Г.* Національне відродження України. – К.: Альтернативи, 1999. – 336 с.
12. *Шевчук В. П., Тараненко М. Г.* Історія української державності: Курс лекцій: Навч. посібник. – Київ: Либідь, 1999. – Лекція 8. – С. 140 – 172.

Теми рефератів:

- *Масонство в Україні.*
- *Декабристський рух в Україні.*
- *Кирило-Мефодіївське товариство.*
- *Аграрне питання в програмах та політиці загальноросійських і українських партій.*
- *Історичні портрети політичних діячів та діячів культури України (за вибором студента).*
- *Піднесення національно-визвольного руху в Західній Україні.*
- *Українці у Вітчизняній війні 1812 р.*
- *«Руська трійця» та її значення для українського національного руху.*
- *Вплив революції 1848-1849 рр. на західноукраїнські землі.*
- *Українська діаспора в Північній і Південній Америці.*
- *Проведення селянської реформи в Україні.*
- *Земська і судова реформа в Україні.*
- *Суспільно-політичне життя західноукраїнських земель у другій половині XIX століття.*
- *Проблеми формування української нації у XIX столітті.*

Семінар 8. Змагання національно-демократичних сил за українську державність (поч. XX ст.). (2 год.)

1. Українські політичні рухи та партії початку XX ст.
2. Українські фракції в парламентах Російської та Австро-Угорської імперій.
3. Українське питання в роки Першої світової війни.

Розкриваючи *перше питання*, з'ясуйте причини, які обумовили початок буржуазної революції в Російській імперії (залишки феодалізму). Який вплив мала революція на розвиток національного руху в Україні? Покажіть активізацію національно-визвольної боротьби на українських землях під час розвитку революції. З'ясуйте, чому саме національне і соціальне питання були одними із найгостріших в Україні. Розкрийте здобутки українського національного руху (поява легальної української преси, культурно-освітня діяльність «Просвіти», участь у російських Думах тощо). Окремо розкрийте питання провадження техніки і технологій у сільському господарстві, застосування мінеральних добрив, механізацію сільського господарства та розвиток аграрної науки.

Висвітлюючи *друге питання*, слід наголосити, що на початку ХХ ст. відкрились нові можливості для вирішення українського національного питання шляхом реформ. У Росії в 1906 р. була скликана Державна дума, в Австро-Угорщині у 1907 р. запроваджено загальне виборче право. У чотирьох скликаннях російської Думи, парламенті Австрії українське питання було одним з головних. Незважаючи на несправедливість виборчих систем, що існували в обох імперіях (багатоступеневість, адміністративний тиск), участь у парламенті відкривала можливості демократичного вирішення національного питання, у напруженій боротьбі методом спроб та помилок українські політики здобували парламентський досвід. Аналізуючи особливості боротьби українських національно-визвольних сил на парламентській арені, порівняйте умови парламентської діяльності українських фракцій в Державних думах Росії та Австрійському парламенті. Якими були наслідки політичної діяльності українських фракцій в представницьких органах Російської та Австро-Угорської імперії? Над якими законопроектами працювали українські групи і фракції. Яку реальну допомогу парламентській діяльності надавав М. Грушевський, назвіть основні статті, в яких він аналізував досягнення і прорахунки українських парламентарів.

Розгляд *третього питання* потребує висвітлення геополітичних планів держав-учасниць Першої світової війни обох ворогуючих блоків (Троїстого, згодом Четверного союзу, та Антанти) щодо українських земель. Проаналізуйте їх і скажіть, які наслідки вони мали для України. Які позиції щодо війни зайняли українські політичні партії та їх лідери? Розкажіть про «оборонство» С. Петлюри і Д. Дорошенка, нейтралітет ТУП на чолі з М. Грушевським, засудження війни діячами УСДРП

(В. Винниченко), діяльність Головної Української Ради (ГУР) на чолі з К. Левицьким, військовою організацією якої став Легіон українських січових стрільців.

Рекомендована література:

1. *Бойко О. Д.* Історія України. Навчальний посібник / Бойко О.Д. – К.: Академвидав, 2006. – С. 281 – 315.
2. *Верига В.* Нариси з історії України (кінець XVIII – початок XX ст.). – Львів: Світ, 1996. – 447 с.
3. *Дециньський Л. Є.* та ін. Історія України та її державності. Курс лекцій: Навч. посібник / Л. Є. Дециньський, С. В. Терський, І.Я. Хома та ін. – Львів: «Львівська політехніка», 2009. – Тема 9. – С. 223 – 252.
4. *Іванченко Р. П.* Історія без міфів: Бесіди з історії укр. державності: навч. посібник / Р. П. Іванченко. 3-є вид., переробл. і допов. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2014. – С. 265 – 276.
5. *Ісакова Н. П., Кропивко О. М., Паламарчук Н. І.* Історія України (в схемах і таблицях). Навчальний посібник для студентів аграрних закладів III-IV рівня акредитації. – Київ: Аграрна освіта, 2005. – 204 с.
6. Історія України. Хрестоматія: у 2-х частинах. – Вид. 2-е: перероб. і доп. / Упор. С. М. Клапчук. – К.: ІЗМН, 1996. – 372 с.
7. Історія України в особах XIX – XX ст. – К.: Україна, 1995. – 479 с.
8. Історія України: нове бачення / За ред. В. А. Смолія. – Т. 1. – К.: Україна, 1995. – 351 с.
9. Історія української державності: практикум: [Навчальний посібник] / В.О. Хвіст. – К.: ЦП «Компринт», 2017. – 520 с.
10. Новітня історія України. 1900-2000: Збірник документів і матеріалів. – К.: ІЗМН, 2000. – 357 с.
11. Новітня історія України (1900 – 2000). Підручник / А.Г. Слюсаренко та ін. – К.: Вища шк., 2000. – 663 с.
12. Політична історія України: Посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В. І. Танцюри. – К.: Академія, 2001. – С. 182 – 205.
13. *Шевчук В. П., Тараненко М. Г.* Історія української державності: Курс лекцій: Навч. посібник. – Київ: Либідь, 1999. – Лекція 9. – С. 173 – 196.

Теми рефератів:

- *Національна ідея в програмах українських політичних партій на початку ХХ ст.*
- *Програми та характер діяльності політичних партій на західноукраїнських землях і в Наддніпрянській Україні (1900 – 1917 рр.).*
- *Вплив революції 1905-1907 років на український національно-визвольний рух.*
- *Український політичний рух в Україні в умовах першої російської революції 1905—1907 рр.*
- *Українська національна еліта на початку ХХ ст.*
- *Воєнні дії на українських землях в період Першої світової війни.*
- *Галицькі січові стрільці: організація, бойовий шлях.*

Питання до модульного контролю:

1. Поясніть суть предмета «Історії української державності».
2. Назвіть основні методологічні принципи вивчення курсу «Історії української державності».
3. Назвіть основні періоди історії української державності.
4. Назвіть основні літописи ІХ – ХІV ст.
5. Назвіть основні літописи періоду ХV – ХVІІІ ст.
6. Назвіть основних істориків української історичної школи, а також зарубіжних істориків – українознавців.
7. Назвіть основні праці М. С. Грушевського.
8. Перелічіть основні досягнення трипільців.
9. Причини припинення існування трипільської культури.
10. Яке історичне значення трипільської культури?
11. Якого типу державність мали киммерійці, скіфи, сармати?
12. Назвіть причини грецької колонізації Північного Причорномор'я.
13. Назвіть основні античні міста-держави Північного Причорномор'я.
14. Назвіть основні види господарської діяльності населення античних міст-держав Північного Причорномор'я.
15. Які власні назви слов'янських племен відомі Вам з писемних джерел (літописних та іноземних авторів)?
16. Який тип державності мали союзи східно-слов'янських племен?
17. Які передумови утворення Київської держави?
18. Назвіть основні етапи формування державності Київської Русі.
19. Які етапи розвитку Давньоруської держави?
20. Охарактеризуйте державність Київської Русі.
21. Охарактеризуйте політичний устрій Київської Русі.
22. Якою була соціально-класова структура Київської Русі?

23. Чому деякі історики називають державність Київської Русі примітивною?
24. Причини занепаду та ліквідації Київської Русі.
25. Назвіть особливості політичного та соціально-економічного розвитку Галицького та Волинського князівств до їх об'єднання.
26. Коли і ким була створена Галицько-Волинська держава?
27. Причини припинення існування Галицько-Волинської держави.
28. Історичне значення Галицько-Волинської держави.
29. Назвіть етапи об'єднання Литовського князівства і Польського королівства в єдину державу.
30. Причини та передумови об'єднання Литви та Польщі в одну державу. Як називалася новостворена держава?
31. Назвіть найтрагічніший для України наслідок перебування у складі Речі Посполитої.
32. Які причини виникнення козацтва в Україні?
33. Поясніть два аспекти поняття «козаччина».
34. Які дві події сприяли перетворенню козаччини з побутового явища в соціальний стан і чому?
35. Назвіть ватажків козацько-селянських повстань кінця XVI – початку XVII століть.
36. Причини поразки та історичне значення козацько-селянських повстань кінця XVI – початку XVII століть.
37. Типи українських козаків.
38. Визначте причини появи реєстрових козаків та які вони мали привілеї.
39. Складіть схему військової організації Запорозької Січі.
40. Що переважає у визначеннях: Запорозька Січ як державне утворення, чи як соціальна організація?
41. Назвіть основні традиції та звичаї запорозьких козаків.
42. Які козацькі символи вам відомі?
43. Назвіть основні етапи Української національної революції середини XVII ст.
44. Визначте хронологічні рамки Української національно-визвольної революції середини XVII ст.
45. Визначте, яке місце в подіях революції XVII ст. займало повстання під проводом Б. Хмельницького.
46. Визначте хронологічні рамки повстання під проводом Б. Хмельницького.
47. В який момент революції середини XVII ст. була утворена Козацька держава? В якому документі було юридично закріплено утворення цієї держави? Яка її офіційна назва?

48. Назвіть основні ознаки, що підтверджують утворення повноцінної Козацької держави – Військо Запорозьке.
49. Що свідчить про воєнізований характер Козацької держави, утвореної в ході повстання під проводом Б. Хмельницького?
50. Яким був політичний устрій Козацької держави, утвореної в ході повстання під проводом Хмельницького?
51. Яким був адміністративно-територіальний устрій Козацької держави, утвореної в ході повстання під проводом Хмельницького?
52. Назвіть причини поразки та уроки Української національної революції середини XVII ст.
53. Назвіть основні заходи наступу російського царизму на козацьку автономію за Петра I.
54. Назвіть заходи Катерини II щодо остаточної ліквідації автономного устрою Гетьманщини.
55. Назвіть, які політичні організації виникли в Наддніпрянській Україні у XIX ст.
56. Сутність та зміст українського культурно-національного відродження XIX ст.
57. Назвіть основні суспільно-політичні та національно-визвольні рухи в Україні в XIX ст.
58. Назвіть загальноросійські та суто українські суспільно-політичні та національно-визвольні рухи в Україні в XIX ст.
59. Назвіть партії, які утворились в результаті активізації революційно-визвольної боротьби в Україні на початку XX ст. Хто був їх лідерами?
60. Назвіть найвизначніші події революції 1905 – 1907 рр. в Україні.
61. Визначте здобутки національного руху в Україні в період революції 1905 – 1907 рр. в Росії.
62. Назвіть основні заходи столипінської аграрної реформи. Чому вона мала найбільший успіх в Україні?
63. Які обставини посилювали трагізм українського народу в Першій світовій війні?

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

НА ШЛЯХУ ДО ВІДРОДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОСТІ (XX – початок XXI ст.)

Семинар 9. Боротьба за відновлення державності українського народу (1917–1920 рр.) (2 год.)

1. Парламентська форма державності в добу Центральної Ради.
2. Українська держава Павла Скоропадського: основні напрями зовнішньої і внутрішньої політики.
3. Організація державної влади Української Народної Республіки періоду Директорії: від демократії до військової диктатури.
4. Становлення української державності на західноукраїнських землях у 1918-1920-х рр.

При висвітленні *першого питання* слід з'ясувати соціально-економічне та політичне становище в Україні після Лютневої революції. Характеризуючи Українську Центральну Раду необхідно розкрити її організаційну структуру, функціональне призначення, соціальну базу, політичну платформу. З'ясуйте процес політичного визнання УЦР, акцентуючи увагу на роботі Всеукраїнського Національного конгресу, рішеннях військового, селянського, робітничого та інших з'їздів та конференцій. Покажіть стосунки УЦР із Тимчасовим урядом, різними політичними партіями, урядом Радянської Росії. Розкрийте зміст та значення Універсалів УЦР. При розгляді зовнішньої політики УНР варто зупинитися на ході переговорів ЦР із державами австро-німецького блоку у Бресті, умовах підписання Брестського мирного договору. Необхідно розкрити діяльність УНР до квітня 1918 р., втручання окупаційних властей у внутрішні справи УНР. Визначте досягнення і помилки УЦР.

При розгляді *другого питання* рекомендується з'ясувати і розкрити причини гетьманського перевороту. Покажіть цілі і завдання гетьманату, його внутрішню та зовнішню політику, ставлення до нього різних політичних сил в Україні та за її межами, відношення різних соціальних груп українського народу. Проаналізуйте фактори (внутрішні та зовнішні), які привели до загострення політичної, економічної та соціальної ситуації в Україні.

В *третьому питанні* визначте сили, які приймали участь у боротьбі проти гетьманату. Розкрийте їх організацію та практичні дії. Зробіть всебічний розгляд причин приходу до влади Директорії. На конкретних прикладах розкрийте сутність її внутрішньої та зовнішньої

політики, окремо зупиніться на відносинах із ЗУНР. З'ясуйте причини поразки Директорії і перемоги радянської влади в Україні.

Четверте питання вимагає розкриття національно-визвольного руху на західноукраїнських землях. Необхідно вивчити причини розпаду Австро-Угорщини; розкрити позицію українських депутатів у парламенті напередодні розпаду держави (Є. Петрушевич). З'ясувати як відбувалося створення Української Національної Ради та розкрити її діяльність. Показати повстання у Львові та охарактеризувати причини проголошення ЗУНР. Проаналізувати внутрішню (формування органів влади, проведення реформ) та зовнішню політику, виявити чинники, які не сприяли зміцненню ЗУНР, дати оцінку позиції країн блоку Антанти, а також Польщі. Розкрити чинники, які впливали на формування Української Галицької Армії та показати її роль у боротьбі за укріплення державності на західноукраїнських землях. Варто розглянути, які причини змусили об'єднуватися ЗУНР з УНР в єдину соборну державу. Охарактеризувати основні положення Акту Злуки. З'ясувати причини, чому цей документ залишився лише на папері. Насамкінець проаналізувати причини припинення діяльності ЗУНР.

Рекомендована література:

1. *Бойко О. Д.* Історія України. Навчальний посібник / Бойко О.Д. – К.: Академвидав, 2006. – С. 316 – 350.
2. *Гунчак Т.* Україна. I пол. ХХ ст. – К.: Либідь, 1993. – 288 с.
3. *Держалюк М. С.* Міжнародне становище України та її визвольна боротьба у 1917 – 1922 рр. – К.: Оріяни, 1998. – 240 с.
4. *Дециньський Л. Є.* та ін. Історія України та її державності. Курс лекцій: Навч. посібник / Л. Є. Дециньський, С. В. Терський, І.Я. Хома та ін. – Львів: «Львівська політехніка», 2009. – Тема 10. – С. 253 – 282.
5. *Іванченко Р. П.* Історія без міфів: Бесіди з історії укр. державності: навч. посібник / Р. П. Іванченко. 3-є вид., переробл. і допов. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2014. – С. 277 – 330.
6. *Ісакова Н. П., Кропивко О. М., Паламарчук Н. І.* Історія України (в схемах і таблицях). Навчальний посібник для студентів аграрних закладів III-IV рівня акредитації. – Київ: Аграрна освіта, 2005. – 204 с.
7. Історія української державності: практикум: [Навчальний посібник] / В.О. Хвіст. – К.: ЦП «Компринт», 2017. – 520 с.
8. *Нагаєвський І.* Історія української держави ХХ століття. – К.: Укр. письменник, 1994. – 413 с.

9. Новітня історія України (1900-2000). Підручник / А.Г. Слюсаренко та ін. – К.: Вища шк., 2000. – 663 с.
10. Останній гетьман. Ювілейний збірник пам'яті П. Скоропадського 1873 – 1945. – К.: Академпрес, 1993. – 399 с.
11. Павленко Ю., Храмов Ю. Українська державність у 1917 – 1919 рр. – К.: Манускрипт, 1995. – 262 с.
12. Політична історія України: Посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В. І. Танцюри. – К.: Академія, 2001. – С. 206 – 246.
13. Ресніт О. П., Рубльов О. С. Українські визвольні змагання 1917 – 1921 рр. – К.: Альтернативи, 1999. – 320 с.
14. Солдатенков В. Ф. Українська революція: концепція та історіографія (1918 – 1920 рр.). – К.: Просвіта, 1999. – 508 с.
15. Удовиченко О. І. Україна у війні за державність (1917 – 1921 рр.). – К.: Україна, 1995. – 206 с.
16. Шевчук В. П., Тараненко М. Г. Історія української державності: Курс лекцій: Навч. посібник. – Київ: Либідь, 1999. – Лекція 10 – 13. – С. 197 – 311.
17. Яневський Д. Б. Проект «Україна». Грушевський. Скоропадський. Петлюра / Д.Б. Яневський. – Харків: Фоліо, 2012. – 921 с.

Теми рефератів:

- *Універсали Центральної Ради: еволюція українського державотворення, соціально-економічних пріоритетів суспільного розвитку.*
- *Зовнішньополітичні орієнтації українських урядів у 1917 – 1920 рр.*
- *Селянські рухи в Україні у 1918 – 1920 рр.*
- *Утвердження радянської влади, її соціально-економічна та національна політика (1919 – 1920 рр.).*
- *Західноукраїнська Народна Республіка.*
- *Історичні постаті видатних державних та громадських діячів України революційної доби (1917–1920 рр.) (за вибором студента).*
- *Українсько-російські війни (причини, військові дії, наслідки).*
- *Отаманищина та селянський повстанський рух як історичний феномен.*

Семінар 10. Суспільно-політичний розвиток українських земель у міжвоєнний період (2 год.)

1. Політико-правовий статус Української РСР.

2. Поворот до політики «соціалістичних перетворень».
3. Репресивний характер сталінського тоталітарного режиму.
4. Західноукраїнські землі у 20–30-х роках ХХ ст.

Розгляд *першого питання* вимагає висвітлення неодноразових спроб більшовицької Росії встановити радянську владу на території України (українсько-радянські війни), які завершилися утвердженням радянської форми державності. Необхідно проаналізувати чому більшовикам вдалося встановити владу в Україні. Показати чи мала діяльність урядів радянської України підтримку серед українського населення. З'ясуйте причини та особливості партизансько-повстанського спротиву радянській владі. Охарактеризуйте політику «воєнного комунізму». Проаналізуйте політичні події в Україні після підписання Варшавського договору (квітень 1920 р.) і поразки Української революції у (листопад 1920 р.). У хронологічній послідовності потрібно показати зміну напрямів економічної політики радянського уряду. Нова економічна політика (НЕП): причини запровадження, характерні ознаки та їх прояви у промисловості, сільському господарстві, фінансах, а також досягнення, труднощі та наслідки. Політика індустріалізації: причини запровадження, економічна суть, цільове призначення, досягнення. Виділити засоби мотивації праці в економіці. Виокремити «феномен» соціалістичних змагань. Показати механізм директивного планування (п'ятирічні плани). Вказати на результати індустріального зростання України в роки перших п'ятирічок, структурні зрушення у виробництві. Варто виділити як позитивні, так і негативні тенденції.

Розгляд *другого питання* розпочніть характеристикою політичного становища України на початку 20-х років. Прослідкуйте утвердження радянської влади на Україні шляхом договірних відносин. Розкрийте конституційний статус УСРР у складі СРСР. Коротко висвітліть внутріпартійну боротьбу за владу партійних олігархів з паралельним утвердженням одноособової диктатури Й.В. Сталіна. Дайте характеристику напрямам масових репресій. Далі варто пояснити, чим була викликана політика «українізації», розкрити її суть, досягнення, причини згорання. Назвіть видатні постаті «розстріляного відродження». Розкрийте ставлення тоталітарного режиму до інтелігенції в цілому. Зупиніться на розгортанні хвилі масових репресій.

При висвітленні *третього питання* важливо розкрити економічну суть та цільове призначення політики колективізації. Згадати хлібозаготівельні кризи. Проаналізувати політику «ліквідації

куркульства як класу» (причини, масштаби, наслідки). Звернути увагу на депортацію українського селянства. Охарактеризувати причини та наслідки голодоморів 1921–1923 рр. та 1932–1933 рр. Наслідки та результати колективізації. Висвітліть репресивну політику щодо навчальних і наукових аграрних інститутів, арешти працівників аграрного сектору.

При розгляді *четвертого питання* на початку варто зробити короткий історичний екскурс щодо приналежності відповідних територій західноукраїнських земель до іноземних держав. При розгляді питань охарактеризуйте офіційну польську (політика асиміляції з подальшою ліквідацією українського фактору), румунську (тиранічно-військовий характер політики щодо українців) та чехословацьку (невиконання умов Тріанонського договору щодо надання українцям автономії) політику з українського питання у соціально-економічній та суспільно-політичній сферах. Розкрийте, зокрема, діяльність на цих територіях найвпливовіших національних політичних організацій Західної України – УНДО, КПЗУ, ОУН – програмна мета, напрями та форми діяльності. З'ясуйте роль греко-католицької церкви в суспільно-політичному житті. Зробіть порівняльний висновок щодо становища українських земель у складі різних держав. Поясніть суть «українського питання» перед Другою світовою війною. Розкриваючи питання, необхідно зробити аналіз Мюнхенської конференції та Пакту Молотова-Рібентропа. прослідкувати процес утворення автономії західноукраїнських земель у складі Чехословаччини та проголошення Карпатської України (1938–1939 рр.); приєднання західноукраїнських земель до складу УРСР, а також Північної Буковини та українських земель Бессарабії. Дати оцінку політиці радянської влади на приєднаних землях (виділити позитивні та негативні напрями). Окремо зупиніться на визначних українських політичних діячах (Є. Коновалець, А. Мельник, С. Бандера, А. Шептицький, А. Волошин та ін.).

Рекомендована література:

1. Бойко О. Д. Історія України. Навчальний посібник / Бойко О.Д. – К.: Академвидав, 2006. – С. 351 – 429.
2. Ганжа О. І. Опір селян становленню тоталітарного режиму в УСРР. – К.: Інститут історії України НАН України, 1996. – 42 с.
3. Голод 1921 – 1923 рр. в Україні. Збірник документів і матеріалів. – К.: Наукова думка, 1993. – 240 с.

4. *Децинський Л. Є.* та ін. Історія України та її державності. Курс лекцій: Навч. посібник / Л. Є. Децинський, С. В. Терський, І.Я. Хома та ін. – Львів: «Львівська політехніка», 2009. – Тема 11. – С. 283 – 309.
5. *Іванченко Р. П.* Історія без міфів: Бесіди з історії укр. державності: навч. посібник / Р. П. Іванченко. 3-є вид., переробл. і допов. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2014. – С. 345 – 389.
6. *Ісакова Н. П., Кропивко О. М., Паламарчук Н. І.* Історія України (в схемах і таблицях). Навчальний посібник для студентів аграрних закладів III – IV рівня акредитації. – Київ: Аграрна освіта, 2005. – 204 с.
7. Історія українського війська / І. Крип'якевич, Б. Гнатович, З. Стефанов, та ін. У 3-х ч. – Львів: Видання Івана Тиктора, 1993. – Ч. 2, 3. – 575 с.
8. Історія української державності: практикум: [Навчальний посібник] / В.О. Хвіст. – К.: ЦП «Компринт», 2017. – 520 с.
9. *Завада І.* Ризький договір і Україна. Історичний нарис. – К.: Просвіта, 2000. – 204 с.
10. *Книш З.* Становлення ОУН. – К.: Вид-во ім. О. Теліги, 1994. – 128 с.
11. Колективізація і голод на Україні (1929 – 1933 рр.). Збірник документів і матеріалів. – К.: Наукова думка, 1993. – 735 с.
12. *Кульчицький С. В.* Україна між двома війнами (1921 – 1939 рр.). – К.: Альтернативи, 1999. – 336 с.
13. *Кульчицький С.* Комунізм в Україні: перше десятиріччя (1919 – 1928). – К.: Основи, 1996. – 396 с.
14. Новітня історія України (1900 – 2000). Підручник / А.Г. Слюсаренко та ін. – К.: Вища школа, 2000. – 663 с.
15. Політична історія України: Посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В. І. Танцюри. – К.: Академія, 2001. – С. 247 – 320.
16. *Шаповал Ю. І.* Україна 20-50-х років: сторінки ненаписаної історії. – К.: Наукова думка, 1993. – 350 с.
17. *Шевчук В. П., Тараненко М. Г.* Історія української державності: Курс лекцій: Навч. посібник. – Київ: Либідь, 1999. – Лекції 14, 16. – С. 312 – 344; 368 – 387.

Теми рефератів:

- *Політика «воєнного комунізму».*
- *Багатоукладність в аграрному секторі України у 1921 – 1929 рр.*

- *Участь України в утворенні СРСР.*
- *Українізація 20-х – початку 30-х рр. як явище суспільно-політичного і культурного життя.*
- *Від НЕПу до політики «соціалістичного штурму».*
- *Становище українського селянства у 30-х роках ХХ ст.*
- *Голодомори 1921-1923 і 1932-1933 років, їх трагічні наслідки.*
- *Сталінські репресії 20–30-х років ХХ ст.*
- *Політичні судові процеси в Радянській Україні 20-30-х рр.*
- *Встановлення сталінської диктатури. Протиріччя суспільно-політичного життя в Україні.*
- *Політичні портрети українських діячів (за вибором студента).*
- *Наслідки Ризького мирного договору для українських земель.*
- *Організація українських націоналістів.*
- *Діяльність національних громадських об'єднань та політичних партій на західноукраїнських землях у міжвоєнний період.*
- *Проголошення Карпатської України.*
- *Історичні портрети активних діячів національно- визвольного руху в Західній Україні (за вибором студента).*

Семінар 11. Проблеми української державності в роки Другої світової війни (2 год.)

1. Українське питання в політиці нацистського Райху та СРСР.
2. Спроби поширення української влади в умовах гітлерівської окупації.
3. Особливості радянського руху опору на окупованій українській території.

Висвітлюючи тему, покажіть політику загарбників у галузі економіки, суспільно-політичного устрою, розкрийте суть терористичного окупаційного режиму в Україні та методи його реалізації фашистською владою. Розповідаючи про окупацію України, дайте власну оцінку факту проголошення у Львові 30 червня 1941 р. незалежної України та зробіть необхідні висновки. Особливу увагу зосередьте на проблемі боротьби народів України проти німецько-фашистських загарбників. Схарактеризуйте діяльність радянського комуністичного підпілля і партизанського руху, а також український самостійницький підпільний та партизанський рух (ОУН–УПА). Назвіть найбільш яскравих представників та дайте оцінку їх діяльності. Покажіть внесок народів України у загальну справу розгрому фашистських загарбників, що сприяв росту авторитету республіки на

міжнародній арені та завершенню процесу остаточного возз'єднання українських земель. Розкажіть про мужність та відвагу українців у бойових діях на фронтах. Покажіть їх самовіддану діяльність під час здійснення евакуації матеріальних цінностей. Розкрийте героїчну працю робітників, селян та інтелігенції в тилу. Підсумуйте втрати людські та матеріальні українського народу у війні. У чому полягають на Ваш погляд підсумки та уроки Другої світової війни?

Рекомендована література:

1. *Бойко О. Д.* Історія України. Навчальний посібник / Бойко О.Д. – К.: Академвидав, 2006. – С. 442 – 486.
2. *Дециньський Л. Є.* та ін. Історія України та її державності. Курс лекцій: Навч. посібник / Л. Є. Дециньський, С. В. Терський, І. Я. Хома та ін. – Львів: «Львівська політехніка», 2009. – Тема 13. – С. 344 – 369.
3. *Іванченко Р. П.* Історія без міфів: Бесіди з історії укр. державності: навч. посібник / Р. П. Іванченко. 3-є вид., переробл. і допов. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2014. – С. 401 – 429.
4. *Ісакова Н. П., Кропивко О. М., Паламарчук Н. І.* Історія України (в схемах і таблицях). Навчальний посібник для студентів аграрних закладів III-IV рівня акредитації. – Київ: Аграрна освіта, 2005. – 204 с.
5. Історія української державності: практикум: [Навчальний посібник] / В.О. Хвіст. – К.: ЦП «Компринт», 2017. – 520 с.
6. *Коваль М. В.* Україна в Другій світовій і Великій Вітчизняній війнах (1939 – 1945 рр.). – К.: Альтернативи, 1999. – 336 с.
7. *Коваль М. В.* Україна 1939 – 1945. Маловідомі і непрочитані сторінки історії. – К.: Вища школа, 1995. – 194 с.
8. *Король В. Ю.* Трагедія військовополонених на окупованій території України в 1941 – 1944 рр. – К.: Академія, 1992. – 128 с.
9. *Косик В.* Україна і Німеччина у Другій світовій війні. – Львів: Наукове товариство імені Т. Шевченка, 1993. – 659 с.
10. *Кучер В.* ОУН-УПА в боротьбі за незалежну Україну. – К.: Бібліотека українця, 2000. – 103 с.
11. *Муковський І. Т., Лисенко О. Є.* Звитяга і жертвність. Українці на фронтах Другої світової війни. – К.: Пошуково-вид. агентство «Книга Пам'яті України», 1996. – 568 с.
12. *Новітня історія України (1900 – 2000).* Підручник / А.Г. Слюсаренко та ін. – К.: Вища школа, 2000. – 663 с.

13. Політична історія України: Посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В. І. Танцюри. – К.: Академія, 2001. – С. 340 – 361.
14. Трубайчук А. Друга світова війна. – К.: Наукова думка, 1995. – 192 с.
15. Шаповал Ю. І. Україна 20-50-х років: сторінки ненаписаної історії. – К.: Наукова думка, 1993. – 351 с.
16. Шевчук В. П., Тараненко М. Г. Історія української державності: Курс лекцій: Навч. посібник. – Київ: Либідь, 1999. – Лекція 17. – С. 388 – 408.

Теми рефератів:

- *Возз'єднання західноукраїнських земель з УРСР.*
- *Участь викладачів та студентів НАУ в обороні Києва (Голосієва) у 1941 р.*
- *Мої земляки в боротьбі проти фашизму в роки Другої світової війни.*
- *Українці в збройних формуваннях воюючих сторін.*
- *ОУН-УПА – невід'ємна частина руху Опору на Україні.*
- *Партизанський рух і радянське підпілля.*
- *Націоналістичний рух у роки війни.*
- *Визволення України від німецько-фашистських загарбників.*
- *Значення Перемоги над фашизмом для українського народу.*
- *Історичні постаті відомих українських діячів (на вибір).*

Семінар 12. Суспільно-політичні трансформації в Україні (1945–1991 рр.) (2 год.)

1. Суперечливий характер «радянізації» західноукраїнських областей.
2. Реформи 50-60-х років ХХ ст. та їх наслідки в Україні.
3. Формування та діяльність громадських організацій і рухів.

При висвітленні *першого питання* здійсніть об'єктивний виклад процесу початку возз'єднання західноукраїнських земель з УРСР. На конкретних прикладах з'ясуйте, у чому полягає суперечливий характер т. зв. «радянізації» західно-українських земель – у сфері економіки, культури, освіти, релігії тощо. Виділіть як позитивні моменти, так і негативні тенденції цього процесу для подальшої долі західноукраїнських земель. Слід звернути увагу на такі ключові проблеми, як: операція «Вісла»; напівпримусовий обмін населенням між Україною і Польщею; насильницька колективізація в західних

областях України; Львівський церковний собор 1946 р. і ліквідація української греко-католицької церкви; підпільна партизанська боротьба ОУН-УПА з тоталітарним режимом. Л.М. Каганович в Україні.

При розгляді *другого питання* охарактеризуйте загальну суспільно-політичну ситуацію, яка склалася в Україні на середину 50-х рр. Виділіть чинники, які зумовили необхідність проведення суспільно-політичних реформ. Розкрийте суть та значення XX з'їзду КПРС (доповідь М. Хрущова), який вважається початком курсу на демократизацію суспільства, періоду «відлиги»? Вкажіть, які практичні кроки здійснювалися у рамках нової політики (акцентуйте увагу на реабілітаційному процесі). З'ясуйте, чому не вдалося втілити в життя всі позитиви, задекларовані партійним керівництвом. Які політичні сили були зацікавлені у гальмуванні реформ? Охарактеризуйте зміни, що відбулися в економіці СРСР та України у хрущовський період. Зверніть увагу на обґрунтованість «економічних експериментів» М. Хрущова та їх суперечливий характер. Покажіть, наскільки ефективними виявилися зміни в економічній політиці у цей період. Визначте особливості реформування господарського управління промисловістю і сільським господарством в окреслений період. Підводячи підсумок, акцентуйте увагу на причинах та наслідках незавершеності економічних реформ періоду «відлиги». Розкрийте неоднозначність тлумачення ролі та значення постаті М. Хрущова у суспільно-політичному житті України.

Висвітлюючи *третьє питання* Зверніть увагу на поступове наростання кризових явищ в економіці за часів керівництва Л. Брежнєва. Покажіть, чим зумовлена косигінська реформа, яких сфер вона торкнулася і які мала наслідки для України. Покажіть, чому даний період називають періодом «застою». Охарактеризуйте особливості соціальної політики уряду у цей період. З'ясуйте, які зміни в партійному керівництві спричинили згортання процесів лібералізації і початок періоду неосталінізму. Проаналізуйте причини посилення політичних репресій, згортання процесу реабілітації, посилення русифікації та зміцнення центральної влади в Україні. Дайте оцінку діяльності вищих партійних керівників в Україні (П. Шелест, В. Щербицький). Зверніть увагу на передумови виникнення руху «шестидесятників», його організаторів та найбільш активних учасників (Л. Танюк, А. Горська, І. Драч та ін.). Проаналізуйте основні форми діяльності нового покоління української інтелігенції, що виступала за оновлення тодішнього суспільства. Розгляньте основні напрямки дисидентського руху (самостійницький, національно-культурницький, правозахисний, релігійний), завдання та способи їх вирішення.

Поясніть, яку роль відіграв дисидентський рух у суспільно-політичному житті республіки; чому він не став масовим? Розкрийте причини перебудовчих процесів в СРСР та Україні. Охарактеризуйте суспільно-політичні та соціально-економічні процеси періоду перебудови в Україні. Охарактеризуйте основні напрями діяльності перших політичних рухів та партій в Україні, процес становлення Народного Руху України та його вплив на демократизацію суспільства. Проаналізуйте закономірності реформування виборчої системи, особливості проведення перших альтернативних виборів до Верховної Ради України і формування парламентської опозиції «Народної Ради», розгляньте основні етапи становлення багатопартійної системи. Висловіть свої міркування щодо формування в Україні нової політичної системи.

Рекомендована література:

1. *Алексєєв Ю. М., Кульчицький С. В., Слюсаренко А. Г.* Україна на зламі історичних епох (Державотворчий процес 1985 – 1999 рр.). – К.: ЕксОб, 2000. – 2095 с.
2. *Баран В.* Україна 1950 – 1960-х рр.: еволюція тоталітарної системи. – Львів: МП Свобода, 1996. – 447 с.
3. *Баран В. К., Даниленко В. М.* Україна в умовах системної кризи (1946 – 1980-і рр.). – К.: Альтернативи, 1999. – 304 с.
4. *Бойко О.* Україна 1991 – 1995: тіні минулого чи контури майбутнього? Нариси з новітньої історії. – К.: Магістр – S, 1996. – 208 с.
5. *Бойко О. Д.* Історія України. Навчальний посібник / Бойко О.Д. – К.: Академвидав, 2006. – С. 487 – 579.
6. *Дециньський Л. Є.* та ін. Історія України та її державності. Курс лекцій: Навч. посібник / Л. Є. Дециньський, С. В. Терський, І. Я. Хома та ін. – Львів: «Львівська політехніка», 2009. – Теми 14 – 15 . – С. 370 – 409.
7. *Іванченко Р. П.* Історія без міфів: Бесіди з історії укр. державності: навч. посібник / Р. П. Іванченко. 3-є вид., переробл. і допов. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2014. – С. 430 – 456.
8. *Ісакова Н. П., Кропивко О. М., Паламарчук Н. І.* Історія України (в схемах і таблицях). Навчальний посібник для студентів аграрних закладів III-IV рівня акредитації. – Київ: Аграрна освіта, 2005. – 204 с.
9. Історія української державності: практикум: [Навчальний посібник] / В.О. Хвіст. – К.: ЦП «Компринт», 2017. – 520 с.

10. Новітня історія України (1900 – 2000). Підручник / А.Г. Слюсаренко та ін. – К.: Вища школа, 2000. – 663 с.
11. Політична історія України: Посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В. І. Танцюри. – К.: Академія, 2001. – С. 362 – 424.
12. Русначенко А. Національно-визвольний рух в Україні: середина 1950-х – початок 1990-х років. – К.: Вид-во ім. Олени Теліги, 1998. – 720 с.
13. Україна II пол. ХХ ст. Нариси історії. – К.: Либідь, 1997. – 350 с.
14. Шевчук В. П., Тараненко М. Г. Історія української державності: Курс лекцій: Навч. посібник. – Київ: Либідь, 1999. – Лекція 18 – 19. – С. 409 – 445.

Теми рефератів:

- *УРСР у післявоєнному світі*
- *Голод в Україні в 1946 – 1947 рр.*
- *Заключний етап діяльності ОУН–УПА на території радянської України.*
- *Екстенсивний розвиток сільського господарства України.*
- *Двозначність та половинчатий характер хрущовських реформ.*
- *Дисидентство 60 – 80-х років ХХ ст.*
- *Утворення та діяльність Української Гельсінської Групи.*
- *Суспільно-політичні рухи та формування багатопартійності в Україні в умовах становлення її незалежності.*
- *Передумови виникнення та діяльність «Демократичної платформи» в Компартії України.*
- *Місце і роль молоді в боротьбі за суверенітет і незалежність України.*
- *Чорнобиль: погляд з відстані років.*
- *Демографічні кризові явища в українському селі.*
- *Історичні портрети українських політичних та культурних діячів (за вибором студента).*

Семінар 13. Теорія та практика державного будівництва в умовах незалежності України (2 год.)

1. Розгортання державотворчих процесів: створення правової бази, становлення владних структур, формування багатопартійності.
2. Зонішньополітичний курс незалежної України.
3. Суспільно-політичний розвиток та розбудова громадянського суспільства.

При висвітленні *першого питання* проаналізуйте обставини суспільно-політичної ситуації, що стали поштовхом до прийняття Декларації про державний суверенітет України 16 липня 1990 р. Опрацюйте основні положення Декларації. Проаналізуйте зміст проголошеного 24 серпня 1991 р. України Акта про державну незалежність. Розкрийте історичне значення Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 р. Проаналізуйте результати виборів першого президента пострадянської України Л. Кравчука, їх вплив на становлення президентсько-парламентського устрою. Висвітліть такі моменти: становлення атрибутики незалежної української держави – кордони, громадянство, символіка, власна грошова одиниця, Збройні сили, Конституція; процеси формування органів влади – законодавчої, виконавчої та судової. Прослідкувати, як розвивалася багатопартійність у роки незалежності, зокрема, вивчити діяльність Л. Кравчука, Л. Кучми, В. Ющенко, Ю. Тимошенко, О. Мороза, В. Януковича та ін.

Відповідаючи на *друге питання*, необхідно проаналізувати законодавчу базу діяльності України на міжнародній арені та визначити місце України в міжнародній спільноті, становище України в трикутнику: ЄС – США – Україна; охарактеризувати основні завдання, напрямки та пріоритети зовнішньополітичної діяльності України. Ядерне роззброєння. Участь України в міжнародних організаціях (ООН, Рада Європи). Детально розкрити стосунки України з Російською Федерацією (вирішення питань кордонів, Криму та Севастополя, економічні стосунки), СНД. Покажіть, як відбувалося визнання новоутвореної держави світовим співтовариством.

Проаналізувати відносини з ЄС, Росією, США та НАТО, виявити здобутки та втрати від цих відносин. Історія взаємовідносин Україна – ЄС, Україна – Росія, Україна – НАТО, політика України в регіональному співробітництві (ГУАМ) та країн Причорномор'я, взаємини України з найближчими сусідами (Польща, Словаччина, Румунія, Угорщина, Молдова, Білорусь, Туреччина, Грузія). Проаналізувати особливості політики «багатовекторності» Л. Кучми, курс на європейську та євроатлантичну інтеграцію В. Ющенко, курс на зближення із Митним і Євразійським економічним союзами В. Януковича. Повернення до європейського вектора Президента П.Порошенка, виникнення антиросійського угруповання західних держав. Спробувати проаналізувати найбільш прийнятні напрямки зовнішньої політики України на сучасному етапі.

Розкриття *третього питання* вимагає зосередження уваги на процесах поетапного реформування політичної системи незалежної

української держави та становлення громадянського суспільства. Розкрийте роль вітчизняної інтелігенції та студентства у розвитку демократизації суспільства. Проаналізуйте процеси трансформації вже існуючих та формування нових владних структур (законодавча, виконавча, судова гілки влади, органи місцевого самоврядування). Окремо зупиніться на висвітленні етапів конституційного процесу та прийняття Основного Закону України 28 червня 1996 р., окресліть задекларовані Конституцією основні положення, що визначають державний та політичний устрій України.

Рекомендована література:

1. *Алексєєв Ю. М., Кульчицький С. В., Слюсаренко А. Г.* Україна на зламі історичних епох (Державотворчий процес 1985 – 1999 рр.). – К.: ЕксОб, 2000. – 2095 с.
2. *Бойко О. Д.* Історія України. Навчальний посібник / Бойко О.Д. – К.: Академвидав, 2006. – С. 580 – 672.
3. *Боєчко В., Ганжа О., Захарчук Б.* Кордони України: історична ретроспектива та сучасний стан. – К.: Основи, 1994. – 168 с.
4. *Дециньський Л. Є.* та ін. Історія України та її державності. Курс лекцій: Навч. посібник / Л. Є. Дециньський, С. В. Терський, І. Я. Хома та ін. – Львів: «Львівська політехніка», 2009. – Тема 16. – С. 410 – 429.
5. *Іванченко Р. П.* Історія без міфів: Бесіди з історії укр. державності: навч. посібник / Р. П. Іванченко. 3-є вид., переробл. і допов. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2014. – С. 457 – 487.
6. *Ісакова Н. П., Кропивко О. М., Паламарчук Н. І.* Історія України (в схемах і таблицях). Навчальний посібник для студентів аграрних закладів III-IV рівня акредитації. – Київ: Аграрна освіта, 2005. – 204 с.
7. Історія української державності: практикум: [Навчальний посібник] / В.О. Хвіст. – К.: ЦП «Компринт», 2017. – 520 с.
8. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. – К.: Вікар, 1996. – 64 с.
9. *Крисаченко В., Мостяєв О.* Україна: природа і люди. – К.: НІСД, 2002. – 623 с.
10. *Литвин В. М.* Україна на межі тисячоліть (1991 – 2000 рр.). – К.: Альтернативи, 2000. – 360 с.
11. Новітня історія України (1900 – 2000). Підручник / А.Г. Слюсаренко та ін. – К.: Вища школа, 2000. – 663 с.

12. Політична історія України: Посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В. І. Танцюри. – К.: Академія, 2001. – С. 425 – 444.
13. Слюсаренко А., Томенко М. Історія української конституції. – К.: Знання, 1993. – 191 с.
14. Шевчук В. П., Тараненко М. Г. Історія української державності: Курс лекцій: Навч. посібник. – Київ: Либідь, 1999. – Лекція 20. – С. 446 – 473.

Теми рефератів:

- *Земельна реформа в незалежній Україні.*
- *Східна та західна українська діаспора на сучасному етапі: регіони розселення, культура, міждержавні стосунки.*
- *З історії національно-державної символіки України.*
- *Прийняття та основні положення Конституції 1996 р.*
- *Місце і роль місцевого самоврядування у суспільно-політичному житті України.*
- *Формування багатопартійної системи в Україні.*
- *Пріоритетні напрями зовнішньої політики української держави.*
- *Демографічні зміни у складі населення незалежної України.*
- *Відомі українські державні та культурні постаті сучасності (за вибором студента).*
- *Діяльність Народної ради в українському парламенті.*
- *Декларація про державний суверенітет України: обставини прийняття, головні положення.*
- *Події в Києві 19 – 24 серпня 1991 р. і прийняття Акта проголошення незалежності України.*
- *Президентство Л. Кравчука: історичне значення і помилки.*
- *Президент Л. Кучма і зародження олігархічно-кланової системи.*
- *Діяльність В. Ющенко на посаді Прем'єр-Міністра при Президенті Л. Кучмі.*
- *Суперечки з Росією довкола Криму й підписання Договору 1997 р. (основні положення)*
- *Конфлікт з Росією довкола о. Тузла.*
- *Акція «Україна без Кучми»: причини й наслідки.*
- *Убивство Г. Гонгадзе: слідство триває.*

Семінар 14. Українська держава на сучасному етапі (2 год.)

1. Українська держава: внутрішнє протистояння як чинник

- об'єднання.
2. Україна як фактор міжнародної політики.
 3. Сучасні проблеми соціально-економічного розвитку України та шляхи їх розв'язання.

При розгляді *першого питання* необхідно висвітлити посилення авторитарних тенденцій Л. Кучми в управлінні державою, загострення парламентської боротьби й протистояння в суспільстві (убивство Г. Гонгадзе, касетний скандал, акція «Україна без Кучми!»), формування об'єднань опозиційних партій в парламенті «Наша Україна», «Сила народу» під проводом В. Ющенка; критично проаналізувати події президентської виборчої компанії 2004 р., види і масовість порушень під час її проведення, програми претендентів, особисті якості й долі лідерів опозиції, сподівання й особливості поведінки електорату обох таборів; передумови та безпосередні причини, за яких стала можливою поява стихійних революційних протестів, перебіг революційних подій у період 21 листопада – 26 грудня 2004 р., значення «Помаранчевої» революції і причини неповної реалізації можливостей революції. Охарактеризувати загострення політичної боротьби в парламенті, протиборство між гілками влади та їхніми лідерами, що привело до поразки «помаранчевих» на парламентських (2006 р.) і президентських виборах (2010 р.). Проаналізувати внутрішню та зовнішню політику команди президента В. Януковича, причини що призвели до масових протестів і революції «Гідності», до анексії півострова Крим Російською Федерацією та розгортання повно-масштабних бойових дій в зоні АТО, участь російської регулярної армії і найманців в т. зв. «гібридній війні» на Донбасі. Охарактеризувати сутність Мінських угод, їхні головні положення і наслідки, плани та дії західних союзників України (США, ЄС), ситуацію в поточний момент.

У *другому питанні* потрібно визначити місце України в сучасній геополітиці, в світовому розподілі праці й ресурсів, її внесок у розвиток світової цивілізації та перспективи її поступу в майбутньому. В сучасному світі домінують процеси глобалізації та широкої інтеграції в різних сферах політичного, економічного, культурного, релігійного життя суспільства. Дослідження місця і ролі України в глобалізаційних умовах сучасності визначається особливою актуальністю тому, що, по-перше, на нинішньому етапі глобалізаційного розвитку світової цивілізації різні країни світу, в тій чи іншій мірі, переживають процеси трансформації всіх сфер людського життя; по-друге, на початку ХХІ століття Україна зіткнулася з низкою економічних, політичних,

соціальних, культурних проблем, серед яких особливе місце займають соціоантропологічні, соціоекономічні, соціокультурні проблеми; по-третє, визначальним напрямом глобалізаційних зрушень є всеохоплююча інтеграція та інформаційно-комунікаційна революція, які створюють об'єктивні передумови як для об'єднання людства, так і для його роз'єднання. Необхідно проаналізувати феномен сучасного українського суспільства у вимірах соціоантропологічних, соціоекономічних та соціокультурних аспектів. Оскільки світ перебуває в постійному розвитку, то проблема визначення місця України в цих процесах є досить важливою.

При розгляді *третього питання* необхідно висвітлити стартові умови розвитку української економіки після виходу з загальносоюзного народно-господарського комплексу, процеси трансформації в українських умовах соціалістичної планової економіки в капіталістичну ринкову (кланово-олігархічна модель державно-монополістичного капіталізму; «номенклатурний капіталізм»). Здобутки й прорахунки Президента Л. Кравчука, наслідки економічних реформ Президента Л. Кучми. Наведіть статистичні дані, що свідчать про наявність соціально-економічної кризи, яка характеризувалася зниженням темпів промислового та сільськогосподарського виробництва, наростанням інфляційних процесів, соціальної напруженості. Розглянути економічну політику Президентів Л. Кравчука, Л. Кучми та В. Ющенка. Зверніть увагу на те, що вжиті заходи Л. Кучмою дозволили дещо стабілізувати соціально-економічну ситуацію в країні, намітилося економічне зростання. Слід приділити увагу причинам загострення проблем соціально-економічного характеру часів президентства В. Януковича і П. Порошенка. Дати оцінку приватизації. Охарактеризувати основні реформи в сільському господарстві. Завершуючи розгляд питання зробіть власні висновки щодо стану та перспектив соціально-економічного розвитку країни.

Рекомендована література:

1. Алексєєв Ю. М., Кульчицький С. В., Слюсаренко А. Г. Україна на зламі історичних епох (Державотворчий процес 1985 – 1999 рр.). – К.: ЕксОб, 2000. – 209 с.
2. Бойко О. Д. Історія України. Навчальний посібник / Бойко О.Д. – К.: Академвидав, 2006. – С. 580 – 672.
3. Децинський Л. Є. та ін. Історія України та її державності. Курс лекцій: Навч. посібник / Л. Є. Децинський, С. В. Терський, І. Я.

- Хома та ін. – Львів: «Львівська політехніка», 2009. – Тема 16. – С. 429 – 438.
4. *Іванченко Р. П.* Історія без міфів: Бесіди з історії укр. державності: навч. посібник / Р. П. Іванченко. 3-є вид., переробл. і допов. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2014. – С. 488 – 514.
 5. Кравченко Н.Б. Гібридна війна Росії проти України (1991-2021рр.). К.:НУБІП, 2022. 158с.
 6. *Литвин В.* Україна: досвід та проблеми державотворення (90-ті роки ХХ ст.). – К.: Наукова думка, 2001. – 560 с.
 7. Міжнародні відносини та зовнішня політика. 1980-2000 роки / Л. Гайдуков, В. Пронов. – К.: Либідь, 2001. – 624 с.
 8. Політична історія України: Посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. В. І. Танцюри. – К.: Академія, 2001. – С. 445 – 463.
 9. Реформування політичної системи в Україні: актуальні питання. Науковий огляд / Г.І. Барчук, А.М. Колодій, С.О. Халюк. – К.: Нац. акад. внутр. справ України, 2003. – 63 с.
 10. Соціальні індикатори рівня життя населення: Стат. зб. / Під ред. І. Калачової. – К.: Держкомстат України, 2001. – 216 с.
 11. *Трощинський В. П., Шевченко А. А.* Українці в світі. – К.: Альтернативи, 1999. – 352 с. (Україна крізь віки. – Т. 15).
 12. Україна і світ // <http://svit.ukrinform.com>
 13. Україна у глобальному світі: колективна монографія. За заг. ред. Карпова В.В. Рига: Baltija Publishing. 2020. 258с.

Темати рефератів:

- *Основні завдання, напрямки та пріоритети зовнішньополітичної діяльності України.*
- *Місце і роль місцевого самоврядування у суспільно-політичному житті України.*
- *Роль української діаспори в розбудові незалежної української держави.*
- *Місце і ролі України в глобалізаційних умовах сучасності.*
- *Особливості державотворення в 1990-х та на початку 2000-их років.*
- *Помаранчева революція 2004 року: ілюзії, здобутки та втрачені можливості.*
- *Суспільно-політичні процеси 2004-2014 рр.: від Помаранчевої революції до революції гідності 2013-2014 рр.*
- *Україна у глобалізованому світі.*

- *Помаранчева революція: причини й наслідки.*
- *Революція Гідності: як це було ...*
- *Волонтерський рух в Україні під час війни 2014 – 2015 рр.*
- *«Гібридна війна» та її застосування на Донбасі.*
- *Мінські угоди: за і проти.*
- *Україна на міжнародній арені.*

Семінар 15. Розвиток аграрного сектору України в історичній ретроспективі (2 год.)

1. Первісні знання про людину і довкілля в Стародавньому світі. Неолітична революція. Трипільська цивілізація.
2. Аграрний розвиток у добу Середньовіччя: соціально-економічний аспект.
3. Аграрний сектор у Нову та Новітню епохи.
4. Сучасні проблеми соціально-економічного розвитку України та шляхи їх розв'язання.

В *першому питанні* акцентуйте увагу на тому, що першими знаннями, що їх нагромаджували люди ще за часів кам'яного віку, були знання про навколишній світ. Первісна людина прекрасно знала поведінку диких звірів і птахів. З часом розширювалися знання про анатомію тварин. Про це свідчать наскальні розписи в печерах. Нагромаджували медичні, математичні знання, знання з астрономії. Нагромадженням практичних знань про світ і неможливість пояснити велику кількість явищ зумовило появу релігійних уявлень: тотемізм, фетишизм, магія, анімізм. Пізнання навколишнього світу та духовні надбання знайшли своє відображення в унікальному, інколи незбагненному мистецтві первісної людини. Охарактеризуйте причини, суть та наслідки неолітичної революції.

Висвітлюючи *друге питання*, необхідно пам'ятати, що Київська Русь відкрила новий — феодальний період в історії східних слов'ян. Період становлення ранньофеодальних структур припадає на IX – X ст. Основними серед них були: утворення Київської держави, прийняття християнства, утвердження феодального способу виробництва. Покажіть досягнення Давньоруської держави у економічному житті (землеробство, скотарство, ремесло, промисли, розвиток торгівлі (внутрішня, торгові шляхи зовнішньої, грошова одиниця обігу, експорт та імпорт), зростання ролі міст.

У *третьому питанні* варто зупинитись на основних характеристиках політичного та економічного становища українських

земель у складі Речі Посполитої. Слід зосередитись на формуванні цілісного наукового світогляду в розумінні закономірностей розвитку аграрної освіти і науки як унікального історико-культурного феномену. Розкрийте поняття, предмет та завдання аграрної освіти і науки та визначте закономірності розвитку аграрної освіти і науки з найдавніших часів. Охарактеризуйте сновні етапи становлення і розвитку аграрної освіти і науки на українських землях; взаємозв'язок природничих, технічних та соціогуманітарних наук та усвідомлення цілісності науки як соціокультурного феномену. Покажіть як Визвольна війна змінила становище селян. Покажіть процес переходу від натурального до товарного виробництва в сільському господарстві, ліквідація дрібних селянських господарств і зосередження землі в руках великих землевласників, орендарів; запровадження найманої праці. Окремо розкрийте питання провадження техніки і технологій у сільському господарстві, застосування мінеральних добрив, механізацію сільського господарства та розвиток аграрної науки. Покажіть процес відбудови вищої сільськогосподарської школи, а також реформування вищої аграрної освіти в період хрущовської «відлиги»; динаміку розвитку сільськогосподарських вищих навчальних закладів, становище науково-педагогічних працівників, склад студентів, організацію навчального процесу, а також деякі аспекти виховання молоді другої половини 1960 – 1980-х років. Дайте оцінку розвитку вищої аграрної освіти України в другій половині ХХ століття.

В четвертому питанні зосередьте увагу на основні положення побудови мережі науково-дослідних установ, які увійшли в основу реконструкції сільськогосподарської дослідної справи в Україні. Розкрийте основні здобутки в галузі сільського господарства, механізації та електрифікації, ґрунтознавства, меліорації, прикладної ботаніки, лісового господарства, науково-практичної ветеринарії, рільництва, тваринництва, сільськогосподарської метеорології, захисту рослин, зернового господарства, плодово-ягідного виробництва, лікарських та запашних рослин, цукробурякового господарства та цукроносних рослин, кукурудзи, свинарства та ін. Особливу увагу присвятить історії НУБіП України. Розкрийте основні етапи розвитку навчального закладу. Проаналізуйте внесок учених НУБіП України у розвиток вітчизняної науки і техніки.

Рекомендована література:

1. *Бойко О. Д.* Історія України. Навчальний посібник / Бойко О.Д. – К.: Академвидав, 2006. – С. 580 – 672.

2. *Децинський Л. Є.* та ін. Історія України та її державності. Курс лекцій: Навч. посібник / Л. Є. Децинський, С. В. Терський, І. Я. Хома та ін. – Львів: «Львівська політехніка», 2009. – Тема 16. – С. 429 – 438.
3. *Іванченко Р. П.* Історія без міфів: Бесіди з історії укр. державності: навч. посібник / Р. П. Іванченко. 3-є вид., переробл. і допов. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2014. – С. 488 – 514.
4. Кравченко Н.Б. Аграрне підприємництво в Україні: історичний аспект (кн.80-х - сер. 90-х рр. ХХ століття). К: НУБіП, 2016. 224с.
5. *Литвин В.* Україна: досвід та проблеми державотворення (90-ті роки ХХ ст.). – К.: Наукова думка, 2001. – 560 с.
6. Міжнародні відносини та зовнішня політика. 1980-2000 роки / Л. Гайдуков, В. Пронов. – К.: Либідь, 2001. – 624 с.
7. Соціальні індикатори рівня життя населення: Стат. зб. / Під ред. І. Калачової. – К.: Держкомстат України, 2001. – 216 с.

Теми рефератів:

- *Стародавні мисливці на території України.*
- *Арії (індоєвропейці) та інші стародавні народи у Східній Європі*
- *Кельтська спадщина на території України.*
- *Трипільська культура.*
- *Причини та наслідки феодальної роздробленості Київської Русі. Її значення в історичній долі українського та інших слов'янських народів.*
- *Господарська діяльність в Запорозькій Січі.*
- *Демографічні кризові явища в українському селі.*
- *Історичні портрети українських політичних та культурних діячів (за вибором студента).*
- *Внесок учених НУБіП України у розвиток вітчизняної науки і техніки.*

Питання до модульного контролю:

1. Коли і за яких обставин була створена Центральна Рада?
2. Якою була сутність державності УНР з Центральною Радою на чолі?

3. Які суспільно-політичні сили увійшли до складу Центральної Ради?
4. Яка головна ідея, з точки зору української державності, була закладена в I та II Універсалах?
5. Розкрийте основні положення III Універсалу Центральної Ради, дайте йому історичну оцінку.
6. Коли було створено Українську Радянську Республіку? Назвіть її столицю. Яку назву мав радянський уряд України? Хто його очолював?
7. Розкрийте основні положення IV Універсалу Центральної Ради, дайте йому історичну оцінку.
8. Назвіть причини падіння Центральної Ради.
9. Яку назву отримала держава та головні її органи за часів П. Скоропадського? Яка сутність цієї державності?
10. Назвіть основні досягнення та прорахунки П. Скоропадського у зовнішній політиці.
11. Назвіть основні здобутки політики П. Скоропадського в галузі культури, освіти та в духовній сфері.
12. Якою була сутність відновленої державності УНР після падіння Гетьманату П. Скоропадського?
13. Сутність та основні заходи політики «воєнного комунізму», якою владою і коли вона проводилася.
14. Коли і на яких принципах було утворено СРСР?
15. Назвіть причини голодомору в Україні 1932 – 1933 рр.
16. Назвіть різні форми масових репресій сталінського тоталітарного режиму в Україні. Чому масові репресії були важливою умовою функціонування тоталітарного режиму?
17. Коли, ким і за яких обставин була створена Карпатська Україна?
18. Назвіть групи країн, що були зацікавлені у вирішенні «українського питання» напередодні Другої світової війни. Визначте їх інтереси.
19. Плани Німеччини стосовно України напередодні Другої світової війни.
20. Структура руху опору нацистському окупаційному режиму в Україні.
21. Назвіть головні з'єднання українського партизанського руху і їх командирів.
22. Якою була реакція Берліна на відновлення Української держави та формування уряду під проводом Я. Стецька?
23. Ким і коли було утворено УПА? Якою була мета її діяльності?

24. Назвіть втрати України у Другої світової війни та її внесок у перемогу.
25. Які територіальні зміни сталися в Україні після Другої світової війни?
26. Визначте роль і місце України в процесі створення ООН.
27. Характерні риси й особливості руху «шестидесятників» в Україні.
28. Хто був автором праці «Інтернаціоналізм чи русифікація»?
29. Назвіть міста України, де розміщені АЕС.
30. Назвіть причини наростання кризових явищ (політичних, економічних) в господарстві України в 60 – 80-ті роки ХХ ст.
31. Визначте причини зміни партійного керівництва в республіці у другій половині 60-х років ХХ ст. Хто зайняв головні керівні посади в УРСР?
32. Якими були наслідки русифікації в Україні?
33. Назвіть три течії дисидентського руху в 70-х роках, окресліть їх характерні риси.
34. Коли було утворено «Народний Рух України»? Які дві течії існували в ньому?
35. Розкрийте зміст «Декларації про державний суверенітет України». Коли її було проголошено?
36. Охарактеризуйте позицію українського керівництва щодо серпневого заколоту в Москві (1991 р.).
37. Коли і за яких обставин було прийнято Акт проголошення незалежності України? Розкрийте його зміст.
38. Назвіть перші кроки України в новітньому державотворенні. Які власні атрибути державності було запроваджено? Які старі елементи держави були трансформовано?
39. Коли і за яких умов Верховна Рада прийняла нову Конституцію України?
40. Визначте характерні риси й особливості становлення багатопартійності в Україні 90-х рр. ХХ ст.
41. Назвіть класичні напрями, на які можна поділити багатопартійну систему сучасної України.
42. Назвіть найбільш масові й впливові сучасні політичні партії в Україні, їхніх лідерів і приналежність до партійного «спектру»: праві, центристи, ліві.
43. Хто з українських літераторів став активним учасником новітніх державотворчих процесів в Україні?
44. Охарактеризуйте пріоритетні напрями зовнішньої політики сучасної України.

45. Чи можна вважати сучасну Україну активним суб'єктом міжнародних відносин? Чому?
46. Назвіть основні проблеми сучасних українсько-російських відносин.
47. Сутність та наслідки політичних криз в Україні в кінці 2004 р. та у кінці 2013 – на початку 2014 рр.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

БАЗОВА

1. Алексеев С.В. Історія України: Короткий курс лекцій: [для студ. вузів усіх спец. та усіх форм навчання] / С. В. Алексеев [и др.] ; Донбаська держ. машинобудівна академія. – Краматорськ: ДДМА, 2007. – 228 с.
2. Аркас М.М. Історія України-Русі / Микола Аркас ; [упоряд., передм. Коваль Р. М.]. – Репр. вид. 1912 р. – Київ: Холодний Яр ; Кам'янець-Подільський: Медобори, 2013. – 424, [14] с.
3. Багацький В.В. Історія України: підручник / В. В. Багацький, Л. І. Кормич. – Вид. третє, доп. і переробл. – К.: Алерта, 2010. – 388 с.
4. Бадах Ю.Г. Історія України. Практикум: навч. посіб. / Ю. Г. Бадах ; Київ. нац. торгов.-екон. ун-т. – К.: Київ. нац. торгов.-екон. ун-т, 2011. – 408 с.
5. Бойко О.Д. Історія України: навч. посіб. / О. Д. Бойко. – 3-вид., випр., доп. – К.: Академвидав, 2005. – 688 с.
6. Бойко О.Д. Історія України: навч. посіб. / О. Д. Бойко. – 3-тє вид., доповн. – К.: Академвидав, 2010. – 687 с.
7. Бойко О.Д. Історія України: навч. посібник / О. Д. Бойко. – 3-тє вид., випр. і доп. – К.: Академвидав, 2007. – 687 с.
8. Бойко О.Д. Історія України: підручник / О. Д. Бойко. – 4-тє вид., допов. – К.: Академвидав, 2012. – 702 с.
9. Бойко О.Д. Історія України: підручник / О. Д. Бойко. – 5-тє вид., допов. – Київ: Академвидав, 2014. – 717 с.
10. Бойко О.Д. Історія України: посібник / О. Д. Бойко. – 2-вид., доп. – К.: Академвидав, 2003. – 656 с.
11. Борисова, О. В. Історія української державності : підручник : у 2 т. Т. 1 : Давні часи. Середньовіччя. Нова доба / О. В. Борисова, А. О. Климов ; МОН України ; Луганськ. нац. аграр. ун-т. – Київ : Кондор, 2018. – 344 с.
12. Борисова, О. В. Історія української державності : підручник : у 2 т. Т. 2 : 1917 - 2017 рр. / О. В. Борисова, А. О. Климов ; М-во освіти і науки України ; Луганськ. нац. аграр. ун-т. – Київ : Кондор, 2018. – 463 с.
13. Бороденко О.А. Історія України: тест. завдання / О. А. Бороденко. – К.: Вид. Паливода А. В., 2008. – 128 с.
14. Гайдай Л.І. Історія України в особах, термінах, назвах і поняттях (від найдавніших часів до Хмельниччини): навч. посіб.-комент. / Л. І. Гайдай. – Луцьк: Вежа, 2000. – 435 с.
15. Гісем О.В. Історія України: опорні схеми, таблиці, коментарі / О. В. Гісем, О. О. Мартинюк. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2009. – 488 с.
16. Гісем О.В. Історія України в таблицях / О. В. Гісем [и др.]. – Х.: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2007. – 478 с.
17. Грушевський М.С. Історія України з ілюстраціями і доповненнями / М. С. Грушевський ; [уклад.: Й. Й. Брояк, В. Ф. Верстюк ; пер. з рос.: Салівон К. Ф., Данилюка І. Г. ; авт. ст. В. К. Губарев]. – Донецьк: БАО, 2011. – 527 с.
18. Грушевський М.С. Історія України з ілюстраціями і доповненнями / М. С. Грушевський ; пер. з рос. К. Ф. Салівон ; уклад. Й. Й. Брояк, В. Ф. Верстюк. – Донецьк: БАО, 2009. – 527с.
19. Грушевський М.С. Історія України-Руси: геогр. та етніч. покажч. / Михайло Грушевський ; [уклад.: І. Б. Сковчиляс, Н. В. Халак ; наук. ред. Я. Р. Дашкевич] ; Нац. акад. наук України, Ін-т укр. археографії та джерелознавства

- ім. М. С. Грушевського, Канад. ін-т укр. студій Альберт. ун-ту, Центр дослідж. історії України ім. Петра Яцика. – Л.: [б. в.], 2010. – 467 с.
20. Губіна С.Л. Історія України в таблицях і схемах: основ. події, іст. док., політ. лідери, іст. факти, першоджерела: [навч. посіб.] / [Губіна Світлана Леонідівна]. – Вид. 3-тє, допов. – Харків: Торсінг плюс, 2014. – 93, [3] с.
 21. Гудзь В. Історія України: підручник для студ. вищ. навч. закладів / В. Гудзь. – 2-е вид., доп. і перероб. – К.: Слово, 2008. – 672 с.
 22. Добров П.В. Історія України: курс лекцій і структурно-логічні схеми / Добров П. В., Єсіп І. М. – [Донецьк]: [Вебер, Донец. філ.], [2009]. – 472 с.
 23. Довжук І.В. Історія України: імена, події, факти (XX століття): навч. посіб. / І. В. Довжук ; Східноукраїнський національний ун-т ім. Володимира Даля. – Луганськ: Видавництво СНУ ім. В.Далі, 2002. – 231 с.
 24. Дорошко, М. Історія України : знакові події та особистості / Микола Дорошко. – Київ : ТОВ «ОСНОВА-ПРИНТ ПЛЮС», 2021. – 472 с.
 25. Єрмолаєв, В. М. Історія держави і права України : підручник / В.М. Єрмолаєв. – Харків : Право, 2021. – 472 с.
 26. Заруба В.М. Історія України (з найдавніших часів до сьогодення): навч. посіб. для абітурієнтів / В. М. Заруба, Р. Ю. Васковський ; Юридична академія МВС України. Кафедра теорії та історії держави і права. – Д.: Ліра ЛТД, 2005.
 27. Земерова Т.Ю. Історія України. Основні події історії України. Політичний, економічний і культурний розвиток. Хронологічна таблиця: [посібник] / Т.Ю. Земерова, І. М. Скирда. – Х.: Співак В. Л.: Весна, 2014. – 511 с.
 28. Іванченко, Р. П. Історія без міфів : бесіди з історії української державності : навч. посіб. для ВНЗ / Раїса Іванченко. – Тернопіль : Навчальна книга - Богдан, [2014]. – 624 с.
 29. Історія України: [довідник] / упоряд. С. Крупчан [та ін.]. – 4-те вид., перероб. і доп. – К.: Казка, 2009. – 736 с.
 30. Історія України: довідник / упоряд.: С. Крупчан [та ін.]. – 5-те вид., перероб. і доп. – К.: Казка, 2010. – 736 с.
 31. Історія України: курс лекцій / [В. М. Щербатюк та ін.] ; за ред. д-ра іст. наук В. М. Щербатюка ; Нац. акад. внутр. справ. – Київ: Фенікс, 2014. – 375 с.
 32. Історія України: навч. посібник / М. В. Борисенко [та ін.]. – К.: Ніка-Центр, 2007. – 184 с.
 33. Історія України: підручник / Г.Д. Казьмирчук [та ін.] ; наук. ред. Г.Д. Казьмирчук ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – 2-ге вид., випр. і допов. – К.: Логос, 2010. – 648 с.
 34. Історія України в особах. Козаччина: [нариси] / [Горобець В. М. та ін.]. – К.: Україна, 2013. – 301 с.
 35. Історія України від давнини до сучасності: навч. посіб. / Департамент освіти і науки Львів. облдержадмін., Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, КЗ ЛОР «Львів. обл. Мала акад. наук учнів. молоді» ; [уклад.]: Зоя Баран, Надія Кокотко, Роман Тарнавський. – Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2014. – 102 с.
 36. Історія України з найдавніших часів до наших днів: практикум для студ. неспец. ф-тів: навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / упоряд. С.В. Герегова [та ін.] ; Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. – 2-е вид., доп. – Чернівці: Наші книги, 2007. – 264 с.
 37. Історія України та її державності / Л. Є. Дещинський [та ін.]. – Вид. 4-те, переробл. і доп. – Л.: Бескид Біт, 2008. – 444 с.

38. Історія України та її державності: курс лекцій: навч. посіб. для студ. і викладачів вищих навч. закл. / Л. Є. Дещинський [та ін.] ; наук. ред. Л.Є. Дещинський ; Національний ун-т «Львівська політехніка». – Вид. 5-те, перероб. і допов. – Л.: [б.в.], 2009. – 474 с.
39. Історія України та її державності: навч. посібник для студ. і викладачів вищих навч. закл. / Л. Є. Дещинський [та ін.] ; наук. ред. Л. Є. Дещинський ; Науково-методичний центр вищої освіти Міністерства освіти і науки України. – 3. вид., перероб. і доп. – Л.: Бескид Біт, 2005. – 368 с. –
40. Історія України у питаннях та відповідях: навч. посіб. з підготов. до модул. контролю знань студ. неіст. фаху / В. І. Масальський [та ін.]. – Донецьк: Донеччина, 2009. – 399 с.
41. Історія України. Джерельний літопис / за ред. В. І. Червінського та М.І. Обушного ; [упоряд.: В. І. Червінський та ін.]. – 2-ге вид., випр. й допов. – К.: КВІЦ, 2012. – 831 с.
42. Історія України. Комплексний довідник + профільний рівень / [уклад.: Воропаєва В. В. та ін.]. – Видю 5-те, допов. та перероб. – Харків: Весна: Співак В. Л., 2014. – 703 с.
43. Історія української державності: практикум: [Навчальний посібник] / В.О. Хвіст. – К.: ЦП «Компринт», 2017. – 520 с.
44. Каденюк О.С. Історія України: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Каденюк О. С. – К.: Кондор, 2008. – 407 с.
45. Каденюк О.С. Історія України: навч. посіб. для студ. неіст. спец. вищ. навч. закл. освіти / О. С. Каденюк. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2005. – 396 с.
46. Казьмирчук М.Г. Історія України: підруч. для вищ. навч. закл. / М.Г. Казьмирчук ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Кафедра української історії та етнополітики. – К.: Видавець Цимбаленко Є.С., 2009. – 184 с.
47. Кармалюк С.П. Історія України: хрестоматія для студ. вищ. закл. освіти, неіст. спец. / С. П. Кармалюк, М. М. Сайко. – Чернівці: Технодрук, 2009. – 464 с.
48. Комова О.С. Історія України: тематичні текстові завдання / О. С. Комова, І.М. Лебедева. – К.: Країна мрій, 2008. – 200 с.
49. Коцур В. П. Історія України в датах / В. П. Коцур [и др.]. – Переяслав-Хмельницький; Чернівці: Книги-XXI, 2007. – 144 с.
50. Кравченко Н.Б. Аграрне підприємництво в Україні: історичний аспект (кн.80-х - сер. 90-х рр. ХХ століття). - К: НУБіП, 2016. 224 с.
51. Кравченко Н.Б. Гібридна війна Росії проти України (1991-2021рр.). - К.: НУБіП, 2022. 158 с.
52. Кузнець Т.В. Історія України ХІХ століття: навч. посіб. / Кузнець Т.В. – Умань: [Жовтий], 2011. – 354 с.
53. Лазарович М.В. Історія України: навч. посіб. / М. В. Лазарович. – 2-ге вид., виправл. і доповн. – К.: Знання, 2011. – 686 с.
54. Литвин В.М. Історія України: підручник / В. М. Литвин. – К.: Наукова думка, 2006. – 728 с.
55. Литвин В.М. Історія України: підручник / Володимир Литвин ; [відп. ред. В. А. Смолій] ; Нац. акад. наук України, Ін-т історії України. – К.: Наукова думка, 2013. – 989 с.

56. Литвин В.М. Історія України: підручник / Володимир Литвин. – 7-е допов. вид. – К.: Наукова думка, 2012. – 855 с.
57. Мицик Ю.А. Історія України: навч. посіб. / Юрій Мицик, Олег Бажан. – Київ: Кліо, 2015. – 677 с.
58. Нартов В. В. Історія України з давніх-давен до сьогодення / В. В. Нартов. – Х.: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2007. – 352 с.
59. Олійник С.В. Історія України: конспект лекцій для студ. неіст. ф-тів вищ. навч. закл. України / С. В. Олійник, С. А. Сидорук ; Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка. – Кам'янець-Подільський: Абетка: Сисин О. В., 2012. – 171 с.
60. Офіцинський, Р. А. Історія УПА / Роман Офіцинський ; [худ.-оформ. Є.В. Вдовиченко]. – Харків : Орбіта, 2021. – 127 с.
61. Палій О.А. Історія України: [посібник] / Олександр Палій. – Вид. 2-ге, допов. – Київ: К.І.С, 2015. – 594 с.
62. Пасічник М. С. Історія України та її державності: конспект лекцій / М.С. Пасічник, С. М. Пасічник, О. М. Василюшин ; Укр. акад. друкарства. – Вид. 2-ге, допов. – Львів: Укр. акад. друкарства, 2011. – 759 с.
63. Подільський М.М. Історія України 1990–2012 рр. (Руїна – чи не втрачена надія) / Мирослав Подільський. – К.: Сталь, 2013. – 312 с.
64. Полянський О.А. Історія України: навч. посіб. для семінар. занять / Олег Полянський, Руслана Труба. – Л.: ЛДУФК, 2011. – 467 с.
65. Полянський О.А. Історія України: проблеми методології та методики / Олег Полянський ; [уклад. Р. І. Труба]. – Т.: Навчальна книга – Богдан, 2012. – 127 с.
66. Понипаляк, А. Останній командир УПА. Життя і боротьба Василя Кука / Аліна Понипаляк. – Київ : Наш формат, 2021. – 256 с.
67. Посівнич, М. Життя і діяльність Степана Бандери : документи і матеріали / ред. і упоряд. М. Посівнич ; МБУ «Центр Національного Відродження» ; Координаційна рада вшанування пам'яті лицарів ОУН і УПА. – Тернопіль : Астон, 2018. – 642 с.
68. Реєнт О. П.. Історія України у схемах і таблицях: навч. посіб. для вузів і шкіл / О. П. Реєнт, В. М. Шевченко. – К.: Інститут історії України НАН України, 2005. – 162 с.
69. Рибак І.В. Історія України у проблемному викладі, в особах, термінах, назвах і поняттях: навч. посібник-коментар для студ. вищих навч. закл. / І.В. Рибак, А. Ю. Матвеев. – 2. вид., доп. – Хмельницький: ТОВ НВП «Евріка», 2004. – 200 с.
70. Стьопін А.О. Історія України. Конспект лекцій: навч. посіб. / А.О. Стьопін. – О.: Астропринт, 2007. – 160 с.
71. Сулько В. С. Історія України: навч. посіб. / В. С. Сулько ; Рівнен. держ. гуманіт. ун-т, Каф. історії України. – Рівне: О. Зень [вид.], 2011. – 543 с.
72. Чуткий А. І. Історія України: навчальний посібник: у 2 кн. / А. І. Чуткий. – Кн. 1: Давня та нова історія України. – Ніжин: Видавництво НДУ, 2007. – 311 с.
73. Чуткий А. І. Історія України: навчальний посібник: у 2 кн. / А. І. Чуткий. – Кн. 2: Новітня історія України. – Ніжин: Видавництво НДУ, 2007. – 239 с.
74. Чуткий А.І. Історія України: навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / А.І. Чуткий ; Міжрегіональна академія управління персоналом. – К.: МАУП, 2006. – 352 с.

ДОПОМІЖНА

1. Алексеев Ю.М., Кульчицький С.В., Слюсаренко А.Г. Україна на зламі історичних епох (Державотворчий процес 1985-1999 рр.). – К.: ЕксОб, 2000. – 2095 с.
2. Багалій Д.І. Історія Слобідської України. – Харків: Дельта, 1993. – 256 с.
3. Баран В.Д., Козак Д.Н., Терпиловський Р.В. Походження слов'ян. – К.: Наук. думка, 1991. – 144 с.
4. Беретинський В. Військова організація основних українських державних формувань. – К., 1995. – 18 с.
5. Бойко Д. Селянство України у другій половині XVI – першій половині XVIII ст. – К.: Наук. думка, 1963. – 175 с.
6. Брайчевський М.Ю. Утвердження християнства на Русі. – К.: Наук. думка, 1989. – 296 с.
7. Василенко Г. Велика Скіфія. – К.: Знання, 1991.
8. Відейко М. Трипільська цивілізація. – К.: Академперіодика, 2003. – 184 с.
9. Володарі гетьманської булави. – К.: Варта, 1995. – 560 с.
10. Голобуцький В. Запорозьке козацтво. – К.: Вища шк., 1994. – 539 с.
11. Грушевський М. Історія України-Руси. В 11 т., 12 кн. – К.: Наук. думка, 1991.
12. Гунчак Т. Україна: нариси політичної історії. Перша половина XX століття. – К.: Либідь, 1993. – 287 с.
13. Іванова Л.Г., Іванченко Р.П. Громадівський рух 60-х рр. XIX ст. в Україні: проблеми, ідеологія. – К.: МІЛП, 1999. – 128 с.
14. Ісаєвич Я.Д., Братства та їх роль у розвитку української культури XVI – XVIII ст. – К.: Наук. думка, 1996. – 251 с.
15. Історія українського війська / І. Крип'якевич, Б. Гнатівич, З. Стефанов, О. Думін, С. Шрамченко. У 3-х Ч. – Львів: Видання Івана Тиктора, 1993. – Ч. 1. – 288 с.
16. Історія українського війська / І. Крип'якевич, Б. Гнатівич, З. Стефанов, О. Думін, С. Шрамченко. У 3-х Ч. – Львів: Видання Івана Тиктора, 1993. – Ч. 2, 3. – 575 с.
17. Історія України в особах IX – XVIII ст. – К.: Україна, 1993. – 396 с.
18. Історія України в особах XIX – XX ст. – К.: Україна, 1995. – 479 с.
19. Касьянов Г., Даниленко В. Сталінізм і українська інтелігенція. – К.: Либідь, 1991. – 342 с.
20. Косик В. Україна і Німеччина у Другій світовій війні. – Львів: Наукове товариство імені Т. Шевченка, 1993. – 659 с.
21. Крип'якевич І.П. Галицько-Волинське князівство. – К.: Наук. думка, 1984. – 174 с.
22. Куліш А. Голодомор 1921-1923 рр. в Русі-Україні як продовження етнічної війни 1917-1921 рр. – Харків: Просвіта, 2003. – 121 с.
23. Липинський В. Релігія і церква в історії України. – Львів: Рада, 1995. – 96 с.
24. Литвин В. Україна: досвід та проблеми державотворення (90-ті роки XX ст.). – К.: Наук. думка, 2001. – 560 с.
25. Лукашевич Л.М. Україна: історико-економічний огляд. Монографія. – К.: МАУП, 1997. – 208 с.
26. Малик Я., Вол Б., Чуприна В. Історія української державності. – Львів: Світ,

1995. – 246 с.
27. Мицик Ю. Джерела з історії національно-визвольної війни українського народу середини XVII століття. – Дніпропетровськ: Дніпро, 1996. – 262 с.
 28. Павко А.І. Політичні партії, організації в Україні: кінець XIX – початок XX століття; зародження, еволюція, діяльність, історична доля. – К.: Знання, 2001. – 112 с.
 29. Петров В. Походження українського народу. – К.: Фенікс, 1992. – 192 с.
 30. Полонська-Василенко Н. Історія України. У 2-х т. – Т. 1. – 675 с.; Т. 2. – 608 с. – К.: Либідь, 1995.
 31. Реєнт О. Павло Скоропадський. – К.: Альтернативи, 2003. – 304 с.
 32. Реформування земельних відносин в умовах переходу до ринкової економіки: Зб. наук. статей. – Тернопіль: Терноп. акад. народ. господар., Ін-т аграр. бізнесу, 1997. – Вип. 2. – 52 с.
 33. Солдатенков В.Ф. Українська революція: концепція та історіографія (1918-1920 рр.). – К.: Просвіта, 1999. – 508 с.
 34. Толочко П.П. Київська Русь. – К.: Абрис, 1996. – 360 с.
 35. Трубайчук А. Друга світова війна. – К.: Наук. думка, 1995. – 192 с.
 36. Україна у глобальному світі: колективна монографія. За заг. ред. Карпова В.В. Рига: Baltija Publishing. 2020. 258с.
 37. Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків. – У 3-х томах. – Т. 1. – К.: Наукова думка, 1990. – 592 с.
 38. Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків. – У 3-х томах. – Т. 2. – К.: Наукова думка, 1990. – 560 с.
 39. Яворницький Д.І. Історія запорозьких козаків. – У 3-х томах. – Т. 3. – К.: Наукова думка, 1993. – 560 с.

13. Інформаційні ресурси

1. www.litopys.org.ua Ізборник
2. www.history.org.ua Інститут історії України НАН України
3. www.nbuv.gov.ua Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського
4. <https://www.iananu.org.ua/> Інститут археології НАН України

<https://web.archive.org/web> Указ Президента України №423/2021 «Про День Української Державності»

<https://uk.wikipedia.org/wiki> День Української Державності

<https://www.youtube.com/watch?v=AaRbgs8CeZ0> Святкування Дня Української Державності у День Хрещення Київської Русі

<http://www.golos.com.ua/article/314085> Українська державність: поняття, основні ознаки, символи, атрибути, витоки та етапи становлення

<https://mltk.co.ua/stanovlennia-ukrains-koi-derzhavnosti/> Становлення української державності

<https://www.ukrinform.ua/rubric-society> Українська державність: чому і як треба відповідати Путіну

<https://burshtyn-rada.if.gov.ua> Історична довідка про етапи українського державотворення

<https://armyinform.com.ua> Заснування держави Україна Великим князем і гетьманом Богданом Хмельницьким

<https://www.radiosvoboda.org/a/30548065.html> Період княжої України-Русі.
Чию історію популяризує заповідник «Софія Київська»?

https://mtt.in.ua/ist-ukr_1991-2010_derzhavotvorchy-protsey/ Початок державотворчих процесів у незалежній Україні

<https://uahistory.co/book/ukrzn0/165.html> Державотворчі процеси в Україні в умовах незалежності

<https://vlp.com.ua/node/4098> Історія України та її державності. Курс лекцій

<https://www.radiosvoboda.org> 30 подій, що сформували і зміцнили Незалежність України

<https://nv.ua/ukr/project/istoria-100-vydayushchikhsya-l-40004783.html> 100 видатних особистостей в історії України

https://pidru4niki.com/1348010443231/pravo/derzhavnist_kiyivskoyi_rusi Формування державності у східних слов'ян. Виникнення Давньоруської держави

<http://litopys.org.ua/pivtorak/pivt06.htm> Київська Русь – ранньоукраїнська держава

http://history.org.ua/LiberUA/Book/kn_sl/1.pdf Виникнення й еволюція державності

https://arm.nai.au.kiev.ua/books/history/material/navmat/tema_1/lekcia.html Україна від найдавніших часів до другої половини XVII ст.

<https://armyinform.com.ua> Як московія привласнила собі історію Київської Русі

<https://dyvys.info/2022/05/07/chomu-ruski-ne-rosiyany-a-kyyivska-rus-ne-rosiya/> Чому руські – не росіяни, а Київська Русь – не росія

<https://localhistory.org.ua> Чому саме Україна – справжня спадкоємиця Руси

<https://www.youtube.com/watch?v=Ox27K6CYjYA> Уроки історії: Історія української державності

ДОДАТКИ

Додаток А

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ»

КРИТЕРІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОЦІНКИ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Оцінка «**відмінно**» виставляється студенту, який систематично працював протягом семестру, показав під час іспиту різнобічні і глибокі знання програмного матеріалу, вміє вільно виконувати завдання, передбачені програмою, засвоїв основну та знайомий з додатковою літературою, усвідомив взаємозв'язок окремих розділів дисципліни, їхнє значення для майбутньої професії, виявив творчі здібності у розумінні та використанні навчально-програмного матеріалу, виявив здатність до самостійного оновлення і поповнення знань.

Оцінка «**добре**» виставляється студенту, який виявив повне знання навчально-програмного матеріалу, успішно виконує передбачені програмою завдання, засвоїв основну літературу, що рекомендована програмою, показав стійкий характер знань з дисципліни і здатний до їх самостійного оновлення і поповнення у ході подальшого навчання.

Оцінка «**задовільно**» виставляється студенту, який виявив знання основного навчально-програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання, справляється з виконання завдань, передбачених програмою, допустив окремі похибки у відповідях на іспиті і при виконанні іспитових завдань, але володіє необхідними знаннями для їх подолання під керівництвом викладача.

Оцінка «**незадовільно**» виставляється студенту, який не виявив достатніх знань основного навчально-програмного матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань, не може без допомоги викладача використати знання при подальшому навчанні, не спромігся оволодіти навичками самостійної роботи.

РОЗРАХУНОК РЕЙТИНГУ З ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ»

В робочому навчальному плані передбачено в першому навчальному семестрі: лекцій – 15 год., семінарських занять – 30 год. та самостійної роботи студентів – 60 год., що в сумі становить 90 год.

(3,0 кредитів ECTS). Після вивчення дисципліни заплановано іспит у формі тесту. Тривалість навчального семестру – 15 тижнів.

Відповідно до загальної кількості годин розрахунковий рейтинг з дисципліни становить **100 балів**. Рейтинги з навчальної роботи та з атестації визначаємо за рекомендованими співвідношеннями:

$$R_{HP} = 0,70 \cdot 100 = 70 \text{ балів};$$

$$R_{AT} = 0,30 \cdot 100 = 30 \text{ бали.}$$

Враховуючи обсяг та структуру програмного матеріалу дисципліни, ділимо його на **4 змістові модулі**.

Для зручності підрахунків засвоєння матеріалу змістових модулів, так же як і складання екзамену, оцінюється за **100-бальною шкалою**.

Мінімальна рейтингова оцінка з кожного змістового модуля – 60 балів.

Реальний рейтинг студента визначаємо як суму отриманих ним балів з кожного змістовного модуля.

Рейтингові оцінки із змістових модулів

Термін навчання, тижні	Номер змістового модуля	Навчальне навантаження, год.	Кредити ECTS	Рейтингова оцінка змістового модуля, бали		
				мінімальна	розрахункова	реальна
1–2	1	14	0,5	60	100	80
3–6	2	36	1,0	60	100	80
7–11	3	36	1,0	60	100	80
12–16	4	14	0,5	60	100	80
Усього	4	100	3,0	42	70	56

На рейтинг з навчальної роботи можуть впливати рейтинг з додаткової роботи **R ДР** та рейтинг штрафний **R ШТР**.

На рейтинг з навчальної роботи можуть впливати рейтинг з додаткової роботи **R ДР** та рейтинг штрафний **R ШТР**.

Рейтинг з додаткової роботи додається до рейтингу з навчальної і не може перевищувати 20 балів. Він визначається лектором і надається студентам рішенням кафедри за виконання робіт, які не передбачені навчальним планом, але сприяють підвищенню рівня знань студентів з дисципліни.

Максимальна кількість балів (20) надається студенту за:

- отримання диплому I-го ступеню переможця студентської наукової конференції факультету (навчально-наукового інституту чи коледжу) з відповідної дисципліни;
- отримання диплому переможця (I, II чи III місце) II-го етапу Всеукраїнської студентської олімпіади з дисципліни чи напряму підготовки (спеціальності) у поточному навчальному році;
- отримання диплому (I, II чи III ступеню) переможця Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з відповідної дисципліни у поточному навчальному році;
- авторство (співавторство) у поданій заявці на винахід чи отриманому патенті України з відповідної дисципліни;
- авторство (співавторство) у виданій науковій статті з відповідної дисципліни;
- виготовлення особисто навчального стенду, макету, пристрою, приладу; розробка комп'ютерної програми (за умови, що зазначене використовується у навчальному процесі при викладанні відповідної дисципліни).

Отже, з додаткової роботи студент може отримати 20% від **R ДИС**, і його рейтинг з додаткової роботи становить **R ДР = 0,20 • 100 = 20 балів**.

R ШТР = 5% R нр = 5 балів

Враховуючи **R ДР** та **R ШТР**, сумарний рейтинг студента з навчальної роботи становить **R НР = 65 + 10 - 0 = 75 балів** (за умови,

$$0,7 \cdot (R^{(1)}_{зм} \cdot K^{(1)}_{зм} + \dots + R^{(n)}_{зм} \cdot K^{(n)}_{зм})$$

$$R_{НР} = \frac{\dots}{K_{дис}} + R_{ДР} - R_{ШТР},$$

якщо **R ШТР = 0**).

Рейтинг студента з навчальної роботи **R НР** визначається за формулою:

де **R(1)зм, ... R(n)зм** – рейтингові оцінки із змістових модулів за 100-бальною шкалою;

n – кількість змістових модулів;

K(1)зм, ... K(n)зм – кількість кредитів ECTS, передбачених робочим навчальним планом для відповідного змістового модуля;

Kдис = K(1)зм + ... + K(n)зм – кількість кредитів ECTS, передбачених робочим навчальним планом для дисципліни у поточному семестрі.

Формулу можна спростити, якщо прийняти **K(1)зм = ... = K(n)зм**. Тоді вона буде мати вигляд:

$$R_{НР} = \frac{0,7 \cdot (R^{(1)}_{зм} + \dots + R^{(n)}_{зм})}{n} + R_{ДР} - R_{ШТР}.$$

Студенти, які з навчальної роботи набрали 60 і більше балів, можуть не складати екзамен, а отримати екзаменаційну оцінку «Автоматично», відповідно до набраної кількості балів, переведених в національну оцінку та оцінку ECTS. У такому випадку рейтинг студента з дисципліни дорівнює його рейтингу з навчальної роботи

Для допуску до атестації студенту необхідно набрати не менше 60 балів з кожного змістового модуля, а загалом – не менше, ніж 42 бали з навчальної роботи.

Рейтинг студента з атестації **R AT** визначається за 100 бальною шкалою. Якщо на атестації з дисципліни студент набрав менше 60 балів, то вони йому не зараховуються – не додаються до набраних балів з навчальної роботи, і за студентом зберігається рейтинг з навчальної роботи.

Реальний рейтинг студента з дисципліни обчислюють за формулою:

$$R_{\text{ДИС}} = R_{\text{НР}} + 0,3 \cdot R_{\text{AT}}$$

Рейтинг студента з дисципліни переводиться в національну оцінку та оцінку ECTS згідно з таблицею:

Співвідношення між національними та ECTS оцінками і рейтингом з дисципліни

Оцінка національна	Оцінка ECTS	Рейтинг з дисципліни, бали
«Відмінно»	A	90–100
«Добре»	B	82–89
	C	74–81
«Задовільно»	D	66–73
	E	60–65
«Незадовільно»	FX	35–59
	F	01–34

Співвідношення між національними та ECTS оцінками і рейтингом з навчальної роботи

Оцінка національна	Оцінка ECTS	Рейтинг з дисципліни, бали
«Відмінно»	A	63–70
«Добре»	B	57–62
	C	53–56
«Задовільно»	D	46–52
	E	42–45
«Незадовільно»	FX	25–41
	F	01–24

Співвідношення між національними та ECTS оцінками і рейтингом з іспиту

Оцінка національна	Оцінка ECTS	Рейтинг з іспиту, бали
«Відмінно»	A	27–30
«Добре»	B	25–26
	C	23–24
«Задовільно»	D	20–22
	E	18–19
«Незадовільно»	FX	11–17
	F	01–10

Для визначення реального рейтингу студента з дисципліни складають набрані ним протягом навчального семестру бали:

$$R_{\text{ДИС}} = R_{\text{НР}} + R_{\text{ІСП}} = 70 + 30 = 100 \text{ балів, що відповідає оцінці «А» – Відмінно.}$$

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ВИМОГИ ЩОДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ (ІНДР)

Метою індивідуальних завдань, що враховують навчальні потреби та можливості кожного конкретного студента, є систематизація, узагальнення, закріплення та розширення теоретичних знань щодо історії української державності, її народу та державності, котрі студенти одержують у процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці. Такі завдання створюють умови для якнайповнішої реалізації творчих можливостей тих студентів, які виявили особливі здібності в навчанні та нахил до науково-дослідної роботи й творчої діяльності.

Науково-дослідна робота студентів охоплює два взаємозв'язаних аспекти:

а) навчання студентів елементів дослідної діяльності, організації і методики наукової творчості;

б) наукові дослідження, які здійснюють студенти під керівництвом професорсько-викладацького складу.

Реалізована в комплексі науково-дослідна діяльність студентів забезпечує розв'язання таких завдань: формування наукового світогляду студентів, оволодіння методологією і методами наукового дослідження; надання допомоги їм у прискореному оволодінні спеціальністю; розвиток творчого мислення та індивідуальних здібностей у розв'язанні практичних завдань; прищеплення навичок самостійної науково-дослідної діяльності; розвиток ініціативи, здатності застосовувати теоретичні знання у своїй практичній роботі; залучення найздібніших студентів до розв'язання наукових проблем, що мають суттєве значення для науки і практики; постійне оновлення і вдосконалення своїх знань; розширення теоретичного кругозору і наукової ерудиції майбутнього фахівця тощо.

Індивідуальні завдання виконуються студентами самостійно під керівництвом викладачів. Це може бути підготовка виступів на студентську чи загальноуніверситетську наукову конференцію, написання наукової статті або тез виступу, підготовка й участь у конкурсі студентських наукових робіт.

За бажанням студентів індивідуальні завдання творчого характеру можуть замінятися виконанням більш простих завдань «технічного» змісту, а саме: розробкою й виготовленням ілюстративних схем, порівняльних таблиць, презентацій, кросвордів,

пошуком і добиранням інформації з певної теми (зокрема з Інтернету) тощо.

Індивідуальне завдання студенти виконують під керівництвом викладача, який проводить у них практичні заняття за тематикою, що подається в даному виданні. Якість виконання індивідуального завдання враховується при складанні іспиту з історії української державності.

Індивідуальні завдання – це студентська наукова робота, що має на меті: поглибити знання студента з окремої важливої та особливо цікавої проблеми української історії, дати йому навички найпростіших форм наукового дослідження в галузі суспільних наук.

Виконання індивідуального завдання включає в себе чотири основні етапи: 1) вибір теми дослідження; 2) збирання матеріалів; 3) написання тексту; 4) оформлення роботи.

На першому етапі студент отримує тему індивідуального завдання від викладача або пропонує свою тему. Далі вибрана тема узгоджується з викладачем, остаточно формулюється, після цього міняти тему не бажано.

На першому етапі виконання індивідуального завдання визначається структура роботи, складається її план, формується список літератури та джерел. План роботи повинен включати 3-4 питання, що висвітлюють вибрану тему дослідження. *Питання обов'язково повинні бути проблемними, науково сформульованими.* У структурі роботи слід передбачити коротку вступну частину, у якій мотивується вибір теми та її актуальність, формулюється мета й основні напрямки дослідження. У кінці роботи рекомендується мати заключну частину, у якій були б узагальнені основні положення та висновки із проведеного дослідження. Список літератури та джерел повинен включати широке коло різноманітної літератури (підручників, наукових праць, збірників документів, довідкових видань та статей у наукових журналах) не менше 8-10 найменувань.

Другий етап – це початок творчої роботи із джерелами та літературою. Студент опрацьовує збірники документів, можливо, архівні матеріали, ресурси Інтернету, знайомиться з науковими працями та публікаціями з вибраної теми, робить відповідні виписки, складає структурно-логічні схеми, таблиці, графіки, робить фотокопії, картосхеми і т.п.

На цьому етапі в студента повинно скластися чітке уявлення про основні напрямки висвітлення вибраної теми *у світлі сучасної концепції історії України.*

Третій етап – це узагальнення зібраного матеріалу, його компонування у відповідності зі структурою та планом роботи, написання тексту. Усе це творчий процес, що вимагає від студента зосередженості, мобілізації та реалізації всіх здібностей. Робота має бути творчою, виконаною на основі залучення широкого кола підручників, наукової літератури та документів. Студент повинен продемонструвати вміння відбирати історичний матеріал, всебічно його аналізувати, робити висновки із проведеного аналізу, виявляти тенденції історичного розвитку. Робота не повинна зводитись лише до простого переліку подій, фактів і відповідей на питання: що? де? коли? як? У роботі повинні з'ясуватися передумови і причини історичних явищ та подій, етапи їхнього розвитку, зв'язок з іншими явищами та подіями, кінцевий результат розвитку, історичне значення та уроки, зв'язок із сучасними подіями.

Четвертий етап – це правильне оформлення виконаного індивідуального завдання. Для написання роботи слід використати папір формату А-4. Обсяг роботи 25-30 сторінок рукописного тексту або 15-20 сторінок друкованого тексту.

Зразок титульної сторінки індивідуального завдання подається нижче. Обов'язковим у роботі має бути план роботи. *У текстовій частині слід виділити вступ, питання плану, заключну частину (висновки).*

У кінці роботи оформляється список використаної літератури, що включає в себе не менше 6 – 8 найменувань. Зразком правильного його оформлення може служити подібний список у даному виданні.

Складовою частиною оформлення індивідуального завдання можуть бути власні чи скопійовані ілюстрації, малюнки, картосхеми, а також окремі документи чи таблиці у вигляді додатків.

Додаток В

**ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ТИТУЛЬНОГО ЛИСТА
РЕФЕРАТИВНОЇ РОБОТИ ТА ІНДР**

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
ГУМАНІТАРОНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра міжнародних відносин і суспільних наук

КИЇВСЬКА РУСЬ

Реферат (презентація,
кросворд)
Виконав: студент 1-го курсу
2-ої групи економічного
факультету
Прізвище І. П.

Перевірив: вчений ступінь, звання,
ППП викладача

Київ – 2023

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ПЛАНУ РЕФЕРАТИВНОЇ РОБОТИ

Простий

План

Вступ

1. Назва розділу першого.
2. Назва розділу другого (відповідно до кількості розділів).

Висновки

Список використаної літератури

Додатки (при наявності таких)

Складний

План

Вступ

- I. Назва розділу першого
 1. Назва першого підрозділу
 2. Назва другого підрозділу (відповідно до кількості підрозділів)
- II. Назва розділу другого (відповідно до кількості розділів)
 1. Назва першого підрозділу
 2. Назва другого підрозділу (відповідно до кількості підрозділів)

Висновки

Список використаної літератури

Додатки (при наявності таких)

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ЛІТЕРАТУРИ ПРИ НАПИСАННІ РЕФЕРАТИВ ТА ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

1. *Борисенко В.* Курс української історії: з найдавніших часів до XX століття. – К.: Либідь, 1998. – С. 431–440.
2. *Шевчук В. П., Тараненко М. Г.* Історія української державності: Курс лекцій: Навчальний посібник. – К.: Либідь, 1999. – С. 27–28.
3. Проблеми розвитку і застосування мов в Україні / Упоряд. Ю. Жога. – К.: Просвіта, 1998. – Вип.3. – С. 28–31.
4. Демографічна криза в Україні: Проблеми дослідження, витоки, складові, напрями протидії/ Під ред. В. Стешенко. – К.: НАН України, Інститут економіки, 2001. – С. 201–215.
5. Про охорону дитинства. Закон України від 26 квітня 2001 року // Урядовий кур'єр. – 2001. – 6 червня. – №98 (2025). – С. 1–6.

6. *Лібанова Е., Макарова О.* Економічне становище жінок в Україні // *Економіка. Фінанси. Право.* – 1999. – №3. – С. 3–7.
7. League of Nations Treaty // www.ku.edu/carrie/docs/texts/leagnat.html.
8. Про кількість та склад населення України за підсумками Всеукраїнського перепису населення 2001 року / Повідомлення Державного комітету статистики України // <http://www.ukrstat.gov.ua/perepis/pidsper.html>.

**ОРІЄНТОВНІ ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ПИТАННЯ З
ДИСЦИПЛІНИ
«ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ»**

1. Наукова періодизація, предмет, завдання, методи та джерела вивчення дисципліни «Історія української державності».
2. Первісне суспільство і перші державні утворення на території України.
3. Рабовласницькі держави на території України (VII ст. до н.е. – V ст. н. е.).
4. Античні міста-колонії в Північному Причорномор'ї та Криму (VII ст. до н. е. – IV ст. н. е.)
5. Виникнення держави у східних слов'ян. Союзи племен. Теорії про походження державності в східних слов'ян.
6. Проблеми походження і розвитку українського народу.
7. Суспільно-політичний устрій Київської Русі (кін. IX – поч. XIV ст.).
8. Соціально-економічний розвиток Київської Русі (кін. IX – поч. XIV ст.).
9. Судова система Київської Русі.
10. Державницька діяльність Володимира Святославича.
11. Державницька діяльність Ярослава Мудрого. «Руська Правда».
12. Історичне значення прийняття християнства в Київській Русі.
13. Причини та наслідки феодальної роздробленості Київської Русі. Її значення в історичній долі українського та інших слов'янських народів.
14. Утворення Галицько-Волинської держави, її політичний та соціально-економічний розвиток.
15. Державницька діяльність Данила Галицького.
16. Суспільний і державний лад на українських землях у складі Великого князівства Литовського та Польського королівства (сер. XIV – перш. пол. XVI ст.).
17. Суспільний і державний лад на українських землях у складі Речі Посполитої (др. пол. XVI – перш. пол. XVII ст.). Люблінська (1569 р.) і Берестейська (1596 р.) унії.
18. Литовські статuti: історико-державницький зміст.
19. Магдебурзьке право і його особливості в Україні.
20. Українське козацтво: причини виникнення та теорії походження, еволюція та соціально-етнічний склад.
21. Запорозька Січ: виникнення, військово-адміністративний устрій. Історичне значення Запорозької Січі в боротьбі українського народу за державну незалежність.
22. Політична система Запорозької Січі.
23. Звичаєво-правова культура Запорозької Січі.
24. Формування української державної ідеї та її особливості за козацької доби (до середини XVII ст.).
25. Українська національна революція XVII ст.: причини, рушійні сили, мета, характер, періодизація та історичне значення.
26. Формування української державності в ході Української національно-визвольної революції 1648 – 1676 рр. Основні ознаки Української козацької держави.

27. Державницька діяльність Богдана Хмельницького.
28. Мета й основні напрями зовнішньої політики уряду Б. Хмельницького.
29. Переяславська Рада 1654 р. Березневі статті та їх оцінка в історичній літературі.
30. Українська державна ідея другої половини XVII ст.
31. Структура влади Козацько-гетьманської держави.
32. Становлення та функціонування дипломатичної служби Козацької держави.
33. Особливості зовнішньої політики Гетьманщини.
34. Політичні та військові спроби збереження козацької держави гетьманів Лівобережної України в добу Руїни (60–80-ті рр. XVII ст.).
35. Державницька діяльність Петра Дорошенка.
36. Політичний та економічний розвиток Правобережної України у др. пол. XVII–XVIII ст.
37. Особливості територіально-політичного устрою та економічного розвитку Лівобережної України в др. пол. XVII–XVIII ст.
38. Участь України в Північній війні. Державницька діяльність І. Мазепи.
39. «Пакти й конституції законів і вольностей Війська Запорозького»: зміст та історичне значення.
40. Державницька діяльність Пилипа Орлика.
41. «Права, за якими судиться малоросійський народ». 1743 р.
42. Зміни в суспільному і державному ладі України. в другій половині XVIII ст. Ліквідація козацької автономії.
43. Запорозька Січ в другій половині XVII–XVIII ст. та її остаточна ліквідація. Подальша доля українського козацтва.
44. Гайдамацький та опришківський рухи в Україні.
45. Суспільний і державний лад на українських землях у складі Російської імперії наприкінці XVIII – XIX ст.
46. Декабристський рух в Україні.
47. Кирило-Мефодіївське товариство, його програма та практична діяльність
48. Соціально-економічні наслідки та особливості проведення аграрної реформи 1861 р. в Україні. Імперські буржуазні реформи 60–70-х років XIX ст. та їх наслідки.
49. Суспільні течії та рухи др. пол. XIX ст.: народницький, ліберальний, соціал-демократичний, національний.
50. Суспільно-політичний лад в Галичині, Північній Буковині і Закарпатті в XIX – на початку XX ст. у складі Австро-Угорської імперії.
51. Суспільно-політичні рухи на західноукраїнських землях др. пол. XIX ст.: москвофіли, народовці, радикали.
52. Виникнення перших політичних партій на Україні (кін. XIX – поч. XX ст.).
53. Національне і аграрне питання в умовах революції 1905–1907 рр.
54. Зміни в суспільно-політичному і державному ладі України в ході революції 1905 – 1907 рр.
55. Українські землі в період Першої світової війни.
56. Лютнева революція 1917 р. в Росії і її державно-правові наслідки для України.
57. Організація і діяльність Центральної Ради. I і II Універсали

- Центральної Ради.
58. Утворення Української Народної Республіки. II і III Універсали Центральної Ради.
 59. Державно-правові акти Центральної Ради.
 60. Конституція УНР 1918 р.
 61. Проблеми державотворення в Універсалах Центральної Ради.
 62. Українська держава гетьмана П. Скоропадського: внутрішня та зовнішня політика, причини падіння.
 63. Директорія УНР: склад, соціальна база, внутрішня та зовнішня політика, причини падіння.
 64. Державотворчі процеси на західноукраїнських землях. Акт злуки УНР та ЗУНР 22 січня 1919 р.
 65. Історичне значення, причини поразки та уроки національно-демократичної революції в Україні (1917–1921 рр.).
 66. Формування радянської державності в Україні у 1917 – 1921 рр. Конституція УСРР 1919 р.
 67. Державність в Україні у 1921 – 1929 рр. Конституція УСРР 1929 р.
 68. Україна та створення СРСР (союзний договір від 30 грудня 1922 р.).
 69. Державність України в період панування тоталітарного режиму (1929 – 1938 рр.).
 70. Конституція УРСР 1937 р.: суперечності між декларованими положеннями і реаліями життя.
 71. Державно-правове становище українських земель у складі Польщі, Румунії, Чехословаччини у 1920 – 1930-х рр.
 72. Карпатська Україна (1938 – 1939 рр.).
 73. Приєднання західноукраїнських земель Південної Бессарабії і Північної Буковини до СРСР і включення їх до складу УРСР (1939 – 1940 рр.).
 74. Українське питання в міжнародній політиці напередодні та на початку Другої світової війни.
 75. Спроба відродження української державності в 1941 – 1945 рр. Діяльність ОУН і УПА.
 76. Фашистський окупаційний режим в Україні. Форми руху опору.
 77. Вклад українського народу в боротьбу проти гітлерівських військ у 1941–1945 рр. та наслідки Другої світової війни для України.
 78. Участь УРСР у створенні Організації Об'єднаних Націй.
 79. Особливості відбудови народного господарства України у післявоєнний період. «Радянізація» західноукраїнських областей.
 80. Радянська державність в УРСР у перші післявоєнні роки й у період десталінізації.
 81. Наростання кризових явищ в соціально-економічному та політичному житті України у 70–80-х рр. ХХ ст.
 82. Дисидентський рух в Україні (60–80-ті рр. ХХ ст.).
 83. Складність та суперечливість перебудовчих процесів в Україні (1985–1991 рр.).
 84. Державні інститути в Україні в період неототалітарного режиму (кінець 1960-х – початок 1980-х рр.).
 85. Державні інститути в УРСР у період «перебудови». Україна на шляху до незалежності (1985 – 1991 рр.).
 86. Україна на шляху до політичної незалежності (1990 – 1991 рр.). «Декларація про державний суверенітет України» (16 липня 1990

- р.) та її значення.
87. Проголошення незалежності України. Конституювання української державності.
 88. Державний лад після проголошення незалежності.
 89. Конституційний процес та прийняття Основного Закону України 1996 р.
 90. Реформування політичної системи та розбудова громадянського суспільства у незалежній Україні.
 91. Соціально-економічні перетворення в незалежній Україні.
 92. Суть та етапи аграрної реформи в сучасній Україні.
 93. Історія національно-державної символіки незалежної України.
 94. Напрями та пріоритети зовнішньої політики України в добу незалежності.
 95. Причини кризи української державності (2013 – 2023 рр.).

**Зразки тестового блоку екзаменаційного білету
з дисципліни «ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ»**

1. На території сучасної України стародавні люди з'явилися близько:

1	1 млн. років тому
2	150 тис. років тому
3	15 тис. років тому
4	100 тис. років тому

Правильна відповідь: 1.

2. Територія Української козацької держави за умовами Зборівського договору включала землі колишніх воєводств:

1	Руського, Чернігівського, Белзького
2	Белзького, Брацлавського, Волинського
3	Київського, Волинського, Брацлавського
4	Київське, Чернігівське, Брацлавське

Правильна відповідь: 4.

3. Династія Києвичів перервалася внаслідок убивства Аскольда і захоплення Києва Олегом у:

1	879 р.
2	882 р.
3	912 р.
4	862 р.

Правильна відповідь: 2.

4. Члени ОУН у боротьбі за незалежність України віддавали перевагу:

1	парламентським формам боротьби
2	організованим у рамках закону демонстраціям
3	терористичним актам, експропріації та саботажу
4	культурно-просвітницькій діяльності

Правильна відповідь: 3.

5. Напади печенігів на Русь припинилися внаслідок їх остаточного розгрому:

1	князем Святославом
2	князем Володимиром
3	князем Ярославом Мудрим
4	князем Володимиром Мономахом

Правильна відповідь: 3.

6. Визначте факт, що відносяться до біографії Симона Петлюри:

1	Очолював Генеральний Секретаріат Центральної Ради
2	Уклав договір із Росією про військову допомогу
3	Був провідником Товариства українських поступовців
4	Прихильник союзу із Радянською Росією
5	Один із керівників Директорії

Правильна відповідь: 5.

7. Наказним гетьманом був:

1	І. Мазепа
2	І. Скоропадський
3	П. Полуботок
4	Д. Апостол

Правильна відповідь: 3.

8. Курс на індустріалізацію було проголошено:

1	у 1925 р.
2	у 1927 р.
3	у 1929 р.
4	у 1930 р.

Правильна відповідь: 1.

9. Коронація Данила Галицького відбулася у:

1	Львові 1256 р.
2	Дорогичині в 1253 р.
3	Холмі 1245 р.
4	Володимирі в 1238 р.

Правильна відповідь: 2.

10. Зміст «неолітичної революції» полягав у переході людини:

1	від збиральництва до мисливства
2	від привласнюючого до відтворюючого господарства
3	від відтворюючого до привласнюючого господарства
4	від мисливства до збиральництва

Правильна відповідь: 2.

11. Перша битва між українською повстанською армією і військом

Речі Посполитої відбулася під:

1	Корсунем
2	Берестечком
3	Пилявцями
4	Жовтими Водами

Правильна відповідь: 4.

12. За Білоцерківським договором козацький реєстр встановлювався у:

1	20 тисяч
2	40 тисяч
3	60 тисяч
4	30 тисяч

Правильна відповідь: 1.

13. Ярлик – це:

1	податок, яким монголи обклали русичів
---	---------------------------------------

2	керівник «сотні» в монгольському війську
3	грамота монгольського хана, яка давала право на князювання
4	угода, що визначала торгові стосунки між монголами і русичами

Правильна відповідь: 3.

14. У результаті Андрусівського перемир'я між Річчю Посполитою та Московським царством:

1	Україну було приєднано до Москви
2	Україну було поділено між двома державами
3	Україні повернули всі землі
4	Україна була приєднана до Польщі

Правильна відповідь: 2.

15. Таємний Валуєвський циркуляр 1863 р. забороняв:

1	видання українською мовою педагогічної, церковної, наукової літератури та підручників, крім художніх творів
2	діяльність українських політичних партій
3	заняття політичною агітаційно-пропагандистською діяльністю
4	користуватися в побуті українською мовою

Правильна відповідь: 1.

16. Згідно з III Універсалом Центральної Ради поміщицьке землеволодіння:

1	перетворювалося на велике державне господарство
2	зберігалось
3	перетворювалися на кооперативні господарства
4	скасовувалося

Правильна відповідь: 4.

17. У роки правління М.Хрущова розвиток присадибного господарства селян:

1	обмежувався
2	стимулювався
3	заборонявся
4	гальмувався

Правильна відповідь: 1.

18. Гітлерівський план «Ост» передбачав:

1	надання Україні автономних прав у складі третього рейху
2	перетворення України у самостійну державу під протекторатом Третього рейху
3	повне винищення арійського населення
4	перетворення України на «життєвий простір німецької нації»

Правильна відповідь: 4.

19. Територія Української козацької держави за умовами Зборівського договору включала землі колишніх воєводств:

1	Київське, Чернігівське, Брацлавське
2	Белзького, Брацлавського, Волинського
3	Київського, Волинського, Брацлавського

4	Руського, Чернігівського, Белзького
---	-------------------------------------

Правильна відповідь: 1.

20. Україна вперше стала повновладним членом міжнародної співдружності – членом ООН:

1	У 1962 р.
2	У 1975 р.
3	У 1945 р.
4	У 1991 р.

Правильна відповідь: 3.

21. Яке слово пропущене в реченні?

Вирішення проблеми походження народу в науці носить назву –	(у бланку відповідей подати одним словом)
---	---

Правильна відповідь: Етногенез

22. Яке слово пропущене в реченні?

Адміністративну реформу, за якою місцевих князів було замінили синами київського князя, здійснив	(у бланку відповідей подати одним словом)
--	---

Правильна відповідь: Володимир

23. Яке слово пропущене в реченні?

3-й універсал Центральної Ради проголошував	(у бланку відповідей подати одним словом)
---	---

Правильна відповідь: УНР

24. Яке слово пропущене в реченні?

Київ виник на землях східнослов'янського союзу племен	(у бланку відповідей подати одним словом)
---	---

Правильна відповідь: поляни

25. Яке слово пропущене в реченні?

Автором «Пактів і Конституції прав і вольностей Війська Запорізького» був	(у бланку відповідей подати одним словом)
---	---

Правильна відповідь: П. Орлик

26. Яке слово пропущене в реченні?

Головою Української Центральної Ради, що утворилася в березні 1917 р., було обрано	(у бланку відповідей подати одним словом)
--	---

Правильна відповідь: М.С. Грушевського

27. Яке слово пропущене в реченні?

Найчисельнішою національною меншиною в сучасній Україні є _	(у бланку відповідей подати одним словом)
---	---

Правильна відповідь: росіяни

28. Яка дата пропущена в реченні?

Формування сучасної території України завершилося в році.	(у бланку відповідей подати одним словом)
---	---

Правильна відповідь: 1954

29. Яке слово пропущене в реченні?

Цілковита незалежність держави від інших держав у внутрішній та зовнішній політиці – це	(у бланку відповідей подати одним словом)
---	---

Правильна відповідь: Суверенітет

30. Які слова пропущене в реченні?

Надзвичайне возвеличення будь-кого і поклоніння йому – це _.....	(у бланку відповідей подати двома словами)
--	--

Правильна відповідь: культ особи

31. Яка дата пропущена в реченні?

Національну грошову одиницю гривню ввели в обіг у році.	(у бланку відповідей подати цифрами)
---	--

Правильна відповідь: 1996

32. Яке слово пропущене в реченні?

За Зборівським договором козацький реєстр встановлювався у _..... тисяч осіб.	(у бланку відповідей подати цифрами)
---	--

Правильна відповідь: 40

33. Русійними силами Національно-визвольної війни середини XVII ст.

були (відзначте неправильну відповідь):

1	козацтво
2	селянство
3	католицьке духовенство
4	міщани
5	українська шляхта.

Правильна відповідь: 3.

34. Відзначте факти, що відносяться до періоду правління Ярослава Мудрого:

1	будівництво Софіївського собору
2	Київське повстання
3	заснування Києво-Печерської лаври
4	Любецький з'їзд
5	створення зводу законів «Руська правда»

Правильна відповідь: 1, 3, 5.

35. Відзначте факти, що відносяться до періоду правління Володимира Великого:

1	будівництво Десятинної церкви
2	створення зводу законів «Руська правда»
3	орієнтація на Візантію у зовнішній політиці
4	запровадження християнства на Русі
5	спроба об'єднати Правобережну та Лівобережну Україну

Правильна відповідь: 1, 3, 4.

36. Серед наведених тверджень про результати внутрішньої політики

Данила Галицького виберіть правильні:

1	досяг згоди з боярами і спільно з ними – через боярську раду – вирішував всі питання внутрішньої політики
2	здолав боярську опозицію і зміцнив князівську владу
3	захистив від боярської сваволі та надмірної експлуатації галицьких селян та міщан
4	запровадив нові повинності і збільшив залежність селян від великих землевласників
5	розбудував існуючі і заснував нові міста, заселивши їх іноземцями

Правильна відповідь: 2, 3, 5.

37. Серед наведених тверджень про результати зовнішньо-політичної діяльності Данила Галицького виберіть правильні:

1	забезпечив свої права на «отчину» – Галицьку та Волинську землі – в поляків та угорців
2	досяг порозуміння з монголо-татарами і не допустив пљондрування ними своєї землі, хоч і мусив руйнувати укріплення міст
3	приєднав до своєї держави землі Австрії та Угорщини
4	схилив до союзу Литву
5	приєднав до князівства Краків та Мазовію
6	розбив лицарів-хрестоносців у битві під Дорогочином
7	брав участь у хрестовому поході на монголо-татар

Правильна відповідь: 1, 4, 6.

38. Відзначте факти, що стосуються біографії Вітовта:

1	відстоював незалежність Литви від Польщі
2	приєднав до Великого Литовського князівства південноукраїнські степи до Чорного моря
3	відстоював права православного населення Великого Литовського князівства
4	під час Грюнвальдської битви очолив литовські війська

Правильна відповідь: 1, 2, 4.

39. Із перелічених нижче суджень про причини громадянської війни в Україні у 1658-1659 рр. виберіть правильні:

1	загострення соціальних протиріч в українському суспільстві
2	загострення релігійного конфлікту між православними та уніатами
3	наростання незгод щодо зовнішньополітичної орієнтації України серед еліти та простолюду

4	втручання сусідів України в її внутрішньополітичні справи
---	---

Правильна відповідь: 1, 3, 4.

40. Виберіть серед наведених положень ті, що розкривають наслідки

реформ 60-70-х рр. в Російській імперії для покращення соціально-економічного життя населення України:

1	забезпечили провідну роль поміщицьких господарств у виробництві сільськогосподарської продукції та торгівлю нею
2	стимулювали розгортання ринкових відносин
3	прискорили формування ринку робочої сили
4	прискорили процес урбанізації в східноукраїнських землях
5	активізували переведення селян на місячну та урочну системи
6	забезпечили соціальну рівність селян

Правильна відповідь: 2, 3, 4.

41. Встановіть відповідність:

а) Ігор	1) 882-912 рр.
б) Святослав	2) 912-945 рр.
в) Ольга	3) 945-964 рр.
г) Олег	4) 964-972 рр.
д) Ярополк	5) 972-980 рр.

Правильна відповідь: а-2, б-4, в-3, г-1, д-5.

42. Встановіть відповідність:

а) турецька піхота, що формувалася в основному з вихованців спеціальних шкіл, куди спрямовували дітей християн	1) галера
б) людський полон, захоплений під час турецько-татарських нападів на інші землі	2) ясир
в) корабель, веслярами на якому були чоловіки-невільники	3) яничари
г) грамота турецького султана, у якій фіксувалися його розпорядження та пожалування	4) фірман

Правильна відповідь: а-3, б-2, в-1, г-4.

43. Встановіть відповідність:

а) козаки, що осіли навколо Корсуня, Черкас, Канева та інших містечок порубіжних з Диким полем земель	1) низовики
б) козаки, що перебували на королівській службі і були вписані у спеціальні списки	2) городовики
в) козаки, що проживали нижче дніпровських порогів (між сучасними Дніпропетровськом і Запоріжжям) і гуртувалися на Січі	3) реєстровці
г) переселенці-українці, що проживали на Слобожанщині	4) черкеси

Правильна відповідь: а-4, б-3, в-1, г-2.

44. Встановіть відповідність:

а) повстання Марка Жмайла	1) 1620-1621 рр.
б) повстання П. Бута (Павлюка), Д. Гуні та Я. Острянина	2) 1625 р.
в) руйнування Кодака кошовим І. Сулимою	3) 1630 р.
г) повстання Т. Федоровича (Трясила)	4) 1635 р.
д) Хотинська війна	5) 1637-1638 рр.

Правильна відповідь: а-2, б-5, в-4, г-3, д-1.

45. Встановіть відповідність:

а) «Березневі статті»	1) Б.Хмельницький
б) «Переяславські статті» 1659 р.	2) Ю.Хмельницький
в) «Батуринські» та «Московські» статті	3) І.Брюховецький
г) «Конотопські статті»	4) Д. Многогрішний
д) «Глухівські статті»	5) І.Самойлович

Правильна відповідь: а-1, б-2, в-3, г-5, д-4.

46. Встановіть відповідність:

а) категорія діячів культури за часів «хрущовської відлиги»;	1) сталінщина
б) хрущовське правління;	2) дисиденти
в) форма і період тоталітарного режиму в СРСР в 30-50-х рр. ХХ ст.	3) «відлига»
г) незгодні з існуючою формою влади, політичним режимом тощо.	4) шістдесятники

Правильна відповідь: а-4, б-3, в-1, г-2.

47. Встановіть відповідність:

а) 22 червня 1941 р.	1) оборона Києва
б) 23-29 червня 1941 р.	2) оборона Севастополя
в) 5 серпня – 16 жовтня 1941 р.	3) оборона Одеси
г) 11 липня – 19 вересня 1943 р.	4) напад Німеччини на СРСР
д) жовтень 1941 р. – 3 липня 1942 р.	5) танковий бій у районі Луцьк-Броди-Рівне

Правильна відповідь: а-4, б-5, в-3, г-1, д-2.

48. Встановіть відповідність:

а) політика «воєнного комунізму»	1) примусове об'єднання сільськогосподарських виробників у колективних господарствах (колгоспах)
б) «нова економічна політика»	2) концентрація фінансових та організаційних зусиль на розвитку важкої промисловості з метою перетворення УСРР в індустріально розвинену країну
в) політика колективізації	3) політика, яка допускала лібералізацію в сільському господарстві, легкій промисловості та торгівлі, однак давала змогу радянській владі зберігати «командні» позиції у важкій промисловості, транспорті, банківській та земельній справах, кадровій політиці
г) політика індустріалізації	4) політика, яка передбачала одержавлення промисловості, торгівлі, а також заборону приватної торгівлі, остання розцінювалась як спекуляція;

д) п'ятирічний план	5) основна форма планування радянською владою соціально-економічного розвитку СРСР
---------------------	--

Правильна відповідь: а-4, б-3, в-1, г-2, д-5.

49. Розставте події у хронологічній послідовності:

1	просування готів у Північне Причорномор'я
2	виникнення Антського племінного союзу
3	вторгнення племен аварів у Причорномор'я
4	розселення сарматів
5	Скіфська держава

Правильна відповідь: 5, 4, 1, 2, 3.

50. Розставте події у хронологічній послідовності:

1	Люблінська унія
2	битва під Варною
3	Кревська унія
4	битва при Грюнвальді
5	Городельська унія

Правильна відповідь: 3, 4, 5, 1, 2.

51. Розставте події у хронологічній послідовності:

1	проголошення окремої держави «Карпатська Україна»
2	приєднання Східної Галичини до Польщі
3	заснування УВО
4	створення Сельроб
5	проголошення автокефалії православною церквою

Правильна відповідь: 5, 3, 2, 4, 1.

52. Розставте події у хронологічній послідовності:

1	Березневі статті
2	Битва під Корсунем
3	Битва під Батогом
4	Білоцерківський договір
5	Обрання Б.Хмельницького гетьманом
6	Облога Львова

Правильна відповідь: 5, 2, 6, 4, 3, 1.

53. Розставте події у хронологічній послідовності:

1	Битва на річці Калці 1223
2	Хрещення Київської Русі 988
3	Ярослав Мудрий 1019-1054
4	Походи руських князів на Візантію
5	«Повість минулих літ» поч. 12 ст.

Правильна відповідь: 4, 2, 3, 5, 1.

54. Розставте події у хронологічній послідовності:

1	Прийняття Конституції України
2	Заколот ДКНС
3	Входження України до складу ООН

4	XX з'їзд КПРС
5	Декларація про державний суверенітет

Правильна відповідь: 3, 4, 5, 2, 1.

55. Розставте події у хронологічній послідовності:

1	Зруйнування Запорізької Січі Катериною II
2	Коліївщина
3	Указ Катерини II про закріпачення селян Лівобережжя та Слобожанщини
4	Заснування II Малоросійської колегії
5	Указ Катерини II про скасування гетьманства

Правильна відповідь: 5, 4, 2, 1, 3.

56. Розставте події у хронологічній послідовності:

1	Проголошення УНР
2	Гетьманський переворот
3	Створення Директорії
4	Зречення царя Миколи II
5	Акт злуки ЗУНР і УНР

Правильна відповідь: 4, 1, 2, 3, 5.

57. Визначіть, якими за формою правління були держави:

1. Тіра	А. монархія
2. Херсонес	Б. республіка
3. Ольвія	В. конституційна монархія
4. Боспорське царство	Г. парламентська республіка

Правильна відповідь: 1-б, 2-б, 3-б, 4-а.

58. Співставте роки подіям:

1. 1991 р.	А. Запровадження національної валюти – гривні
2. 1993 р.	Б. Проголошення незалежності України
3. 1996 р.	В. Помаранчева революція
4. 2004 р.	Г. Прийняття нової конституції України
	Д. Прийняття воєнної доктрини України

Правильна відповідь: 1-б, 2-д, 3-а, 4-в.

59. Вкажіть, яких політичних поглядів притримувались перелічені політичні партії, що діяли в Україні під час Лютневої революції:

1) більшовицька партія	а) погоджувалися на самовизначення Фінляндії і Польщі, але відмовляли у цьому Україні. Вона мала отримати лише національно-культурну автономію у складі оновленої демократичної Росії
2) російські партії ліберально-демократичного спрямування: кадети, есери, меншовики	
3) Українська народна партія (УНП)	

4) Товариство українських поступовців» (ТУП)	б) вбачали майбутнє України у складі перебудованої на федеративних засадах Росії, до якої Україна ввійде автономною частиною
5) Українська соціал-демократична робітнича партія (УСДРП)	
6) Українська партія соціалістів-революціонерів (УПСР)	в) розраховували на повне здобуття Україною державної незалежності

Правильна відповідь: а-2, б-4, 5, 6, в-3.

60. Встановіть відповідність:

1) Законодавча влада	а) Президент
2) Виконавча влада	б) Кабінет міністрів
3) Судова влада	в) Конституційний Суд
	г) Прокуратура
	д) Верховна Рада
	е) Місцеві ради
	ж) Верховний Суд

Правильна відповідь: 1-д, е, 2-а, б, 3-в, г, ж.

ПРИКЛАДИ МОДУЛЬНИХ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ

Змістовий модуль 1.

Українська державність: витоки, форми, тенденції

Варіант 1

<p>1 Предметом «Історії української державності» є:</p> <p>а) вивчення історії українського народу і його держав;
б) державотворчі процеси на території України, які передусім пов'язані з українцями;
в) вивчення психології українців;
г) знайомство з українською землею.</p>	<p>6 Серед народів, які колись населяли Україну, першими на шлях державотворення в сер. I тис. до н.е. вступили:</p> <p>а) скіфи;
б) таври;
в) кіммерійці;
г) анти.</p>
<p>2 Час існування на території України трипільської культури:</p> <p>а) V – IV тис. до н.е.;
б) IV – III тис. до н.е.;
в) II – I тис. до н.е.;
г) III – V тис. до н.е.</p>	<p>7 Зміст «неолітичної революції» полягає у переході людини:</p> <p>а) від збиральництва до мисливства;
б) від відтворюючого до привласнюючого господарства;
в) від привласнюючого до відтворюючого господарства;
г) від збиральництва до рибальства.</p>
<p>3 Розташуйте події у хронологічній послідовності:</p> <p>а) заселення Подніпров'я та Причорномор'я племенами скіфів;
б) боротьба антів з племенами гунів;
в) боротьба антів з племенами готів;
г) заселення Причорномор'я племенами кіммерійців;
д) прихід у Причорномор'я племен сарматів.</p>	<p>8 Що було однією з особливостей розвитку грецьких міст-держав Північного Причорномор'я в VII – VI ст. до н.е.:</p> <p>а) державно-політична незалежність колоній від метрополії;
б) федеративне об'єднання всіх міст-держав навколо Ольвії;
в) карбування єдиної монети для новоутворених колоній;
г) військова залежність міст-держав від місцевих племен.</p>
<p>4 Вибірні колегії в античних державах Північного Причорномор'я називалися:</p> <p>а) магістратури;
б) магістрати;
в) ради;
г) дікастерії.</p>	<p>9 Праслов'янська етнічна спільність відокремилася у:</p> <p>а) III тис. до н.е.;
б) II тис. до н.е.;
в) I тис. до н.е.;
г) I тис. н.е.</p>
5 Розселення слов'ян зі своєї	10 Визначіть, якими за формою

прабатьківщини було зумовлено:

- а) несприятливими для життя природними умовами;
- б) зростанням чисельності населення;
- в) пошуком багатих пасовищ для худоби;
- г) бажанням освоїти нові землі.

правління були держави:

- а) Тіра; 1) монархія;
- б) Херсонес; 2) республіка;
- в) Ольвія; 3) конституційна монархія;
- г) Боспорське царство. 4) парламентська республіка.

11 Племінний союз антів існував у:

- а) III – IV ст.;
- б) IV – VII ст.;
- в) V – VIII ст.;
- г) III – VII ст.

16 Предками українців вважають:

- а) венедів та антів;
- б) антів та склавинів;
- в) склавинів та венедів;
- г) антів та дулібів.

12 Так звана «норманська» теорія походження Київської Русі з'явилася у:

- а) IX ст.;
- б) XIV ст.;
- в) XVIII ст.;
- г) XIX ст.

17 Хозарську гіпотезу походження Київської Русі підтримав:

- а) Нестор-літописець;
- б) М. Ломоносов;
- в) О. Пріцак;
- г) М. Грушевський.

13 Про кого йде мова?

«Обманом захопив Київ, убивши, згідно з «Повістю временних літ», законних князів. Правив як регент при малолітньому спадкоємці, але поведився як повновладний володар над полянами, древлянами, сіверянами і радимичами, а з уличами і тиверцями воював».

18 Щорічний об'їзд у К.Р. князем з його дружиною власних володінь та підлеглих племен з метою збирання данини називається:

- а) полюддя;
- б) погост;
- в) оброк;
- г) ловище.

14 Для правління Володимира Великого характерне (виберіть невірну відповідь):

- а) призначення намісниками в окремі адміністративні центри Русі власних синів та довірених людей;
- б) налагодження династичних зв'язків із сусідніми володарями;
- в) організація численних завойовницьких походів;
- г) підтримка церкви та місіонерської діяльності священників.

19 Встановіть відповідність:

1) Рюрик; 964 pp.;	А) 945 –
2) Ольга; 1015 pp.;	Б) 980 –
3) Ігор; 879 pp.;	В) 862 –
4) Олег; 1054 pp.;	Г) 1019 –
5) Ярослав; 912 pp.;	Д) 882 –
6) Володимир; 972 pp.;	Е) 964 –
7) Святослав; 979 pp.;	Є) 972 –
8) Ярополк 945 pp.	Ж) 912 –

15 Землі, на які у XI – XIII ст. поширюється влада того чи іншого відгалуження роду, який володарює (землі у спадковому володінні), на Русі називали:

- а) отчинами;
- б) волостями;
- в) «причастям»;
- г) уділами.

20 Впізнайте історичну особу: Впродовж свого 35-річного правління цей князь об'єднав усі східнослов'янські землі у єдину державу. Він здійснив адміністративну реформу і проголосив на русі державною релігією християнство.

Варіант 2

1 Основною тенденцією політичного розвитку Київської Русі наприкінці XI ст. – у XII ст. було:

- а) ослаблення влади великого київського князя і зростання політичної самостійності удільних князів;
- б) зростання ролі ради бояр при великому київському князеві;
- в) зростання ролі міського київського віча в політичному житті Русі;
- г) посилення централізації управління та зосередження абсолютної влади в руках великого київського князя.

2 На монеті часів Київської Русі зображено княжий знак:

- а) Святослава Хороброго;
- б) Володимира Великого;
- в) Ярослава Мудрого;
- г) Володимира Мономаха

3 Назвіть найбільші територіально-адміністративні одиниці в Речі Посполитій, на які поділялися також і українські землі?

- а) провінції;

6 Причини політичного роздроблення Київської Русі (виберіть неправильну відповідь):

- а) розвиток вотчинного землеволодіння;
- б) зростання політичної ролі боярства;
- в) втручання у внутрішні справи Русі держав, які прагнули її військового і політичного ослаблення;
- г) великі розміри держави, що утруднювало економічні зв'язки та культурну консолідацію її населення.

7 Укажіть риси, властиві розвиткові Київської Русі кінці X – середини XI ст.:

- а) вихід держави на міжнародну арену, початок її дипломатичної діяльності;
- б) неконсолідованість території держави, постійний місцевий племінний сепаратизм;
- в) поява писаного права;
- г) зосередження уваги та сил держави переважно на зовнішній політиці.

8 Впізнайте історичну особу:

Продовжив об'єднання Київської Русі, започатковане його опікуном. Здійснював військові походи на Константинополь, Закавказзя, приєднав до Русі землі між Дністром і Дунаєм. Загинув, збираючи данину з деревлян.

- б) воєводства;
- в) землі;
- г) області.

- 4** Галицьку та Волинську землі в єдину державу вперше об'єднав:
- а) Роман Мстиславович у 1199 р.;
 - б) Ярослав Осмомисл у 1202 р.;
 - в) Мстислав Удатний у 1205 р.;
 - г) Данило Галицький у 1208 р.
- 5** Який воєвода в 1340 р. очолив повстання проти польського панування у Галичині?
- а) Олекса Довбуш;
 - б) Дмитро Дедько;
 - в) Устим Кармелюк;
 - г) Іван Гонта.
- 11** ВКЛ порівняно легко заволоділо руськими землями тому, що:
- а) литовці мали велику та добре підготовлену армію;
 - б) населення колишньої К.Р. було схильне до прийняття іноземного панування;
 - в) литовці не нав'язували своїх традицій та культури;
 - г) литовці були носіями більш високої культури і це їм допомогло асимілювати руське населення.
- 12** Розташуйте події у хронологічній послідовності:
- а) Городельська унія;
 - б) Берестейська унія;
 - в) Люблінська унія;
 - г) Кревська унія.
- 13** Про яку форму суспільного устрою йдеться у даному фрагменті тексту:
«Суспільство, що характеризується примітивним характером знарядь праці, існуванням первісної системи
- 9** До панівної верстви Київської Русі належали:
- а) смерди;
 - б) закупи;
 - в) бояри;
 - г) рядовичі;
 - д) дружинники;
 - е) холопи.
- 10** Багатогалузеве феодальне господарство, що ґрунтувалося на праці селян-кріпаків, в Україні називали:
- а) фірман;
 - б) дворище;
 - в) фільварок;
 - г) латифундія.
- 16** Кодекси середньовічного права ВКЛ, які узаконили станові привілеї землевласників, відомі під назвою:
- а) Литовські статті;
 - б) Литовські устави;
 - в) Литовські статuti;
 - г) Литовські універсали.
- 17** Результатом Берестейської церковної унії було створення:
- а) греко-католицької церкви;
 - б) католицької церкви;
 - в) грецької церкви;
 - г) протестанської церкви.
- 18** Громадські об'єднання православних українців (міщан, духовенства, шляхти, козаків), які займалися господарською, благодійною та релігійно-просвітницькою діяльністю, називали:

самоврядування, колективними формами життя та праці, соціальною однорідністю, язичницькою формою релігії».

- а) цехами;
- б) братствами;
- в) колегіями;
- г) магістратами.

14 Результатом Люблінської унії було створення:

- а) конфедеративної держави – Речі Посполитої, в якій Польща і Литва зберігали свій суверенітет;
- б) федеративної держави – Речі Посполитої, в якій Литва зберігала автономію, власне військо, судочинство;
- в) унітарної держави – Речі Посполитої, причому Королівство Польське повністю поглинуло Литву, позбавило її будь-яких ознак суверенітету;
- г) української автономії у складі Речі Посполитої.

19 Основна причина утворення козацтва:

- а) навала монголо-татар;
- б) входження українських земель до Литви;
- в) феодалні утиски і релігійний гніт українського населення;
- г) небажання працювати.

15 Право на самоврядування, що надавалося найбільшим містам називалося:

- а) волоське право;
- б) магдебурзьке право;
- в) німецьке право;
- г) руське право.

20 На чолі Запорозької Січі стояв:

- а) осавул;
- б) кошовий отаман;
- в) курінний отаман;
- г) писар.

Варіант 3

1 Про яку історичну епоху йдеться в тексті?

«Епоха, що характеризувалася переходом первісних людей до відтворювального господарства (розвивалося рільництво, тваринництво, гончарство, ткацтво, обробка дерева й кістки), значним ускладненням знарядь праці (використовувалися сокира, тесло, пила, серп), зростанням значення сім'ї, появою першопочатків релігії».

6 Ознаками кризи первісного родоплемінного ладу і початку державної консолідації у східних слов'ян було

(виберіть неправильну відповідь):

- а) існування родової общини;
- б) виникнення майнової нерівності;
- в) поява знаті – групи людей, що претендують на управління общиною завдяки походженню;
- г) виникнення приватної власності на майно і худобу.

2 Гетьман – це

- а) призначена старшинською радою особа на Запорозькій Січі, яка виконувала функції головнокомандувача;
- б) призначена старшинською

7 Встановіть відповідність:

- а) козаки, що осіли навколо Корсуня, Черкас, Канева та інших містечок порубіжних з Диким полем земель;
- 1) низовики;
- 2) городовики;
- 3) реєстровці;

радою особа на Запорозькій Січі, яка виконувала представницькі функції під час дипломатичних зносин Січі з іноземними державами;
в) виборна особа на Запорозькій Січі, яка виконувала представницькі функції, функції головнокомандувача, мала вищу судову та виконавчу владу;
г) виборна особа на Запорозькій Січі, яка розпоряджалася військовим скарбом та зберігала символи козацької влади.

б) козаки, що перебували на королівській службі і були вписані у спеціальні списки;
в) козаки, що проживали нижче дніпровських порогів (між сучасними Дніпропетровськом і Запоріжжям) і гуртувалися на Січі;
г) переселенці-українці, що проживали на Слобожанщині.

4) черкеси.

3 Основними заняттями слов'ян кін. I тис. до н.е. – на поч. I тис. н.е. було:

- 1) орне землеробство і тваринництво;
- 2) перегінне скотарство;
- 3) мисливство;
- 4) рибальство;
- 5) збиральництво.

8 Позначте удільні князівства, які були ліквідовані відповідно у 1453 та 1471 рр. і передані литовським намісникам:

- а) Київське й Переяславське;
- б) Чернігово-Сіверське й Волинське;
- в) Волинське й Київське;
- г) Переяславське й Чернігово-Сіверське.

4 Які українські землі в середині XVI ст. належали Московському царству:

- а) Волинь, Підляшшя, Київщина, Східне Поділля;
- б) Галичина, Західне Поділля, Холмщина;
- в) Чернігово-Сіверщина;
- г) Буковина, Закарпаття.

9 «Ординація Війська Запорозького реєстрового ...» була затверджена сеймом

Речі Посполитої у:

- а) 1630 р;
- б) 1648 р;
- в) 1635 р.;
- г) 1638 р.

5 За формою правління Річ Посполита належала:

- а) до парламентської республіки;
- б) до абсолютної монархії;
- в) до дворянської республіки;
- г) до конституційної монархії.

10 Визначте вищий державний орган у Речі Посполитій:

- а) Пані-Рада;
- б) вальний сейм;
- в) синод;
- г) віче.

11 Гетьман П.Сагайдачний разом з Військом Запорозьким вступив до:

- а) Києво-Печерської лаври;
- б) Києво-Могилянської колегії;
- в) Київського братства;
- г) Київського військового ордену.

16 Соціальною базою Національно-визвольної війни під проводом Б. Хмельницького були:

- а) селяни, козаки, шляхта;
- б) селяни, козаки, міщани, шляхта, духовенство;
- в) шляхта, міщани та духовенство;
- г) козаки та селяни.

12 Період «Золотого спокою» у Речі Посполитій припадає на:

17 Гетьманською резиденцією Української козацької держави

- а) 1630-1639 рр.; б)
1638-1648 рр.;
в) 1635-1648 рр.; г)
1640-1645 рр.

- було місто:
а) Зборів; б)
Трахтемирів;
в) Київ; г)
Чигирин.

- 13 Серед наведених тверджень про результати внутрішньої політики Д. Галицького виберіть неправильне:
- а) здолав боярську опозицію і зміцнив князівську владу;
б) запровадив нові повинності і збільшив залежність селян від великих землевласників;
в) розбудував існуючі і заснував нові міста, заселивши їх «заходними людьми» (іноземцями);
г) прийняв королівську корону від Папи Римського, погодившись на церковну унію.
- 14 Під владою яких держав перебували українські землі напередодні Національно-визвольної війни XVII ст.:
- а) Румунії;
б) Угорщини;
в) Московського царства;
г) Речі Посполитої;
д) Туреччини;
е) Литви.
- 15 У лютому-березні 1648 р. Б. Хмельницький уклав угоду про військову допомогу у війні проти Речі Посполитої із:
- а) Швецією;
б) Московською державою;
в) Кримським ханством;
г) Валахією.
- 18 Офіційна назва української держави часів Б.Хмельницького:
- а) Козацька республіка;
б) Військо Запорозьке;
в) Руське князівство;
г) Гетьманщина
- 19 Козацько-гетьманська держава часів Б. Хмельницького була поділена на такі адміністративно-територіальні одиниці:
- а) воєводства та повіти;
б) полки та сотні;
в) губернії та сотні;
г) полки та волості.
- 20 За формою правління держава Війська Запорозького була:
- а) становою монархією, спадковий володар якої – гетьман, а дорадчий орган влади – рада козацької старшини;
б) становою республікою, повновладним головою якої вважався виборний гетьман, а найвищим органом влади – загальнокозацькі збори;
в) абсолютною монархією, вся влада в якій зосереджувалася у руках гетьмана, що передавав її у спадок;
г) обмеженою монархією.

Варіант 4

1 Назвіть органи державної влади 6
Скіфії:

- а) геліея;
- б) рада царів;
- в) рада міста;
- г) народні збори.

3 якою державою постійно
воювало Велике князівство
Литовське наприкінці XV – на
початку XVI ст.?:

- а) Османською імперією;
- б) Московською державою;
- в) Австрійською монархією
Габсбурга;
- г) Кримським ханством.

2 Вкажіть, на яких територіях
мешкали союзи племен східних
слов'ян:

- а) 1) Західна Волинь
поляни; 2) Дніпровське
- б) Лівобережжя
- древляни; 3) Південне
- в) Подніпров'я і
- сіверяни; Побужжя
- г) уличі; 4) Східна Волинь
- д) 5) Київщина та
- хорвати; Канівщина
- е) 6) Прикарпаття та
- волиняни Закарпаття
- (бужани).

7 Назвіть поняття, яке відповідає
наведеному визначенню:

Об'їзд князем і дружиною
підвладних
земель для збирання данини –
.....

3 Особливостями встановлення
золотоординського іґа на Русі
було (виберіть неправильну
відповідь):

- а) відсутність постійно діючого
адміністративного апарату
завойовників;
- б) толерантне ставлення
золотоординців до християнства
та православного духовенства;
- в) включення Руських земель
безпосередньо до складу Золотої
Орди;
- г) сприяння князівським
міжусобицям.

8 Встановіть відповідність:

А) Перун;	1. Бог Сонця;
Б) Дажьбог;	2. Бог вітрів;
В) Сварог;	3. Бог блискавки і
грому;
Г) Стрибог;	4. Бог – покровитель
худобу і торгівлі;
Д) Велес.	5. Бог неба і небесних
світил.

4 Козацька рада – це

- а) виконавчий орган на
Запорозькій Січі;
- б) законодавчо-розпорядче
зібрання на Запорозькій Січі;
- в) зібрання козацької старшини на
Запорозькій Січі;
- г) судовий орган на Запорозькій
Січі.

9 Княгиня Ольга встановила
«уроки».

Це означало, що було:

- а) запроваджено обов'язкове
відвідування Києва князями
сусідніх земель;
- б) визначено розміри повинностей
на користь київських князів;
- в) створено школи при церквах та
монастирях, які давали початкову
освіту;

- г) визначено грошовий податок з іноземних купців.
- 5 Аграрна реформа на території князівства Литовського «Устава на волоки» розпочалася в:**
 А) 1557 р.;
 Б) 1573 р.;
 В) 1588 р.
- 11 Прочитайте уривок з історичного джерела та виконайте завдання.**
«І йде пшениця за сіль, хутра – за оксамит, мед – за коней, віск – за рибу. Пускають в хід гривну й куни, рези й драхми, диргени й динари». В уривку йдеться про торговельні операції часів:
 а) Боспорського царства;
 б) Антського царства;
 в) Київської Русі;
 г) Великої Скіфії.
- 12 Віче – так на Русі називали:**
 а) зібрання дорослих чоловіків – глав родин, які проживали в містах;
 б) службовий апарат боярських вотчин;
 в) керівництво давньоруського війська;
 г) державний апарат.
- 13 З'їзду князів у Любечі 1097 р.:**
 а) припинив усобиці між князями – нащадками Ярослава;
 б) забезпечив зосередження влади в Руській землі у руках великого князя київського;
 в) закріпив поділ Русі на удільні князівства, які стали власністю окремих родин нащадків Ярослава;
 г) згуртував князів для спільної боротьби проти зовнішнього ворога.
- 14 За якого козацького гетьмана Києво-Могилянську колегію**
- 10 Впізнайте історичну особу:**
 Посів престол після тривалої боротьби зі своїми братами. За його правління було створено перший писаний збір законів «Руська Правда», розгромлено печенігів, засновано Київську митрополію. Сучасники поважали князя за його освіченість і любов до книг.
- 16 Встановіть послідовність подій:**
 а) князювання Ярослава Мудрого в Києві;
 б) Люблінська унія;
 в) перші згадки про українське козацтво;
 г) битва на р. Калці
- 17 За формою правління Галицько-Волинська держава була:**
 1) монархією;
 2) республікою;
 3) конституційною монархією;
 4) демократичною республікою;
 5) конституційною республікою
- 18 Етнографічні групи українців, такі як пінчуки, литвини і поліщуки мешкають на:**
 А) Сіверщині;
 Б) Лемківщині;
 В) Поліссі;
 Г) Закарпатті;
 Д) Гуцульщині.
- 19 Столицею своєї держави Данило Галицький обрав місто:**

у 1701 р. було реорганізовано в академію ?

.....

- а) Галич;
- б) Холм;
- в) Львів;
- г) Перемишль.

15 За оцінками українських вчених, метою політики польських королів у землях Галичини в XIV-XV ст. було:

- а) утвердження її статусу як автономного „королівства Руського” в складі Польської держави;
- б) перетворення її в одну з провінцій Польської держави – Руське воєводство;
- в) залучення її до військового союзу у боротьбі проти Литви;
- г) використання її як провідного центру транзитної торгівлі зі Сходу на Захід.

20 Які інститути речі Посполитої згідно Люблінської унії були спільними для Польщі й етнічної Литви:

- а) король і великий князь;
- б) герб і печатка;
- в) сейм і сенат;
- г) армія;
- д) зовнішня політика;
- е) монета;
- є) законодавство.

Змістовий модуль 2.

На шляху до відродження державності (XX – початок XXI ст.)

Варіант 1

- 1** Українська Народна Республіка була:
- а) автономною одиницею у складі Росії;
 - б) незалежним національно-державним утворенням;
 - в) колонією Росії;
 - г) адміністративною одиницею Російської держави.
- 2** Розташуйте події часів існування Центральної Ради у хронологічній послідовності:
- а) проголошення Української Народної Республіки;
 - б) утворення Генерального Секретаріату;
 - в) укладання Брестського мирного договору;
 - г) прийняття IV Універсалу Центральної Ради.
- 3** Встановіть відповідність між державними діячами УСРР та посадами, які вони обіймали в республіці за часів НЕПу
а) Х. Раковський;	1) нарком внутрішніх справ,
б) М. Скрипник;	пізніше нарком юстиції і
в) О. Шумський;	генпрокурор;
г) С. Єфремов.	2) голова РНК УСРР;
	3) Віце-президент УАН;
	4) Нарком освіти УСРР.
- 4** Які підприємства були збудовані або розпочато будівництво в роки першої п'ятирічки в Україні:
- а) Дніпрогес;
 - б) з-д «Арсенал»;
 - в) «Криворіжсталь»;
 - г) «Запоріжсталь»;
 - д) з-д «Ленінська кузня»;
 - е)
- 6** Ризький мир (березень 1921 р.) був підписаний між:
- а) Польщею, Радянською Росією УСРР;
 - б) Польщею та ЗУНР;
 - в) Польщею та УНР;
 - г) Радянською Україною та УНР
- 7** Більшовики вважали завданням політики «українізації»:
- а) утвердження національної свідомості і державного патріотизму серед українських громадян;
 - б) перебудову культури в Україні на ідеологічних засадах марксизму;
 - в) розбудову української державності та її незалежності;
 - г) поширення культурного доробку українських митців в інших радянських республіках.
- 8** Політика «пацифікації» була розгорнута польським урядом в:
- а) 1925 р;
 - б) 1929 р.
 - в) 1930 р.;
 - г) 1931 р.
- 9** Командувачем УПА в 1943-1945 рр. був:
- а) С. Бандера;
 - б) С.Ковпак;
 - в) Р. Шухевич;
 - г) Т. Строкач.

Азовсталь.

- 5 Керівництво збройною боротьбою радянських партизанів та підпільників на окупованій нацистами території України здійснював (ла):
- а) Українська головна визвольна рада;
 - б) Український штаб партизанського руху;
 - в) Український центральний комітет;
 - г) Український комітет партизанської боротьби.
- 10 Територія України, передана Німеччиною Румунії, називалась:
- а) Трансільванією;
 - б) Трансністрією;
 - в) Валахією;
 - г) Буковиною.
- 11 Людські втрати серед українського населення як військових, так і цивільних осіб у роки Другої світової війни, за останніми підрахунками, становлять:
- а) близько 4 млн. осіб;
 - б) близько 6 млн. осіб;
 - в) 8 млн. осіб;
 - г) близько 15 млн. осіб.
- 12 Встановіть хронологічну послідовність подій:
- а) відставка П.Шелеста з посади Першого секретаря ЦК КПУ;
 - б) доповідь М.Хрущова на XX з'їзді КПРС «Про культ особи та його наслідки»;
 - в) початок членства Української РСР в ООН;
 - г) проведення операції «Вісла».
- 13 Договори 1945-1947 рр. між СРСР з одного боку та ЧСР, Румунією, Польщею з іншого розв'язували:
- а) проблему західних кордонів СРСР;
 - б) економічні проблеми;
 - в) політичні проблеми;
 - г) ідеологічні питання.
- 16 Політичний режим і система державної влади з використанням насильницьких засобів у процесі управління, відсутністю плюралізму і демократичних свобод, обмеженням політичних прав усього населення – це:
- а) абсолютизм;
 - б) комунізм;
 - в) фашизм;
 - г) тоталітаризм.
- 17 Керівником «Райскомісаріату Україна» у вересні 1941 р. було призначено, а столицю – місто
- 18 Роком суцільної колективізації Західної України став:
- а) 1949 р.;
 - б) 1950 р.;
 - в) 1951 р.;
 - г) 1952 р.
- 14 На президентських виборах 1994 р. перемогу здобув:
- 19 Номенклатура – це:
- а) та частина населення, яка

- а) Л. Кучма;
- б) Л. Кравчук;
- в) В. Чорновіл;
- г) Л. Лук'яненко.

користувалася певними пільгами у радянському суспільстві;
 б) партійно-господарська верхівка, яка займала панівне становище у системі управління державою;
 в) список посадових осіб у державній установі;
 г) список вищого командного складу Радянської армії та флоту.

15 Декларація про державний суверенітет України була прийнята:

- а) 16 червня 1987 р.;
- б) 16 липня 1990 р.;
- в) 1 грудня 1991 р.;
- г) 24 серпня 1991 р.

20 Розставте події у хронологічній послідовності:

- а) прийняття Верховною Радою України Конституції України Л. Кучма;
- б) Декларація про державний суверенітет;
- в) відновлення діяльності КПУ;
- г) Закон про Збройні Сили;
- д) затвердження Верховною Радою України тризуба малим гербом України.

Варіант 2

1 Перший український уряд, утворений УЦР, називався:

- а) Раднарком;
- б) Генеральний секретаріат;
- в) Народний секретаріат;
- г) Рада Міністрів.

6 Лідерами Директорії були:

- а) С. Петлюра та М. Грушевський;
- б) В. Винниченко та С. Петлюра;
- в) М. Грушевський та В. Винниченко;
- г) М. Грушевський та М. Шаповал.

2 Розташуйте події у хронологічній послідовності:

- а) проголошення політики коренізації в СРСР;
- б) запровадження непу;
- в) входження радянської України до складу СРСР;
- г) початок індустріалізації;
- д) початок колективізації сільського господарства.

7 Головні пріоритети в ході індустріалізації надавалися:

- а) легкій промисловості, сільському господарству та індивідуальній праці;
- б) важкій промисловості, сільському господарству та колективній праці;
- в) важкій промисловості та колективній праці;
- г) сільському господарству та індивідуальній праці.

3 До складу Польщі у міжвоєнний період входили такі українські землі:

- а) Східна Галичина, Західна Волинь, Полісся;
- б) Східна Галичина, Західна Волинь, Полісся, Холмщина, Підляшшя;

8 Президентом Карпатської України був:

- а) В. Бачинський;
- б) А. Волошин;
- в) Д. Донцов;
- г) Є. Петрушевич.

в) Буковина, Бессарабія; Східна Галичина, Західна Волинь;
г) Закарпаття, Буковина, Бессарабія.

4 Члени ОУН у боротьбі за незалежність України віддавали перевагу:

а) парламентським формам боротьби;
б) організованим у рамках закону демонстраціям;
в) терористичним актам, еспропріації та саботажу;
г) культурно-просвітницькій діяльності.

5 Німецькі війська вступили до Києва:

а) у червні 1941 р.;
б) у липні 1941 р.;
в) у вересні 1941 р.;
г) у листопаді 1941 р.

11 У військових діях на території України в 1941-1944 рр. не брали участі:

а) радянська армія;
б) Польська Армія Крайова;
в) англо-французькі союзні війська;
г) ОУН-УПА;
д) радянські партизанські загони.

12 Встановіть відповідність:

а) 22 червня 1941 р.	1) оборона Києва;
б) 23-29 червня 1941 р.	2) оборона Севастополя;
в) 5 серпня – 16 жовтня 1941 р.	3) оборона Одеси;
г) 11 липня – 19 вересня 1941 р.	4) напад Німеччини на СРСР;
д) жовтень 1941 р. – 3 липня 1942 р.	5) танковий бій у районі Луцьк-Броди-Рівне.

9 Тарас Бульба-Боровець був організатором:

а) УПА;
б) Української Національної Ради;
в) «Поліської Січі»;
г) УГВР

10 Політика фашистської Німеччини на окупованій українській території здійснювалася згідно з планом, який мав назву:

а) «Зелена папка Герінга»;
б) Генеральний план «Ост»;
в) «Бліцкріг»;
г) «Барбароса».

16 Найбільша танкова битва початкового етапу Великої Вітчизняної війни (23-29 червня 1941 р.) відбулася в районі:

а) Вінниця – Жмеринка – Тульчин – Умань;
б) Шепетівка – Бердичів – Житомир;
в) Луцьк – Броди – Рівне – Дубно;
г) Біла Церква – Богуслав – Васильків.

17 Розташуйте у хронологічній послідовності дії руху опору в Україні під час Другої світової війни:

а) карпатський рейд С. Ковпака;
б) створення Української повстанської армії;
в) прийняття Акта проголошення відновлення Української держави;
г) створення Українського штабу партизанського руху.

- 13 Післявоєнний голод в Україні був упродовж:
а) 1945 р.;
б) 1946 – 1947 рр.;
в) 1947 – 1948 рр.;
г) 1948 – 1949 рр.
- 14 Українська громадська група сприяння виконанню Гельсинських угод (Українська Гельсинська спілка) була створена:
а) 1966 р.;
б) 1970 р.;
в) 1976 р.;
г) 1980 р.
- 15 Першим прем'єр-міністром незалежної України став:
а) В. Мосол;
б) В. Фокін;
в) Є. Звягільський;
г) Л. Кучма.
- 18 У роки правління М.Хрущова розвиток присадибного господарства селян :
а) заборонявся;
б) стимулювався;
в) обмежувався;
г) гальмувався.
- 19 Співдружність Незалежних Держав (СНД) було утворено:
а) 25 грудня 1990 р.
б) 27 жовтня 1991 р.;
в) 8 грудня 1991 р.;
г) 28 червня 1992 р.
- 20 Як вплинула «Помаранчева революція» на міжнародний статус України?
а) сприяла зростанню міжнародного авторитету України як демократичної держави;
б) сприяла падінню міжнародного авторитету України як держави, в якій влада не контролює ситуацію;
в) вона жодним чином не вплинула на міжнародний авторитет України, тому що була її суто внутрішньою справою;
г) призвела до наростання кризових явищ в економічній, політичній, культурній і духовній сферах українського суспільства.

Варіант 3

- 1 Який документ проголосив автономію України у складі Російської держави:
а) IV універсал Центральної Ради;
б) спеціальний указ Тимчасового уряду;
в) I універсал Центральної Ради;
г) декрет більшовиків.
- 2 Роком великого перелому називають:
а) 1927 р.;
б) 1928 р.;
в) 1929 р.;
г) 1930 р.
- 6 Першим президентом Української академії наук у 1918 р. став:
а) М. Василенко;
б) В. Вернадський;
в) М. Чубинський;
г) М. Грушевський.
- 7 Розташуйте у хронологічній послідовності події, що відбувалися на теренах Західної України в 20-30-х рр. ХХ ст.:
а) проголошення незалежності Карпатської України;
б) заснування у Львові таємного

- Українського університету;
в) створення Української військової організації у Празі (УВО);
г) створення Українського народно-демократичного об'єднання (УНДО);
д) створення Організації українських націоналістів (ОУН).
- 3 Кампанія польської влади у Східній Галичині з метою «умиротворення» українського населення:**
а) колабораціонізм;
б) денаціоналізація;
в) пацифікація;
г) націоналізація.
- 4 Українські етнічні землі, що перебували у складі Польської держави, були включені до СРСР у:**
а) березні 1938 р.;
б) листопаді 1939 р.;
в) червні 1940 р.;
г) вересні 1941 р.
- 5 З території України в східні райони СРСР у 1941-1942 рр. було евакуйовано підприємств:**
а) понад 500;
б) 1000;
в) близько 1500;
г) близько 2000.
- 11 Акт відновлення Української держави було проголошено:**
а) 25 червня 1941 р. в Одесі;
б) 28 червня 1941 р. в Києві;
в) 30 червня 1941 р. у Львові;
г) 30 листопада у Рівному.
- 12 Коли відбулися зазначені події:**
а) початок Другої світової війни; 1) 15 березня 1939 р.
б) приєднання Західної України до 2) 23 серпня 1939 р.
3) 1 вересня 1939 р.
- 8 Радянсько-німецький Договір про ненапад (так зв. пакт «Молотова-Ріббентропа»), а також таємну угоду про розмежування сфер інтересів у Східній Європі було підписано:**
а) 23 серпня 1939 р.;
б) 28 вересня 1939 р.;
в) 14 жовтня 1942 р.;
г) 21 грудня 1940 р.
- 9 Для боротьби з Радянською армією в складі військ СС із українців була (и) створена (і):**
а) УПА;
б) дивізія «Полісся»;
в) «Січові стрільці»;
г) батальйони «Нахтігаль» та «Роланд».
- 10 Центром Рейхскомісаріату Україна було місто:**
а) Київ;
в) Рівне;
б) Львів;
г) Вінниця.
- 16 Вивезені до Німеччини на примусові роботи в роки Великої Вітчизняної війни слов'яни отримали назву:**
а) оstarбайтери;
б) колабораціоністи;
в) штрейкбрехери;
г) люмпени.
- 17 Післявоєнна відбудова народного господарства України характеризувалася:**
а) швидкою відбудовою усіх галузей економіки;
б) швидкою відбудовою важкої промисловості при повному

СРСР;
в) пакт
Молотова-
Рібентропа;
г)
проголошення
Карпатської
України.

4) 17 вересня
1939 р.

ігноруванні легкої промисловості
та сільського господарства;
в) швидкою відбудовою важкої
промисловості при недостатній
увазі до легкої промисловості;
г) швидкою відбудовою легкої та
харчової промисловості.

- 13 **Операція «Вісла» була
проведена у:**
а) вересень-листопад 1947 р.;
б) квітень-серпень 1947 р.;
в) червень-вересень 1948 р.;
г) березень-травень 1948 р.

- 18 **Для загальної характеристики
періоду правління М. Хрущова
доцільно використовувати
термін:**
а) культ особи;
б) націоналізація;
в) волюнтаризм;
г) популізм.

- 14 **Дисиденти не вдавалися до:**
а) поширення статей і книг через
самвидав;
б) шпигунської діяльності;
в) розповсюдження листівок;
г) критичних виступів по радіо і
телебаченню.

- 19 **Акт про державну незалежність
України був проголошений
Верховною Радою:**
а) 21 серпня 1990 р.;
б) 24 серпня 1991 р.;
в) 24 серпня 1992 р.;
г) 1 грудня 1992 р.

- 15 **Національну грошову одиницю
гривню ввели в обіг у:**
а) 1992 р.;
б) 1994 р.;
в) 1996 р.;
г) 1997 р.

- 20 **Хронологічні рамки
Євромайдану і Революції
гідності наступні:**
а) 21 листопада 2013 – 22 лютого
2014;
б) 24 листопада 2013 – 1 грудня
2013;
в) 8 грудня 2013 – 21 лютого 2014;
г) 22 грудня 2013 – 22 січня 2014.

Варіант 4

- 1 **Серед причин падіння
авторитету Центральної Ради в
Україні
навесні 1918 р.:**
а) домінування соціалістичних
настроїв серед членів
Центральної Ради;
б) втрата соціальної основи
внаслідок непослідовної
соціально-економічної політики;
в) введення російської мови як
державної;
г) послідовна політика на
збереження національно-
державної незалежності УНР.

- 6 **Офіційна назва держави
П. Скоропадського:**
а) УНР;
б) Директорія;
в) Українська держава;
г) Україна.

- 2 **Установіть послідовність**

- 7 **Аграрна революція – це:**

ухвалення державно-правових актів України:

- а) Четвертий Універсал Української Центральної Ради;
- б) Конституція Української Народної Республіки;
- в) Універсал Директорії Української Народної Республіки про злуку УНР та ЗУНР;
- г) перша Конституція Української Радянської Соціалістичної Республіки.

- а) зміна форм власності на селі, яка супроводжується важливими соціальними зрушеннями;
- б) селянський бунт;
- в) прогрес у розвитку с.-г знарядь праці;
- г) процес створення політичних партій на селі.

3 До складу Румунії у 20-30-х рр. XX ст. входили такі українські землі:

- а) Східна Галичина, Волинь, Полісся;
- б) Полісся, Бессарабія, Закарпаття;
- в) Буковина, Бессарабія;
- г) Закарпаття, Буковина, Бессарабія.

8 Творцем ідеології інтегрального націоналізму був:

- а) В. Липинський;
- б) Д. Донцов;
- в) В. Винниченко;
- г) І. Липа.

4 Північна Буковина і Придунайські українські землі увійшли до складу УРСР у:

- а) вересні 1939 р.;
- б) червні 1940 р.;
- в) червні 1941 р.;
- г) липні 1941 р.

9 Організатором і керівником ОУН протягом 1929 – 1938 рр. був:

- а) Д. Донцов;
- б) Є. Коновалець;
- в) А. Мельник;
- г) С. Бандера.

5 Співпраця населення завойованих держав з окупаційним режимом:

- а) антисемітизм;
- б) апатридизм;
- в) колабораціонізм;
- г) расизм.

10 Український штаб партизанського руху (УШПР) було утворено:

- а) квітень 1941 р.;
- б) червень 1942 р.;
- в) травень 1942 р.;
- г) березень 1940 р.

11 Українську Національну Раду, що була створена у Києві в роки Великої Вітчизняної війни, очолив(а):

- а) І. Рогач;
- б) О. Теліга;
- в) М. Величківський;
- г) О. Ольжич.

16 Широкомасштабне визволення УРСР почалося у результаті:

- а) Сталінградської битви;
- б) Курської битви;
- в) битви за Дніпро;
- г) Корсунь-Шевченківської битви.

12 Командирами партизанських загонів на території України були:

- а) С. Ковпак;
- б) Я. Стецько;

17 Встановіть правильну хронологічну відповідність подій Другої світової війни:

- а) напад Німеччини на 1) 6 листопада 1943 р.

- в) О. Федоров;
- г) С. Бандера;
- д) О. Сабуров

- СРСР;
 - б) визволення Києва;
 - в) проголошення української держави у Львові;
 - г) вступ радянських військ на територію Західної України.
- 2) 17 вересня 1939 р.
 - 3) 22 червня 1941 р.
 - 4) 30 червня 1941 р.

13 **Формування сучасної території України завершилося остаточно у:**

- а) 1939 р.;
- б) 1944 р.;
- в) 1945 р.;
- г) 1954 р.

18 **Із вказаних тверджень виберіть ті, які характеризують політику радянського керівництва щодо церкви:**

- а) прокотилася нова хвиля по закриттю церков;
- б) було легалізовано діяльність протестантських церков;
- в) проведено широку антирелігійну кампанію у засобах масової інформації;
- г) у вищих навчальних закладах було скасовано курс атеїзму.

14 **Характерними рисами розвитку політичного життя в 1965-1985 рр. були (виберіть невірну відповідь):**

- а) підміна справжнього народовладдя формальним представництвом трудящих у радах;
- б) зростання бюрократичного апарату;
- в) послаблення ідеологічного диктату;
- г) висунення гасла про «розвинутий соціалізм».

19 **Головні принципи зовнішньої політики України вперше були викладені в документі:**

- а) Акт проголошення незалежності України;
- б) Декларація про державний суверенітет;
- в) Конституція України;
- г) Закон України «Основні напрями зовнішньої політики України».

15 **Конституція незалежної України була прийнята Верховною Радою України:**

- а) 28 серпня 1994 р.;
- б) 28 червня 1995 р.;
- в) 28 червня 1996 р.;
- г) 28 серпня 1997 р.

20 **Розставте події у хронологічній послідовності:**

- а) прийняття Верховною Радою України Конституції України Л. Кучма;
- б) Декларація про державний суверенітет;
- в) відновлення діяльності КПУ;
- г) Закон про Збройні Сили;
- д) затвердження Верховною Радою України тризуба малим гербом України.

ПРИКЛАДИ ЕКЗАМЕНАЦІЙНИХ БІЛЕТІВ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

ОКР «Бакалавр» Напрямок підготовки <u>ветеринарна</u> <u>медицина</u>	Кафедра міжнародних відносин і суспільних наук 2018–2019 н.р.	Екзаменаційний білет № 1 з дисципліни Історія української державності	Затверджую Завідувач кафедри _____ Білан С.О. _____ 2018 р.
Екзаменаційні питання			
1. Предмет, завдання, методологічні принципи та джерела вивчення курсу «Історія української державності». Наукова періодизація історії державності на землях України.			
2. Парламентська форма державності в добу Центральної Ради.			

Тестовий блок

1. Козацька рада – це:	
1	виконавчий орган на Запорозькій Січі;
2	законодавчо-розпорядче зібрання на Запорозькій Січі;
3	зібрання козацької старшини на Запорозькій Січі;
4	судовий орган на Запорозькій Січі.

2. 2014 рік – це рік, коли Україна	
1	підписала Угоду про асоціацію з Європейським Союзом (ЄС).
2	стала членом Ради Європи (РЄ).
3	приєдналася до програми НАТО «Партнерство заради миру».
4	вступила до Світової організації торгівлі (СОТ)

3. Швидким успіхам у своїй діяльності гетьманський уряд П.Скоропадського завдячував	
1	допомозі Німеччини –

	застосуванню насильницьких методів наведення порядку та дисципліни;
2	значному авторитетові серед населення України;
3	тому, що зробив ставку на реалізацію виголошеної Центральною Радою соціально економічної програми, яка користувалася підтримкою населення України
4	підтримці російського більшовицького уряду

4. Друга світова війна почалася	
1	1 вересня 1939 р.;
2	2 вересня 1941 р.;
3	22 червня 1941 р.;
4	9 травня 1941 р.

5. Християнство на Русі офіційно було прийняте:	
--	--

1	у 955 р. за княгині Ольги;
2	у 988 р. за князя Володимира Великого;
3	у 1036 р. за князювання Ярослава Мудрого;
4	у 1120 р. за князювання Володимира Мономаха.

дворянських революціонерів діяли в Україні в першій половині XIX ст.:	
1	Союз порятунку;
2	Союз благоденства;
3	Товариство об'єднаних слов'ян;
4	Північне товариство;
5	Південне товариство.

6. Назвіть античні міста-держави Північного Причорномор'я:

1	Одеса
2	Миколаїв
3	Ольвія;
4	Мілет

7. Союз племен тюркської мовної групи, що наприкінці IV ст. вторгся в Східну Європу, підкорив готів і, розселившись у Середньо дунайській низовині, постійно загрожував Римській імперії, називався:

(у бланку відповідей подати одним словом)

8. Встановіть відповідність

а) давній кам'яний вік	1) неоліт
б) середній кам'яний вік	2) енеоліт
в) новий кам'яний вік	3) палеоліт
г) мідно-кам'яний вік	4) мезоліт

9. Розставте події у хронологічній послідовності:

1	прийняття Верховною Радою України Конституції України;
2	Декларація про державний суверенітет;
3	відновлення діяльності КПУ;
4	Закон про Збройні Сили;
5	затвердження Верховною Радою України тризуба малим гербом України

10. Які таємні політичні об'єднання

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

ОКР «Бакалавр» Напрямок підготовки <u>ветеринарна</u> <u>медицина</u>	Кафедра міжнародних відносин і суспільних наук 2018–2019 н.р	Екзаменаційний білет № 10 з дисципліни історія української державності	Затверджую Завідувач кафедрою _____ Білан С.О. _____ 2018 р.
--	---	---	--

Екзаменаційні питання

1. Галицько-Волинське князівство – спадкоємець державницьких традицій Київської Русі.

2. Особливості радянського Руху Опору на окупованій українській території.

Тестовий блок

1. Особа, що не погоджується з панівною ідеологією		2	перетворення її в одну з провінцій Польської держави – Руське воєводство;
1	націоналіст;	3	залучення її до військового союзу у боротьбі проти Литви;
2	дисидент;		
3	опортуніст		
4	демократ.	4	використання її як провідного центру транзитної торгівлі зі Сходу на Захід.
2. Згідно з чинною Конституцією, Україна є:			
1	парламентською республікою;	4. Віче – так на Русі називали	
2	парламентсько-президентською республікою;	1	зібрання дорослих чоловіків – глав родин, які проживали в містах;
3	президентською республікою;	2	службовий апарат боярських вотчин;
4	президентсько-парламентською республікою	3	керівництво давньоруського війська;
3. За оцінками українських вчених, метою політики польських королів у землях Галичини в XIV-XV ст. було		4	державний апарат
утвердження її статусу як автономного «королівства Руського» в складі Польської держави;		5. Українська думська громада – це об'єднання депутатів-українців:	
1		1	у I та II Державних думах Росії, в основу політичної платформи якого була покладена ідея

	незалежної України;		а) давній кам'яний вік	1) неоліт
2	від Галичини та Буковини в Державній раді Австрії, в основу політичної платформи якого було покладена ідея соборності українських земель;		б) середній кам'яний вік	2) енеоліт
			в) новий кам'яний вік	3) палеоліт
			г) мідно-кам'яний вік	4) мезоліт
3	від Галичини та Буковини в Державній раді Австрії, в основу політичної платформи якого було покладена ідея виділення західноукраїнських земель в окремий автономний край;		9. Розташуйте події у хронологічній послідовності	
		1	просування готів у Північне Причорномор'я;	
4	у I та II Державних думах Росії, в основу політичної платформи якого була покладена ідея автономії України в складі федеративної Росії.	2	виникнення Антського племінного союзу;	
		3	вторгнення племен аварів у Причорномор'я;	
		4	розселення сарматів;	
		5	Скіфська держава	
	6. Конституція незалежної України була прийнята Верховною Радою України		10. Наслідками операції «Вісла» стало	
1	28 серпня 1994 р.;		виселення українців на територію УРСР;	
2	28 червня 1995 р.;	1	виселення українців на територію УРСР;	
3	28 червня 1996 р.;		позбавлення ОУН-УПА підтримки українського населення;	
4	28 серпня 1997 р.	2	позбавлення ОУН-УПА підтримки українського населення;	
	7. Як прийнято називати історичний період, пов'язаний з часом правління М. Хрущова?	3	ліквідації компактного проживання українців на території Польщі;	
	<i>В бланку відповідей вказати термін</i>		переселення українців вглиб Польщі.	
	8. Установіть відповідність	4	переселення українців вглиб Польщі.	

АРХІТЕКТУРНІ ШЕДЕВРИ Д. ДЯЧЕНКА У ГОЛОСІЄВО

Національний університет біоресурсів і природокористування України є носієм традицій аграрної освітянської культури, осередком збереження духу і здобутків науковців, які творили, творять і будуть творити у стінах Alma Mater.

Перлиною українського необароко є ряд будівель університету. Творцем архітектурних шедеврів є новатор архітектурного напрямку Д. Дяченко. Саме у комплексі будівель університету талант здочого виявився у тонкому розумінні національного колориту суто української архітектури, дбайливому ставленні до природного оточення, рельєфу мальовничої місцевості.

Найбільш яскраво новаторство Д. Дяченка відобразилося у проектуванні ним корпусів Київського сільськогосподарського інституту (нині Національний університет біоресурсів і природокористування України (НУБіП України), споруджених у мальовничому Голосіївському лісі. Замовлення на розробку проектної документації Д. Дяченко отримав у 1923 р. За планом, створеним 1925 р., комплекс інституту мав складатися із 12 споруд, що утворювали єдиний архітектурний ансамбль. Щоправда, час вніс свої корективи у плани. Власне Д. Дяченко брав участь у зведенні шести корпусів – лісотехнічного (1-й навчальний корпус), агрохімічного (2-й навчальний корпус), хліборобського, або землеробства і механізації (4-й навчальний корпус), факультетів; «професорського корпусу» та двох студентських гуртожитків. Архітектор ревно відносився до свого дітища. Він тижнями жив у бараках разом з виконробами і простими робітниками, особисто керуючи будівництвом. Цікаво, що у будівництві перших корпусів використовували цеглу, заготовлену для найвищої у Російській імперії дзвіниці (110 м) Іонінського монастиря на Звіринці. Споруди у Голосіїві не є рівноцінні в мистецькому аспекті. Зокрема, декор студентських гуртожитків з міркувань економії спрощено до мінімуму. Інші ж споруди є зразками високого архітектурного мистецтва з бездоганними білоблакитними фасадами з українським національним колоритом.

Першим споруджено двоповерховий (нині триповерховий) необароковий корпус лісотехнічного факультету (1927р.) – один із найсамобутніших і найоригінальніших в архітектурній спадщині сучасної України. У його плануванні Д. Дяченко використав функціональні принципи, які створювали максимум комфорту для навчання студентів. Тут були, зокрема, великі аудиторії з природним

освітленням та ефектний вестибюль, оточений галереями з аркадами. Головний фасад прикрашають три ризаліти, що виступають, центральний з яких поділений по вертикалі шістьма пілястрами з капітелями з рослинним декором. Завершує фасад великий бароковий фронтон. Поверхню стін між ризалітами на різних поверхах заповнено арками та пілястрами. Поверхи розмежовує складнопрофільний карниз. Над арковими та прямокутними вікнами розміщено трикутні фронтончики-сандрики.

1927 р. було завершено і двоповерховий будинок для професорів і викладачів Інституту, у якому Д. Дяченко до необарокових елементів додав модернові. Дах прикрашено «заломами» та мансардними вікнами з бароковим обрамленням. Головний фасад оформлено аркадою, а вікна ризалітів, що виступають, прикрашено трикутними сандриками. Портал будинку увінчано стилізованим ліпним бароковим картушем.

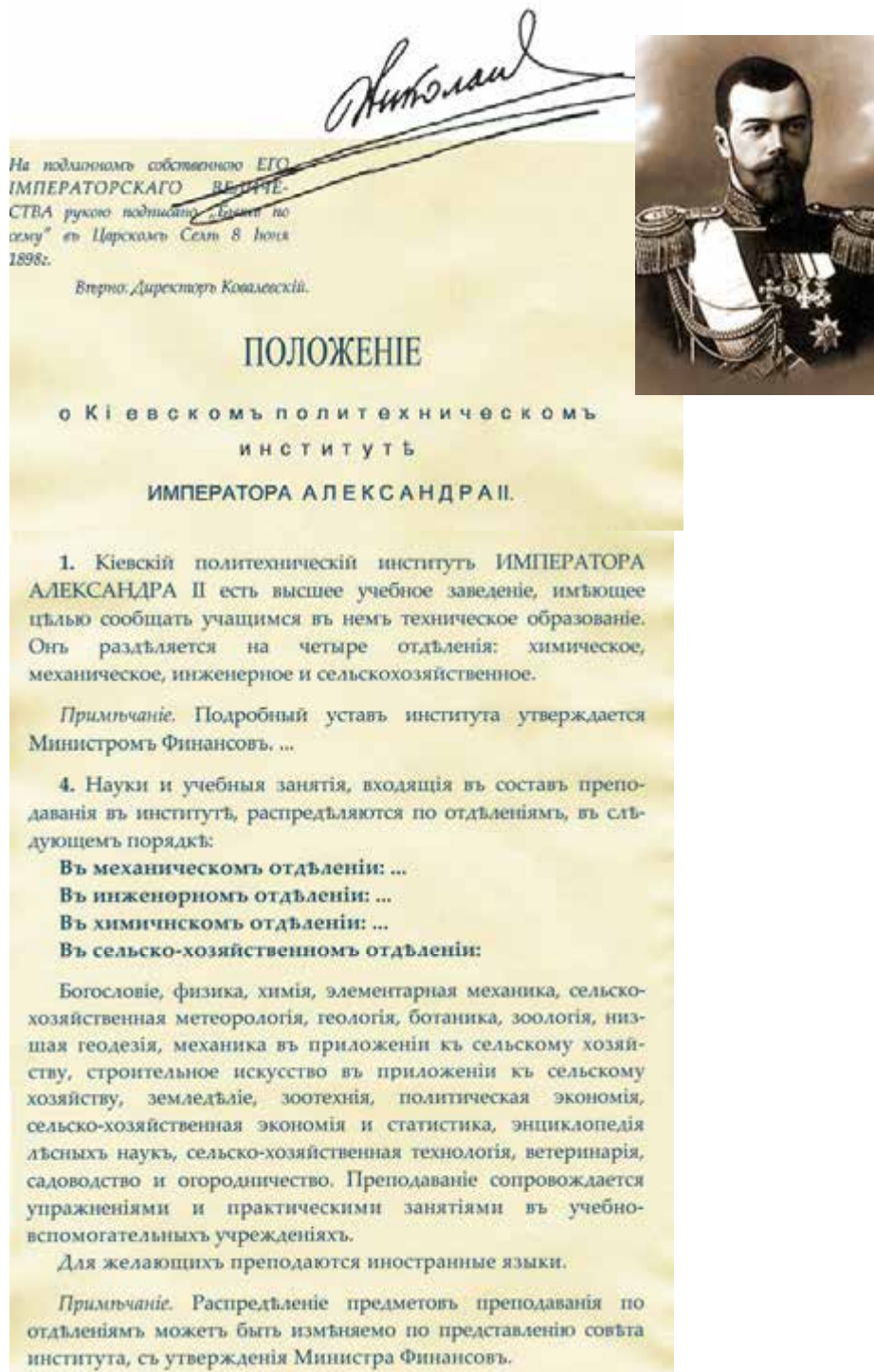
1929 р. було збудовано корпус землеробський, в оформленні якого наявні архітектурні елементи, використані архітектором під час створення двох попередніх корпусів. Стіни обабіч центрального входу декоровано чотирма гранчастими пілястрами, що підтримають складнопрофільований карниз. Над ним – трикутний фронтон з бароковою ліпниною – листям аканту, та трьома арковими вікнами з сандриками. Бічні крила корпусу на висоту двох поверхів прикрашено аркадами, в яких розміщено два яруси вікон прямокутної і сегментоподібної форми – данина стилю «модерн».

Агрохімічний інститут (1931 р.), що також поєднав у собі риси необароко і модерну, складається з двох об'ємів: триповерхового корпусу та двоповерхового крила з мансардними вікнами та дахом із «заломом». Центральною віссю фасаду крила є видовжене модернове вікно, що освітлює внутрішні сходи другого та третього поверхів. Стіни розчленовано пілястрами і над вікнами оздоблено декоративними архівольтами (дугами). Головний фасад, декорований двома ризалітами і складнопрофільними карнизами, завершується бароковим фронтоном з ліпним зображенням хімічної реторти. Пілястри ділять його на п'ять частин; центральне вікно третього поверху декороване бароковим «розірваним» сандриком.

На початку 1930-х років необарокові споруди Д. Дяченка піддано різкій критиці. Це було обумовлено початком боротьби з «проявами українського націоналізму» в мистецтві та зміною політичної кон'юнктури в архітектурі. У цей час у фаворі можновладців опинився помпезний стиль «ампір» - холодний, часто незграбний, уособлення величі й могутності радянської імперії. Тож

українське необароко та його автор вже не вписувалися у шкалу радянської естетики. Нападки посилилися після перенесення у 1934 р. столиці з Харкова до Києва та розробки генерального плану перебудови міста з метою перетворення його на «зразкове соціалістичне». У ньому не було місця для оригінальних споруд, які, на думку тогочасних «експертів», не становили ані художньої, ані історичної цінності та нагадували про «тяжкі часи» для українського народу. Згідно з цим «планом» підлягали знищенню Софійський та Михайлівський Золотоверхий монастирі, на місці яких передбачалося влаштувати велику площу, оточену урядовими спорудами. Лише небагато сміливців – представників української інтелігенції, серед них і Д. Дяченко – наважились виступити на захист приречених пам'яток. За цей вчинок майже всі вони зазнали репресій і загинули у сталінських таборах.

Органи ДПУ вперше заарештували Д. Дяченка у Києві 1931 р. Традиційно банальне звинувачення – «участь у контрреволюційній націоналістичній діяльності» - не підтвердилося. Архітектор залишився на волі. Однак після цього він уже не створював необарокових споруд, а обмежився конструктивізмом (до якого радянська влада ставилася лояльно) у поєднанні зі «сталінським ампіром» з елементами класицизму. У цьому стилі виконано, зокрема, проект зоотехнічного факультету Сільськогосподарського інституту (нині 3-й навчальний корпус). У 1937 р. Д. Дяченко, рятуючись від переслідувань, виїздить до Москви. Вдруге його заарештували 1941 р. і засудили до восьми років таборів, у яких він помер 1942 р. від виснаження й голоду. Архітектора було реабілітовано у 1957 р.

ІСТОРИЧНА ДОВІДКА

Витоки Національного університету біоресурсів і природокористування України беруть свій початок із сільськогосподарського відділення й ветеринарного факультету Київського політехнічного інституту, відділення лісівництва Інституту сільського господарства і лісівництва в м. Маримонті (Польща).

Сільськогосподарське відділення Київського політехнічного інституту (відкрите 1898 р.) трансформувалось у 1918 р. у сільськогосподарський (агрономічний) факультет, а у 1922 р. – Київський сільськогосподарський інститут, який став самостійним вищим навчальним закладом.

Першим деканом став магістр сільського господарства, дійсний статський радник, заслужений професор і завідувач кафедри зоотехнії Микола Петрович Чирвинський, здобутки якого увійшло у скарбницю вітчизняної науки. До речі, цей вчений у 1905 р., після відновлення автономії ВНЗ, став першим виборним директором КПІ.

Підвалиною сільськогосподарського відділення КПІ стали ботанічна й зоологічна лабораторії, зоологічний музей, лабораторії та кабінети часткового і загального землеробства, часткової й загальної зоотехнії, станція випробування сільськогосподарських машин тощо.

Одну з найбільших у країні ботанічних лабораторій створив професор Євген Пилипович Вотчал, якого запросили на роботу в КПІ за пропозицією К.І. Тимірязєва. Маючи багатий досвід роботи у фітофізіологічних лабораторіях Московського університету, Петровської землеробської і лісової академії, Варшавського університету, ґрунтовно ознайомившись з організацією роботи лабораторій, дослідних станцій Відня, Інсбрука, Цюріха, Берна,

Гейдельберга, Галле, Берліна, Є.П. Вотчал уже з перших років існування лабораторії перетворив її у центр еколого-фізіологічних досліджень. Завдяки блискучому таланту, організаторським здібностям, невтомній праці Є.П. Вотчал започаткував школу українських ботаніків-фізіологів. Поряд із ним працювали його учні й однодумці, пізніше визначні вчені В.Р. Заленський, В.В. Колкунов, М.К. Малюшицький, І.М. Толмачов, О.М. Кекух, А.С. Оканенко, М.І. Орловський, О.О. Табанецький, І.Ф. Завгородній, П.Є. Ярошинський та ін.

Перший випуск учених-агрономів відбувся у 1903 р. у кількості 32 осіб. Головою державної екзаменаційної комісії був відомий учений-хімік, почесний член популярного Київського товариства природодослідників Д.І. Менделєєв, який дав високу оцінку випускникам.

У 1915–1917 рр. КПШ, як і ряд інших вузів, не функціонував. Навчання у вузі відновилося у 1918 р. Головою правління ради факультету у 1918-1920 рр. був відомий проф. В.В. Колкунов, заступником – проф. П.Є. Вотчал, деканом – шанований у наукових колах проф. зоології М.Ф. Кащенко.

У перший період існування радянської влади в існуючих та новостворюваних навчальних і наукових закладах працювали педагоги та вчені старої генерації. Вони прагнули зробити свій внесок у вирішення проблем відбудови та подальшого розвитку економіки, в тому числі аграрного сектору. Серед першочергових якнайшвидшого вирішення вимагала проблема підготовки сільськогосподарських кадрів – висококваліфікованих спеціалістів, насамперед агрономів.

Зведення перших навчальних корпусів у Голосієво розпочалося у 1926-1929 рр. за проектами архітектора Д.М. Дяченка.

У 1926 р. КСПІ є одним із піонерів сільськогосподарської науки й агрономічної освіти в центральній частині України.

КГСІ очолювали В.Ф. Бобров (1922-1923), І.І. Касьяненко (1923-1924), П.В. Чалий (1924-1926), Г.С. Мазуркевич (1926-1930), М.І. Дмитрієв (1930-1931). Інститут поступово розширювався, і в 1930 р. до його складу входило вже декілька факультетів та підрозділів: організації сільського господарства з 1927 р. (готував агрономів-організаторів, декан — проф. І.М. Щоголів з 1923 по 1936 рр); лісо-інженерний з 1925 р. (декан — проф. Є.В. Алексєєв); агропедагогічне відділення з 1924 р. (готувало агрономів-педагогів, зав. відділенням — проф. І.М. Стойкевич); механізації сільського господарства, створений у 1929 р. на базі відділу сільськогосподарського машинобудівництва Білоцерківського політехнікуму, переведеного до КСПІ (декан — проф. В.А. Нерехтський); агрохімії і ґрунтознавства (декан — доцент З.К. Лісовий); меліоративно-гідротехнічний з 1924 р. (декан — доцент Ф. Тесленко); культурно-технічний з 1928 р. (декан — проф. О.О. Табенецький); робітничий факультет (декан — доцент Б.Н. Шведов; відкритий 19 травня 1921 р.); землевпорядкування з 1924 р. (декан — проф. М.М. Гершонов); зоотехнічний з 1923 р. (декан — проф. В.П. Устьянцев); навчальні господарства та випробувальні станції. До 1929-30 навч. року на факультетах діяли предметні комісії, які здійснювали навчально-методичну роботу, з 1930 р. їх функції перейшли до кафедр.

У складі КГСІ функціонувало 7 кафедр: хліборобства (завідувач, проф. Колкунов В.В.), скотарства (проф. Устьянцев В.П.), ґрунтознавства (проф. Левченко Ф.І.), сільськогосподарської економіки (проф. Веселовський С.Ф.), сільськогосподарської

епізоотології (доцент Щоголів І.М.), сільськогосподарської технології (проф. Кухаренко І.А.), сільськогосподарської ботаніки (проф. Яната О.А.). В інституті працювали біологічні групи – фізіології і мікробіології (акад. Вотчал Є.П.), зоології (проф. Лебедев О.Г.) і ветеринарії (проф. Павловський К.І.).

У вересні 1930 р., за рішенням уряду України відбулося об'єднання лісового факультету Харківського сільськогосподарського інституту і лісоінженерного факультету КСГІ і на їх основі утворився Український-Київський лісотехнічний інститут, директорами якого були: В.С. Кулібаба (1930-1932), А.П. Ліждвой (1932-1937), А.Г. Солдатов (1937-1940), С.О. Максимов (1940-1941), І.М. Житов (1944-1946), В.А. Шевченко (1946-1949), І.М. Шитов (1949-1954).

Значний внесок в організацію цього інституту, у розвиток лісової освіти й науки зробили такі вчені й керівники, як професори Г.М. Висоцький та Є.В. Алексєєв, роботу яких успішно продовжували академік АН УРСР П.С. Погребняк, професор Д.Д. Лавриненко.

1920 р. починає свою роботу ветеринарний факультет Київського політехнічного інституту, з 1921 р. функціонує уже як самостійний Київський ветеринарно-зоотехнічний інститут, із 1930 р. діє Київський ветеринарний інститут. Його керівниками були: професори В.К. Ліндеман (1921), Ф.З. Омельченко (1922-1924), А.К. Скороходько (1924-1927), А.П. Любченко (1927-1937), Р.В. Пряжко (1938-1941), С.Ю. Ярослав (1943), П.М. Жованик (1944), І.О. Мойсеєнко (1944-1945), І.О. Поваженко (1946-1947), В.М. Лемішко (1947-1956), доцент Ю.Г. Шматок (1956-1957).

У роки Великої Вітчизняної війни КСГІ знаходився в евакуації у м. Алма-Ата і функціонував у складі Казахського сільськогосподарського інституту.

У квітні 1944 р. навчальний заклад відновив свою роботу в м. Києві. Сільськогосподарський інститут очолювали проф. Т.С. Долгополов (1938-1941, 1944-1952) та доцент В.Ф. Пересипкін (1952-1954).

У 1948 р. за високі досягнення в навчальній та науковій роботі, а також з нагоди свого 50-річчя, інститут був нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора.

Київський лісогосподарський інститут розпочинає свою історію із Варшавської лісової школи, яку було приєднано до Інституту сільського господарства м. Маримонт (Польща) й у 1840 р. останній реорганізовано в Інститут сільського господарства і лісівництва, згодом (1862 р.) переведеного до м. Ново-Олександрії (нині - м. Пулави, Польща). Науковим керівником навчального закладу у 90-х рр. був відомий вчений-природодослідник професор В.В. Докучаєв. На початку першої світової війни (1914 р.) частину факультетів Ново-Олександрійського інституту сільського господарства і лісівництва включено до складу Харківського інституту сільського господарства і лісівництва (із 1921 р.), інша частина факультетів Ново-Олександрійського інституту стала базою для формування нинішнього Варшавського аграрного університету. У 1930 р. лісовий факультет Харківського СГІ перенесли до Києва й об'єднали із лісоінженерним факультетом Київського СГІ. Результатом злиття став Український лісотехнічний інститут, який у цьому ж році було реорганізовано у Київський лісогосподарський інститут.

У 1954 р. Київський сільськогосподарський і Київський лісогосподарський інститути були об'єднані в один навчальний заклад, який отримав назву «Ордена Трудового Червоного Прапора Українська сільськогосподарська академія» (УСГА). Першим

ректором академії став професор П.Д. Пшеничний (1954-1957), відомий вчений в галузі годівлі сільськогосподарських тварин і технології кормів.

У 1950-х рр. УСГА була не тільки одним з головних центрів підготовки кадрів сільського господарства України, а й центром його наукового забезпечення. З ініціативи провідних учених цього навчального закладу Рада Міністрів УРСР 1956 р. прийняла постанову про створення Української академії сільськогосподарських наук (УАСГН). Її першим президентом став академік П.А. Власюк. УСГА увійшла до її структури як учбова частина, а її керівниками були віцепрезиденти УАСГН професори В.С. Крамаров (1957–1959) і С.І. Лебедєв (1959–1962).

У 1957 р. до складу УСГА увійшов Київський ветеринарний інститут, на базі якого утворено два факультети – ветеринарний та зоотехнічний.

У 1960–1980-х рр. в академії було відкрито ряд факультетів і нових спеціальностей та спеціалізацій, збудовано комплекс навчальних корпусів факультетів механізації сільського господарства і економічного факультету; розпочато будівництво факультету ветеринарної медицини; організовано агрономічну дослідну станцію (с. Митниця), дослідну станцію м'ясного скотарства (с. Ворзель) та навчально-дослідне господарство (с. Велика Снітинка).

На всіх етапах розвитку університету розвивалась його наукова діяльність, виникали знані світові наукові школи, які очолювали вчені непересічного характеру. До цієї когорти належали: видатний біолог, акліматизатор і творець нових сортів овочевих, садових та декоративних рослин, засновник і директор Акліматизаційного саду Академії наук України та Помологічного музею академік

М.Ф. Кащенко; відомий ботанік-фізіолог, один із основоположників такої галузі науки, як фізіологія сільськогосподарських рослин, засновник української школи ботаніків-фізіологів академік Є.П. Вотчал; генетик-селекціонер професор О.Г. Лебедев; учений-грунтознавець, професор П.Р. Сльозкін; академік О.І. Душечкін та його послідовники – академіки П.А. Власюк, С.І. Лебедев, професор І.Л. Колоша (фізіологічні та агрохімічні основи живлення рослин) та інші.

1960–80-ті роки увійшли в історію нашого навчального закладу як період розширення міжнародних зв'язків. У ці роки навчалися і закінчили академію понад дві тисячі іноземців, вихідців більше, як із 100 країн Азії, Європи, Африки, Індокитаю, Південної Америки.

У 1982 р. при Українській сільськогосподарській академії була створена Вінницька філія, яка в 1991 р. стала самостійним інститутом (нині – Вінницький державний аграрний університет).

На базі Української сільськогосподарської академії у серпні 1992 р. створено Український державний аграрний університет, якому Постановою Верховної Ради України від 29 липня 1994 р. № 158 надано статус національного з наданням прав автономії та самоврядування. З цього часу він іменується як Національний аграрний університет і згідно з вищевказаною Постановою Верховної Ради України та Постановою Кабінету Міністрів України від 1 червня 1995 р. № 387 перебуває у функціональному управлінні останнього.

Для розширення навчальної, дослідницької та інноваційної діяльності Національного аграрного університету з метою задоволення потреб агропромислової, природоохоронної та інших галузей економіки, а також враховуючи необхідність адаптації такої діяльності до вимог міжнародних організацій дослідницьких

університетів у 2008 р. Національний аграрний університет перейменовано в Національний університет біоресурсів і природокористування України (НУБіП України). З 2010 р. йому надано статус самоврядного (автономного) дослідницького національного університету.

Із 2014 р. навчальний заклад очолив його вихованець – доктор педагогічних наук, професор С.М.Ніколаєнко.

Нормативні акти про надання дослідницького статусу та перейменування університету – це узаконення усіх новацій, запроваджених в університеті протягом останніх років.

Результат реформування університету чітко окреслив його перспективи – це поєднання навчальної, дослідницької, інноваційної, інформаційно-консультативної та навчально-виробничої діяльності. Отже, у сфері своїх здобутків університет є яскравим прикладом навчального закладу ХХІ століття.